ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΑ ΣΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ: 12 ΕΝΟΤΗΤΕΣ

Εισαγωγή

Ενότητα 1: Η μεγάλη μετανάστευση των Γερμανικών φυλών του 5^{ου} αιώνα.

Ενότητα 2: Η τέχνη των βαρβάρων και η συνάντηση με τη Χριστιανική τέχνη. Θέματα αισθητικής της Κελτικής τέχνης.

Ενότητα 3: Δυτική Μεσαιωνική τέχνη: πλαίσιο.

Ενότητα 4: Μεροβίγγεια τέχνη.

Ενότητα 5: Καρολίγγεια τέχνη.

Ενότητα 6: Οθωνική τέχνη.

Ενότητα 7: Ρομανική τέχνη.

Ενότητα 8: Γοτθική τέχνη.

Ενότητα 9: Διεθνής Γοτθική τέχνη.

Ενότητα 10: Λεξιλόγιο Γοτθικής τέχνης.

Ενότητα 11: Εκπαιδευτικό πρόγραμμα: Η εραλδική και οι συμβολισμοί του Μεσαίωνα.

Ενότητα 12: ΜΕΛΕΤΕΣ.

1. Συγκριτική υφολογική ανάλυση εικονογραφημένων χειρογράφων του Μεσαίωνα.

2. Το αίνιγμα του ύφους: Υφολογία διακοσμητικών τεχνών στην αρχαιότητα και το μεσαίωνα.

Εισαγωγή

Η ΤΕΧΝΗ ΤΟΝ ΜΕΣΑΙΩΝΑ ΣΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Σημαντικά: -Η κατάρρευση του δυτικού τμήματος της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας το 476 μ.Χ.

-Τα βαρβαρικά φύλλα της Ευρώπης: Γότθοι, Λογγοβάρδοι (Ιταλική χερσόνησος), Φράγκοι, Βουργουνδοί, Σάξονες, Πίκτες (βόρεια Σκωτία), Βάνδαλοι, Βίκινγκς, Ρούνοι. Από την Κεντρική Ασία οι Ούννοι φτάνουν στην Ευρώπη το 370 μ. Χ.

-Ο εκχριστιανισμός των βαρβαρικών φύλλων.

-Η εκκλησία ο θεματοφύλακας, ο προωθητής, ο μαικήνας της τέχνης.

-Μεροβίγγεια τέχνη 5ος - 8ος αιώνας. Καρολίγγεια τέχνη 9ος αιώνας. Οθωνική τέχνη 10ος αιώνας. Ρομανική τέχνη 11ος -12ος αιώνας. Γοτθική τέχνη 12ος -15ος αιώνας.

Μετά την κατάρρευση του δυτικού τμήματος της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας τον 5ο αιώνα και έως τον 15οαιώνα, η Δυτική και Κεντρική Ευρώπη, ζει σε μία διαφορετική εποχή από αυτή της αρχαιότητας. Αυτή η εποχή ονομάζεται **Μεσαίωνας.** Καλλιτεχνικά, στην εποχή του μεσαίωνα δημιουργούνται **καινούρια υφολογικά ερωτήματα από αυτά που απασχολούσαν την αρχαιότητα**. Η πηγή της καλλιτεχνικής έμπνευσης του μεσαίωνα ήταν η Χριστιανική θρησκεία. Η εκκλησία αποτέλεσε τον θεματοφύλακα της τέχνης και γενικότερα του πολιτισμού του μεσαίωνα.

Η ρωμαϊκή αυτοκρατορία ήδη από τον 3ο αιώνα είχε χάσει το γόητρο της και βρισκόταν σε κατάσταση διάλυσης. Τα τεράστια εσωτερικά προβλήματα και οι εξωτερικοί κίνδυνοι είχαν φέρει την πλήρη πολιτική, διοικητική και πολιτιστική αποδιοργάνωση της αυτοκρατορίας. Η ηθική κατάπτωση είχε εξαθλιώσει τον λαό της αυτοκρατορίας, που ολοένα και περισσότερο, μέσα στη δυστυχία του αναζητούσε τη σωτηρία του σε νέα “πιστεύω”. Σε αυτή την αναζήτηση ανταποκρίθηκε η νέα θρησκεία, ο Χριστιανισμός. Τον 5ο αιώνα η ρωμαϊκή αυτοκρατορία τελικά κατέρρευσε κάτω από την πίεση των βαρβαρικών επιδρομών. Οι Γότθοι πήραν την Ιταλία και την Γαλατία, Φράγκοι και Αλαμανοί κατέλαβαν τα εδάφη του Ρήνου, Βάνδαλοι και Γερμανοί την Ισπανία. οι Βάνδαλοι και τη Βόρεια Αφρική. Καλλιτεχνικά τους πρώτους αιώνες μετά την κατάρρευση υπήρχε σύγκρουση των τεχνοτροπιών που εκφράζονταν διαφορετικά, από τα διαφορετικά βαρβαρικά φύλλα. Δεν άργησε όμως τα φύλλα αυτά, μετά από αναμετρήσεις μεταξύ τους, να συγχωνευτούν, τόσο πολιτικά όσο και πολιτιστικά. Σε αυτή τη κατεύθυνση καταλυτικό ρόλο έπαιξε ο εκχριστιανισμός τους, μιας και αυτά τα φύλα ήταν κυρίως ειδωλολάτρες. Η καλλιτεχνική ματιέρα του βάρβαρου καλλιτέχνη είναι εντελώς ξένη από της αξίες της κλασσικής αρχαιοελληνικής τέχνης. Η βαρβαρική τέχνη είναι κυρίως διακοσμητικού χαρακτήρα όπως φαίνεται στα αρχαιολογικά ευρήματα, (ξίφη, ασπίδες κ.α. με διακοσμητικό σχέδιο). Σε αυτή τη μεταβατική φάση και με τον εκχριστιανισμό των βαρβαρικών φύλων, η Εκκλησία κατάφερε μέσα από τη κοσμοθεωρία του Χριστιανισμού να εκπολιτίσει τα βαρβαρικά φύλα, όχι μόνο σε θεολογικό επίπεδο, αλλά και ευρύτερα πολιτιστικά. Τα μοναστήρια άλλωστε από τον 6ο αιώνα, ήταν εκείνα που διαχειρίζονταν τα αρχαία βιβλία που είχαν διασωθεί, αφού οι μοναχοί αντέγραφαν και μετέφραζαν τα κείμενα που περιέχονταν σε αυτά.

Από τον 5ο μέχρι και τον 8ο αιώνα διαμορφώθηκε ένα καλλιτεχνικό ύφος από του Φράγκους. Οι Φράγκοι ήταν ένας συνασπισμός Γερμανικών φύλων της ύστερης αρχαιότητας και του πρώιμου μεσαίωνα. Το καλλιτεχνικό αυτό ύφος χαρακτήρισε μια περίοδο τέχνης που η ιστορία της τέχνης την ονομάζει Μεροβίγγεια τέχνη, από το όνομα μίας δυναστείας των Φράγκων, που υπερίσχυσε των άλλων Φράγκων, τη Μεροβίγγεια δυναστεία. Η Μεροβίγγεια τέχνη επικράτησε στην ιστορική περιοχή της Γαλατίας (σήμερα: μέρος της Γαλλίας, Βέλγιο, Γερμανία). Η Μεροβίγγεια τέχνη ήταν αυθεντικά ευφάνταστα, διακοσμητικά, γεωμετρικά περίπλοκη, ιδίως σε κάποιες της μορφές όπως στην εικονογράφηση των χειρογράφων. Άλλες μορφές εικαστικών τεχνών που αναπτύχθηκαν, ιδιαίτερα με σπουδαία παραγωγή, ήταν η εκκλησιαστική αρχιτεκτονική, η γλυπτική , η αργυροχρυσοχοΐα.

Έργα της περιόδου: Βησιγοτθικές πόρπες του 6ου αιώνα. Το στέμμα του Βησιγότθου βασιλιά Recenswinth του 7ου αιώνα. Το Φραγκικό μετάλλιο Cumberland του 8ου αιώνα. Το Sacramentarium Gelasianum, Γαλλία, 8ος αιώνας. Το ιρλανδό-σαξονικό ύφος -insular style της Ιρλανδίας-: The Cathach, The Book of Saint Columba, ψαλτήριο 6ος -7ο αιώνα. Το Book of Lindisfarne, North Umbria, 8ος αιώνας.The Book of Darrow, τον 7ο αιώνα, The Book of Kells του 9ου αιώνα.

Τον 9ο αιώνα το καλλιτεχνικό ύφος αλλάζει κάτω από την νέα και ισχυρή πολιτική εξουσία, του Καρλομάγνου των Φράγκων. Η τέχνη αυτή, για την ιστορία της τέχνης, ονομάζεται Καρολίγγεια τέχνη, και χαρακτηρίζεται σαν αναγέννηση: Η Καρολίγγεια αναγέννηση. Διήρκησε περίπου 120 χρόνια, υπολογίζοντας φυσικά και την περίοδο των διαδόχων του. Μορφές εικαστικών τεχνών που αναπτύχθηκαν ιδιαίτερα , ήταν η αρχιτεκτονική, με ορόσημο το παρεκκλήσι στο Άαχεν της Γερμανίας, την έδρα της αυτοκρατορικής εξουσίας, η γλυπτική, η ζωγραφική, τα εικονογραφημένα χειρόγραφα. Ο Καρλομάγνος ίδρυσε scriptorio στο Άαχεν και δημιούργησε υπό τη διεύθυνση του Αλκουίνου της Υόρκης (Alcuin of York), την Καρολίγγεια γραφή. Η Καρολίγγεια τέχνη χαρακτηρίζεται “κλασική” μέσα στον μεσαίωνα, και αυτό γιατί οι αξίες που αναζητεί, απαντώνται με συνθέσεις σταθερές, με πρωταγωνιστή τον άνθρωπο, και με διάθεση για την απόδοση του βάθους ως η 3η διάσταση στο χώρο. Ο Καρλομάγνος εξύψωσε το μορφωτικό επίπεδο των υπηκόων του και μεθόδευσε τη βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου των ιεραρχών και των μοναχών. Ο ίδιος είχε μεγάλο ενδιαφέρον για τα θεολογικά ζητήματα. Για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση κάλεσε δίπλα του τα λαμπρότερα μυαλά της εποχής όπως τον Αγγλοσάξονα φιλόλογο Αλκουίνου της Υόρκης και τον διάδοχό του, φιλόλογο και καλλιτέχνη Einhard of Fulda, τον Λογγοβάρδο ιστορικό, Paul the Deacon, τον Βησιγότθο ποιητή και θεολόγο Theodulf, από την Ισπανία.

Έργα της περιόδου: Aachen , the Palatine Chapel, τέλη 8ου –αρχές 9ου αιώνα. Το Abbey church of St. Riquier, Monastery of Centula, τέλη 8ου αιώνα. Το ιδανικό σχέδιο στη βιβλιοθήκη του μοναστηριού του St. Gall, Ελβετία, 9ος αιώνας. The Godescalc Lectionary, τέλη 8ου αιώνα, Ada Gospels, 9ος αιώνας. Ebbo Gospels, αρχές του 9ου αιώνα, Utrecht Psalter, αρχές του 9ου αιώνα. Lindau Gospels, 870 μ. Χ.

Τον 10ο αιώνα η ιστορία της τέχνης παρατηρεί αλλαγή στο καλλιτεχνικό ύφος των εικαστικών έργων τέχνης στη Ευρωπαϊκή δύση. Έτσι στο γενικότερο πολιτικό πλαίσιο της ανάληψης εξουσίας από τους Γερμανούς ηγεμόνες της Σαξονίας Otto I (936-973), Otto II (973-983), Otto III (983-1002), η τέχνη που επικεντρώθηκε στη προώθηση της σύγχρονης τέχνης της βόρειας και ανατολικής Ευρώπης, σε αντίθεση με την Καρολίγγεια τέχνη, που προώθησε κυρίως την αισθητική του κλασικού ύφους, **χαρακτηρίζεται Οθωνική, και το καλλιτεχνικό ύφος χαρακτηρίζεται ως αυλικό αυτοκρατορικό**, εκλεκτικό, πολυτελές, αυστηρό, θρησκευτικό και ταυτόχρονα κοσμικό. Η περίοδος της Οθωνικής τέχνης στην Ευρωπαϊκή δύση, θεωρείται σαν μία Αναγέννηση του πολιτισμού. Το νέο πολιτιστικό προφίλ συνδύαζε την κλασσική αρχαιότητα (οι κλασσικοί συγγραφείς διαβάζονταν χωρίς ενοχές και χωρίς να θεωρούνται ανταγωνιστικοί προς τον Χριστιανισμό), το Βυζάντιο, τον Χριστιανισμό, την σύγχρονη αγγλοσαξονική σκέψη. Τα μεγάλα μοναστήρια λειτουργούσαν ως εκπαιδευτήρια και βιβλιοθήκες τόσο για άντρες όσο και για γυναίκες, υποστηρίζοντας την πνευματική ζωή. Μεγάλα αβαεία όπως εκείνα του Γκάντερσχαϊμ, του Έσσεν, του Κουέντλιμπεργκ και του Νορντχόσεν, το Αββαείο του Κλυνύ αλλά και το ίδιο το παλάτι των Οθώνων ήταν γεμάτα από τη διανόηση της εποχής.

Το πρώτο καλλιτεχνικό ύφος που με ευρύτητα κυριάρχησε στη μεσαιωνική Ευρώπη αφορά στην τέχνη που ονομάστηκε Ρομανική και αναπτύχθηκε από τον 11ο ως τις πρώτες δεκαετίες του 13ου αιώνα. Εκφράστηκε κυρίως στην εκκλησιαστική αρχιτεκτονική και

γλυπτική, λιγότερο στη μνημειακή ζωγραφική, την εικονογράφηση χειρογράφων και τη μικροτεχνία. Η ρομανική τέχνη απλώθηκε σε ολόκληρη την καθολική Ευρώπη, συμπεριλαμβανομένων και των Βρετανικών Νησιών, όπου εκεί είναι περισσότερο γνωστή ως «νορμανδική», αφού εκεί την έφεραν οι Νορμανδοί από την ηπειρωτική Ευρώπη. Θεωρείται το πρώτο ευρωπαϊκό στιλ μετά την αρχαιότητα. Χαρακτηριστικά του κοινωνικό- πολιτιστικού πλαισίου της Ρομανικής τέχνης αποτελούν: Οι σταυροφορίες, η αναμόρφωση του μοναχισμού, η σταθεροποίηση του φεουδαρχικού συστήματος, η ενίσχυση της εξουσίας του Πάπα, τα κάστρα, οι προσκυνητές, οι Κιστερκιανοί μοναχοί. Χαρακτηριστικά της Ρομανικής τέχνης: Η μνημειακότητα, οι θολοί, τα τόξα, το βαρύ λίθινο κτίριο, η γλυπτή διακόσμηση στις πύλες και τα κιονόκρανα των ναών, η τυποποίηση στην εικονογραφία.

Ενδεικτικά έργα τέχνης της Ρομανικής περιόδου: στη Φλωρεντία και τη Πίζα. Επίσης τα: Santiago de Compostela, St Sernin Toulouse, Bernardus Gelduinus, Cluny III, St Madeleine Vézelay, Moissac Abbey, Notre-Dame-le-Grande Poitiers, Καθεδρικός Durham.

Με τον όρο γοτθική, δηλαδή βόρεια και βαρβαρική, χαρακτήρισαν υποτιμητικά οι καλλιτέχνες και οι λόγιοι της Αναγεννήσεως, την τελευταία περίοδο του Μεσαίωνα. Η γοτθική περίοδος, αρχίζει τον 12ο αιώνα και τελειώνει όταν τον 15ο ή τον 16ο αιώνα, όταν διεισδύουν στις διάφορες χώρες της δυτικής Ευρώπης οι κλασικίζουσες μορφές της Αναγεννήσεως. Το ζήτημα της καταγωγής της γοτθικής αρχιτεκτονικής δεν είναι ευκρινές. Όμως οι κατασκευαστές των μεγάλων καθεδρικών ναών, κατείχαν τεχνικές γνώσεις που σίγουρα είχαν σχέση με το διαλεκτικό πνεύμα της σχολαστικής φιλοσοφίας. **Χαρακτηριστικά της Γοτθικής τέχνης : Το ύψος και το φώς.**

Έργα της Γοτθικής τέχνης: Ο καθεδρικός ναός της Σαρτρ (1134), η Δυτική πρόσοψη του καθεδρικού ναού του Έξετερ (1350-1400), ο ρόδακας στη νότια πλευρά της μητροπόλεως της Σαρτρ, το Βασιλικό θύρωμα του καθεδρικού ναού της Σαρτρ "Οι προπάτορες του Χριστού", το κεντρικό κλίτος του καθεδρικού ναού της Αμιένης (1218-47), η Sainte-Chapelle, Παρίσι (1248), το κεντρικό θύρωμα της μητροπόλεως του Στρασβούργου, το προστώο του νότιου κλίτους στον καθεδρικό ναό του Στρασβούργου (1230), το εσωτερικό της εκκλησίας του Αγίου Μαρτίνου στο Λάντσχουτ (1390-1432), η εσωτερική όψη του προστώου της μητροπόλεως του Γκλώστερ (14ος-15ος αιώνας), ο παλαιός καθεδρικός ναός Grotekerk, του 15ου αιώνα στην Ολλανδία. Γλυπτική: Ο εξώστης στο παπικό ανάκτορο του Βιτέρμπο (1267), Κλάους Σλούτερ "Οι προφήτες Δανιήλ και Ησαΐας" (1396-1404), "Η Κοίμηση της Θεοτόκου" καθεδρικός ναός του Στρασβούργου, Η αυλή του Δικαστικού Μεγάρου στη Ρουάν (1482), Παράσταση του Θεοδωρίχου, βασιλιά των Οστρογότθων. Τμήμα ανάγλυφου του 12ου αιώνα στη Βερόνα. Λορέντζο Γκιμπέρτι "Η Βάπτιση του Χριστού" (1427), Σιμόνε Μαρτίνι "Η Παναγία με το Βρέφος" (1315), Ζαν Φουκέ "Ο Estienne Chevalier, θησαυροφύλακας του Καρόλου Ζ΄ της Γαλλίας, με τον Άγιο Στέφανο" (1450).

Στην Ελλάδα μνημεία γοτθικού χαρακτήρα άφησαν οι Ιωαννίτες Ιππότες στη Ρόδο. Επίσης από την φραγκική κατάκτηση μετά την τέταρτη Σταυροφορία διατηρούνται στην Ελλάδα αρκετά φρουριακά συγκροτήματα και λίγοι ναοί, όπως οι ερειπωμένοι της Αγίας Σοφίας της Ανδραβίδας και της Στυμφάλου, το επισκευασμένο σε γοτθικό ρυθμό τμήμα της βασιλικής της Αγίας Παρασκευής στη Χαλκίδα, τα κάστρα της Γλαρέντζας, του Ηρακλείου στην Κρήτη και άλλα.

Ενότητα 1: Η μεγάλη μετανάστευση των Γερμανικών φυλών τον 5ο αιώνα.

ΠΟΙΟΙ

Γερμανικοί λαοί:

- οι ορμώμενοι από τη Σκανδιναβία: Γότθοι [Οστρογότθοι Βησιγότθοι], Βουργουνδοί [συγγενείς των γότθων], Βάνδαλοι (κ.α.)
- οι του Δυτικού κλάδου: Φρίζιοι, Σουηβοί

από αυτούς προκύπτουν

- οι Σάξονες στο βορρά
- οι Φράγκοι κεντρικά
- οι Αλαμανοί στα νότια

ΛΟΓΟΙ της μετανάστευσης

- Αποφυγή ισχυρότερων εχθρών (π.χ. οι Ούννοι από την Ασία)
- Διαμάχες μεταξύ τους
- Εσωτερικές συγκρούσεις
- Έλλειψη καλλιεργήσιμων εδαφών
- Αντίξοες κλιματολογικές συνθήκες του βορρά
- Η ΕΛΞΗ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ
- Η ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΗ ΤΟΥ ΔΥΤΙΚΟΥ ΡΩΜΑΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ (476)

τα ΒΑΣΙΛΕΙΑ (τα σημαντικότερα από αυτά)

- Βανδάλων: Μετά την ήττα τους από τον Βελισάριο το 534, στη βόρεια Αφρική, συγχωνεύτηκαν με τις τοπικές φυλές (Βέρβερους κ.α.) και αφομοιώθηκαν μέσα στη πολυεθνική βυζαντινή αυτοκρατορία.
- Βουργουνδοί: Οριστικοί προσάρτηση το 534 στο βασίλειο των Φράγκων.
- Βησιγότθοι: Το 507 περιορίζονται στην Ισπανία, μετά από ήττα, από τους Φράγκους. Τον 8ο αιώνα ηττώνται από τους Μουσουλμάνους που κατέλαβαν την Ισπανία με εξαίρεση τη βορειοδυτική περιοχή.
- Οστρογότθοι: του Θεοδώριχου Α'. Κύριος της Ιταλίας. Με Κωνσταντινουπολίτικη παιδεία. Όταν πέθανε ο Ιουστινιανός, με τον Ναρσή στρατηγό, προσπάθησαν να ανακτήσουν την Ιταλία. Οι Λομβαρδοί (γερμανικός λαός που μετανάστευσαν από τη Σκανδιναβία στην Ιταλία, μεταξύ 1ου – 4ου αιώνα μ.Χ.) το 774, υπό των Φράγκων του Καρλομάγνου.
- Φράγκικο: του Χλωδοβίκου Α'. Το 496 ο Clovis γίνεται Χριστιανός. Το 507 νικάει τους Βουργουνδούς, Αλαμανούς, Βησιγότθους. Γίνεται κύριος στο μεγαλύτερο μέρος της Γαλατίας και των εδαφών ανατολικά και δυτικά του Ρήνου. Πρωτεύουσα το Παρίσι. Οι απόγονοι συνδέουν την καταγωγή τους με τον Μεροβαίο (βασιλιάς των φράγκων, νικάει τον Αττίλα) και ιδρύουν τη ΜΕΡΟΒΙΓΓΕΙΑΝΗ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ.

ΠΟΤΕ ΑΣΠΑΖΟΝΤΑΙ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟ

- **Κέλτες**: Ινδοευρωπαϊκό φύλο. Το 800 π. Χ. η εμφάνιση του κελτικού πολιτισμού στην Ευρώπη, (φυλή από την Ανατολή, πέρασαν από την Νότια Ευρώπη, έφτασαν έως τις ακτές του Ατλαντικού και την Ιρλανδία). Η ιστορία τους ξεκινάει από την εποχή του Σιδήρου. Γνώρισαν την γραφή τον **6ο αιώνα μ.Χ., όταν και εκχριστιανίστηκαν**. Διακρίθηκαν στην τέχνη με την επεξεργασία του σιδήρου. Η ακμή τους κορυφώθηκε μεταξύ του 2ου – 1ου π.Χ. Κελτικές περιοχές με ανέπαφα χαρακτηριστικά η Σκοτία και η Ιρλανδία. Τον 5ο αιώνα οι κάτοικοί τους απωθήθηκαν από τους Άγγλους και τους Σάξονες. Παρά την επιρροή από τους Σάξονες, Βίκινγκ, Άγγλους, οι Κέλτες της Ιρλανδίας διατήρησαν πολιτιστική ταυτότητα. Οι Ιρλανδοί σήμερα θεωρούνται απόγονοι αυτού του πολιτισμού.
- **Αγγλοσάξονες**: Τον 7ο αιώνα εκχριστιανίζονται όσοι Αγγλοσάξονες είχαν μείνει ειδωλολάτρες.
- **6ος – 7ος αιώνας**: Η μεγάλη ανάπτυξη του κοινοβιακού μοναχισμού.
- **8ος αιώνας**: Εκχριστιανισμένοι οι Φράγκοι (Βουργουνδοί, Λομβαρδοί, Σουηβοί, Οστρογότθοι, Βησιγότθοι).

ΣΑΞΟΝΕΣ
ΣΑΞΟΝΕΣ
ΑΤΛΑΝΤΙΚΟΣ ΩΚ.
Κολωνία
Παρίσι
Ρέμς
ΒΟΥΡΓΙΓΓΙΟΙ
ΣΛΑΒΟΙ
ΦΡΑΓΚΩΝ
ΚΡΑΤΟΣ
ΛΟΜΒΑΡΔΟΙ
Λυών
ΣΟΥΗΒΟΙ
ΒΑΣΚΟΙ
Τολόσα
ΒΟΥΡΓΟΥΝΔΟΙ
Σίρμιο
Μασσαλία
Ναρβόννα
Ραβέννα
ΚΡΑΤΟΣ ΟΣΤΡΟΓΟΤΘΩΝ
Τολέδο
ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΚΡΑΤΟΣ
Ρώμη
ΚΡΑΤΟΣ ΒΗΣΙΓΟΤΘΩΝ
ΚΡΑΤΟΣ
Καρχηδόνα
ΚΡΑΤΟΣ ΒΑΝΔΑΛΩΝ
ΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ
ΣΤΗ ΔΥΣΗ
(Αρχές 6ου αι. μ.Χ.)

Οι μεταναστεύσεις στην
Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία
100-500 π.Χ.
Πρωτεύουσα
Ούννων
Καταλαυνικά
Πεδία
451
Δυτική
Ρωμαϊκή
Αυτοκρατορία
Αδριανούπολη
378
Κωνσταντινούπολη
Ανατολική
Ρωμαϊκή
Αυτοκρατορία
Ρώμη
Καρχηδόνα
Άγγλοι, Σάξωνες
Φράγκοι
Γότθοι
Βησιγότθοι
Οστρογότθοι
Ούννοι
Βάνδαλοι

Borgund
Urnes
NORWAY
SWEDEN
Oseberg
Novgorod
North Sea
SCOTLAND
IONA
LINDISFARNE
DENMARK
Baltic Sea
RUSSIA
IRELAND
Kells
York
Derrow
ENGLAND
HOLLAND
WALES
Sutton Hoo
Hildesheim
Magdeburg
Kiev
Canterbury
Gernrode
KENT
BELGIUM
Cologne
English Channel
Cassel
Aachen
GERMANY
Atlantic Ocean
NORMANDY
Trier
Paris
HUNGARY
Rheinau
Lake Constance
AUSTRIA
BURGUNDY
SWITZ
FRANCE
Alps
Brescia
Black Sea
Milan
Ravenna
Lisbona
ASTURIAS
LEON
Pyrenees
Adriatic Sea
Nursia
Constantinople
Tibatz
SPAIN
Rome
ITALY
Iberian Peninsula
GREECE
Cordoba
Granada
Mediterranean Sea
Carthage
Jerusalem
AFRICA
N
500 km
500 miles

1. Το Aberlemno 1, Σκωτία, στο Kirk yard στη κομητεία Augus. Χαρακτηριστικά: Πέτρινα, εγχάρακτα, παράδοση από τους Πίκτες ,τα κελτικά φίδια, ο διπλός δίσκος, η ζ- ράβδος, ο καθρέφτης, η χτένα. Η βαθιά με αυτοπεποίθηση γραμμή. Το Aberlemno 2, παράδοση από Πίκτες και Χριστιανικά σύμβολα, ο κέλτικος σταυρός , ζωόμορφα σχέδια, ζ ράβδος, τριπλός δίσκος, σπειροειδή σχέδια.
2. La Tene. Αρχαιολογικός πολιτισμός στην εποχή του σιδήρου στην κεντρική Ευρώπη. Το Λατεν , χωριό στην Ελβετία. Ο πολιτισμός Λατεν ήταν μέρος του ευρύτερου Κελτικού πολιτισμού. Χαρακτηριστικά: χαλκός, χρυσό, ενεπίγραφα, σπείρες, χάλκινα κράνη, ασπίδες, περιλαίμια (torcs), πόρπες (fibulae), ζωόμορφα, δράκοι σε σχήμα ς. Με επιρροή από τον νότο (Σκύθες) και το μιλιταριστικό ύφος της μυκηναϊκής τέχνης.

Κελτική τέχνη. Το ιδιότυπο ύφος της κελτικής διακοσμητικής τέχνης. Πηγή για τις εικόνες 1, 2, 3: Owen Jones .The Grammar of Ornament .

εικόνα 1 Aberlemno 1& 2, 7^{ος} αι, Σκωτία

εικόνα 2

εικόνα 3

Ενότητα 2: Η τέχνη των βαρβάρων και η συνάντηση με τη Χριστιανική τέχνη.

Ο ΑΝΕΙΚΟΝΙΚΟΣ ΒΟΡΑΣvs Ο ΠΑΡΑΣΤΑΤΙΚΟΣ ΝΟΤΟΣ			
Χαρακτηριστικά Γερμανικών φυλών	Χαρακτηριστικά του βαρβαρικού ύφους	Χαρακτηριστικά υφολογικά της κλασικής αρχαιότητας . Η ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΤΟΥ ΚΛΑΣΙΚΟΥ	Υφολογικός χαρακτήρας της Χριστιανικής τέχνης στη παλαιοχριστιανική εποχή
• Γενικά αγράμματοι • Νομάδες • Αγρότες • Παγανιστές • Επιρρεπείς στην υποκειμενικότητα (Riegl) • Τεχνίτες (ύφασμα, δέρμα, ξύλο, μέταλλο) • Μικροτεχνία (κόσμημα, χρυσοχοΐα, συρματέϊνα)	• Γεωμετρικά μοτίβο, φόρμα • Διακοσμητικό αφηρημένο σχέδιο, αντικλασικό ύφος, απόκλιση από την ορατή εικόνα (Κέλτες, Τεύτονες)vs το παραστατικό κλασικό ύφος της κλασικής αρχαιότητας • Σκληρή γραμμή • Γωνιώδης γραμμή • Απλοποίηση στην απόδοση της φόρμας • Δούλευαν τα " σχήματα" που εκείνοι ήξεραν να χειρίζονται για να αντιληφθούν εικαστικά τον κόσμο. Αυτά τα σχήματα ήταν η οφθαλμαπάτη, η μεταμόρφωση, η τριπλότητα. • Επιρρεπείς στην υποκειμενικότητα (Riegl)vs ο ορθολογισμός της κλασικής αρχαιότητας	• Ο κανόνας, η σαφήνεια (στη διάταξη του χώρου, στον όγκο, στη μορφή, στα όρια των αντικειμένων), η συμμετρία, η αρμονία, η χρυσή τομή. • Η απτική αντίληψη του χώρου των $3^{ων}$ διαστάσεων. Η ρεαλιστική απεικόνιση του ορατού κόσμου μέσα στον $3^{ων}$ διαστάσεων χώρο, η φωτοσκίαση, η πλαστικότητα • Ο άνθρωπος είναι το μέτρο των πάντων. • Ο καλλιτέχνης επώνυμος πολίτης, ελεύθερος.	• Τα κλασικά πρότυπα της αρχαιότητας, η αισθητική των γερμανικών φύλων, μεταπλασμένα , μετασχηματισμένα στη Χριστιανική κοσμοθεωρία. • Η αλλαγή των ιδανικών • Οι μεταβολές των τύπων (Gombrich). • Η υποκειμενικότητα και η απομάκρυνση από την εικόνα του ορατού κόσμου • Πρώιμη μεσαιωνική τέχνη: η τέχνη της αντιγραφής, της μετεγγραφής των παραδοσιακών εικαστικών τρόπων σε άλλο ιδίωμα. • Περιορισμός της επαφής της τέχνης με τον ορατό κόσμο. Η αναπαράσταση της απεραντοσύνης. • Η τέχνη κοντά στη λαϊκή πίστη • Ο καλλιτέχνης, μέλος ενός συνεργείου, της συντεχνίας (στη διάρκεια του μεσαίωνα)

Οι δημιουργικές αρετές των γερμανικών φύλων μετά τον εκχριστιανισμό τους

Οι εισβολείς, τα γερμανικά φύλα δηλαδή, στα εδάφη της πρώην Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας (δυτικό κομμάτι), ονομάστηκαν βάρβαροι από τους Λατίνους- ξένοι από την αυτοκρατορία-χωρίς αρνητική φόρτιση στην αρχή, αργότερα με αρνητικό πρόσημο, μετά από τις καταστροφές που προκάλεσαν στη διάρκεια των εισβολών. Ωστόσο δεν γίνεται να αγνοηθούν σημαντικοί σταθμοί τέχνης της έκφρασης τους όπως: ι. Η τέχνη της Ραβέννας στο αποκορύφωμά της στα χρόνια του Θεοδώριχου του Μεγάλου, βασιλιά των Οστρογότθων, ιι. Το Τσιβιντάλε στο Καστελσέπριο της Λομβαρδίας –οι καταστροφείς Λομβαρδοί στην αρχή άφησαν έναν λαμπρό πολιτισμό στην συνέχεια-, ιιι. Ο εκλεπτυσμός και η μεγαλοπρεπής χροιά της τέχνης της Ιρλανδίας.

Η τέχνη των βαρβάρων αποσυνδέθηκε από την πλαστικότητα της αρχαίας καλλιτεχνικής έκφρασης. Στην καλλιτεχνική ματιέρα των γερμανικών φύλλων εντυπωσιάζουν το χρυσό, το κόκκινο, τα μέταλλα, η πολυτέλεια, η – διακοσμητική- αφθονία, η επιδεξιότητα στη μεταλλοτεχνία, η άψογη εργασία, η σταθερότητα της ποιότητας από γενιά σε γενιά. Οι δεξιοτέχνες χρυσοχόοι του Πόντου, οι οποίοι ήρθαν με τους εισβολείς από την Ανατολή, ενδεχομένως να έχουν μερίδιο σε αυτή την υψηλής ποιότητας καλλιτεχνική παραγωγή. Στα χαρακτηριστικά δείγματα θησαυρών τέχνης από τον 5- 8 αιώνα, καλλιτεχνικά δημιουργήματα των γερμανικών φύλων συγκαταλέγονται τα:

-Ο θησαυρός των Βησιγότθων που βρέθηκε στην Πιετροάτα της Ολενίας στη Ρουμανία,
-Ο κλουαζονέ θησαυρός του Χιλδέριχου στα τέλη του 4ου με αρχές 5ου αι, στην Τουρνέ,
-Ο κύλικας και ο δίσκος στο Γκουρντόν της Γαλλίας με την τεχνική φιλιγκράν,
-Οι γοτθικές πόρπες που βρέθηκαν στο Ντομανιάνο της Ιταλίας, με χρυσό και ρουμπίνια,
-Ο θησαυρός του Αρνεγόνδου στη βασιλική του Σαιν Ντενί με τεχνική κλουαζονέ, φιλιγκράν και πολύτιμους λίθους,
-Το μεγαλοπρεπές στέμμα του Βησιγότθου βασιλιά Ρεκεσβίνθου -649-672,που βρέθηκε στο Τολέδο, με τον κυψελόσχημο διάκοσμό του,
-Το Τσιβιντάλε και τα σκεύη του δούκα Γκισούλφε,
-Άγκον Ελβετίας, Άγιος Μαυρίκιος, των χρυσοχόων Ουντίο και Έλο, η αριστουργηματική κλουαζονέ λειψανοθήκη,
-Η αγκράφα της ζώνης του Αγίου Σεζέρ- 6ος αι. στην Άρλ, με τη σκηνή από το τεγκούριουμ, το μικρό δηλαδή ιερό του Πανάγιου τάφου.

Η κελτική τέχνη και η επιρροή της στη Δυτικοευρωπαϊκή καλλιτεχνική ματιέρα

Γύρω στο 700 π. Χ. στη τέχνη αναδύεται μια διακοσμητική τεχνοτροπία με διαβήτη και συνθέσεις με αξονική συμμετρία. (δες: τα χρυσά γαλατικά περιδέραια, εξαρτήματα αρμάτων, φάλαρα (εμβλήματα τιμής), πόρπες, θηκάρια, οινοχόες και γλυπτικά έργα). Στην κελτική τέχνη σημαντικά θέματα αποτελούν **η οφθαλμαπάτη και η μεταμόρφωση.** Τα αντικείμενα περιστρέφονται, τα σχέδια μεταμορφώνονται, αποκαλύπτοντας άλλα θέματα. Η γεωμετρία και οι αριθμοί είναι στο κύριο ρεπερτόριο της κελτικής τέχνης, ενώ ο κύκλος και ο αριθμός 3 είναι ιδιαίτερα σημαντικοί. Η κελτική αισθητική διαμορφώνεται από τις μεταμορφώσεις και τις οφθαλμαπάτες των φυσικών μορφών των φύλλων, ζώων και προσώπων. **Η τριπλότητα, το τριπλό μοτίβο, βρίσκεται σχεδόν σε όλα τα κελτικά εικονογραφικά έργα.** Η μητέρα θεά και τα πνεύματα cucullati εμφανίζονται συχνά ως τριάδα. Πολλοί από τους θεούς και τους ήρωες της κελτικής μυθολογίας είχαν τη δυνατότητα της μεταμόρφωσης, από ανθρώπινη σε ζωική. Τα πουλιά ήταν ιδιαίτερα ισχυρά. Τα φίδια, επίσης, καθώς κινούνταν μεταξύ της γης και των περιοχών του κάτω κόσμου. Θεοί όπως ο Κερνούνος ήταν κυρίαρχοι αναμφισβήτητα εξαιτίας της ένωσής τους με ζώα όπως τα ελάφια, οι κάπροι και τα φίδια. Η Επόνα, συνδέεται έντονα με τα άλογα και τα σκυλιά που, αναμφίβολα λόγω της σημασίας τους για την κελτική ζωή, την έκαναν μία από τις δημοφιλέστερες και σημαντικότερες θεότητες του κελτικού πάνθεου. **Η μεταμόρφωση, η ένωση και η ενίσχυση είναι κεντρικά θέματα στο ρεπερτόριο της κελτικής εικονογραφίας**. Από τα πρώτα έργα: 1. Τα μεγάλα και ογκώδη περισφύρια, 2. Τα διακοσμημένα θηκάρια που βρέθηκαν στον ποταμό Μπαν , αναμφισβήτητα αναθηματικές προσφορές, που υποχρέωναν τη θεότητα να προστατεύσει ή να θεραπεύσει εκείνον που έκανε την προσφορά., 3. Το περιλαίμιο , το κατ' εξοχήν κελτικό σύμβολο, (στην ελληνική, ρωμαϊκή και κελτική τέχνη είναι το μοτίβο που προσδιορίζει τον κάτοχό του ως Κέλτη, όχι Ρωμαίο ή Έλληνα),4. Οι πολυτελείς καθρέφτες, 5. (αν και εμφανίστηκαν αργά στην κελτική ιστορία), Οι λίθοι των Πηκτών, που παραμένουν μυστήριο, χωρίς να έχουν ακόμη επαρκώς αποκρυπτογραφηθεί. Οι υψηλοί λίθινοι σταυροί αντιπροσωπεύουν το μεγαλύτερο σώμα μνημειακής γλυπτικής μεταξύ της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας και των ιταλικών πόλεων-κρατών της Αναγέννησης. Οι πρόγονοι των λίθινων είναι ξύλινοι σταυροί, αν και δεν υπάρχουν τα αρχαιολογικά ευρήματα που να το επιβεβαιώνουν, καθώς το ξύλο αποσυντίθεται πολύ γρήγορα σε σχέση με τα άλλα υλικά σε αερόβιο

περιβάλλον. Επιπλέον, οι πρώιμες γραπτές μαρτυρίες για τους σταυρούς δεν κάνουν συχνά διάκριση μεταξύ των λίθινων και ξύλινων σταυρών. Λαξευμένοι σε τοπικά πετρώματα οι πρώιμοι επιζώντες μεσαιωνικοί σταυροί ομαδοποιούνται γενικά σε δύο κατηγορίες: εκείνους με τις αφηγηματικές σκηνές και εκείνους με την αφηρημένη διακόσμηση. Ορισμένοι, όπως ο σταυρός του Castledermot, έχουν και διακοσμητικά και αφηγηματικά πλαίσια.

Ιστορικό

800 π. Χ. Εμφάνιση του κελτικού πολιτισμού στην Ευρώπη. Από το 700 π.χ. τα χαρακτηριστικά διακοσμητικά σχέδια με συμμετρία και αξονική συμμετρία

500 π. Χ. Ο κελτικός πολιτισμός είναι πλέον διεσπαρμένος στην Βρετανία, τη Γαλλία, τη δυτική Ισπανία, τη νότια Γερμανία έως τη Μαύρη Θάλασσα

400 π. Χ. Στην τέχνη συνθέσεις με ακτινική συμμετρία. Έργα: κράνη, ξίφη οι θήκες τους, περικάρπια (ψέλια).

300 π. Χ. Οι κελτικοί λαοί αρχίζουν να εγκαθίστανται στην Αγγλία. Η τεχνοτροπία στην τέχνη αλλάζει, αποκτώντας πλαστική δύναμη και εμφανίζεται η τεχνοτροπία του ξιφοειδούς. Ανάμειξη ανθρωπομορφικών, θηριομορφικών παραστάσεων. Σύνθετες συνθέσεις που ενσωματώνουν διάφορες μορφές συμμετρίας. Ακμή της μεταλλουργίας

225 π. Χ. Οι Κέλτες ηττώνται από τους Ρωμαίους στην μάχη του Τελαμώνα στην Ιταλία. 125 π. Χ. Οι Ρωμαίοι κατακτούν την νότια Γαλατία.200 μ. Χ. Εισάγεται ο Χριστιανισμός στη Βρετανία

400-450 μ. Χ. Γερμανικά φύλα, Βησιγότθοι, Οστρογότθοι και Βάνδαλοι εξαπλώνονται σε όλη την ευρωπαϊκή ήπειρο. Η ρωμαϊκή Γαλατία αποσυντίθεται. Στην τέχνη εμφανίζονται οι δακτυλιοειδείς πόρπες. 563 μ. Χ. Ιδρύονται οι μονές τους Ντέρι της Αιόνα και του Ντάροου. Επιβάλλονται τα γερμανικά καλλιτεχνικά μοτίβα, νέες χρωματικές κλίμακες και σχεδιαστικές συνθέσεις.

597 μ. Χ. Ο Γρηγόριος ο Μέγας στέλνει τον Αυγουστίνο του Καντέρμπουρυ για να μεταστρέψει τους Άγγλους. Στην τέχνη, τον 7ο-8ο αιώνας μ. Χ. τα συρματέινα κοσμήματα. Οι πόρπες γίνονται μεγαλύτερες και περισσότερο διακοσμημένες. 8ος αιώνας μ. Χ. : Η ανάπτυξη των ιρλανδικών μοναστηριών προκαλεί αύξηση της ζήτησης μεταλλικών λειτουργικών αντικειμένων, όπως είναι τα δισκοπότηρα, τα δισκάρια, οι ποιμαντορικές ράβδοι και οι λειψανοθήκες.843 μ. Χ. Οι Σκώτοι καταλαμβάνουν την γη των Πηκτών.

Η περίπτωση των αγγλοσαξόνων. Η καλλιτεχνική ματιέρα των αγγλοσαξόνων και η επιρροή της στη μεσαιωνική τέχνη

Με τον όρο Αγγλοσάξονες (αγγλικά: Anglo-Saxons) περιγράφεται μια ομάδα λαών γερμανικής καταγωγής, οι οποίοι κατά τη διάρκεια του δεύτερου μισού του 5ου μ. Χ. αιώνα, ξεκινώντας από την ευρύτερη περιοχή της βόρειας Γερμανίας, εισέβαλαν στα Βρετανικά νησιά υποτάσσοντας τους ντόπιους κελτικούς πληθυσμούς. Πιο συγκεκριμένα, στην ομάδα αυτή περιλαμβάνονται οι Άγγλοι, οι Σάξονες και οι Γιούτοι. Οι Άγγλοι, όπως και οι γείτονές τους Σάξονες, ξεκίνησαν από την περιοχή Σλέσβιχ-Χόλσταϊν στο νότιο ήμισυ της χερσονήσου της Γιουτλάνδης (βορειότερο άκρο της σημερινής Γερμανίας), ενώ οι Γιούτοι κατοικούσαν στο βόρειο ήμισυ της χερσονήσου της Γιουτλάνδης (τμήμα της σημερινής Δανίας). Ως αγγλοσαξονική ορίζεται η περίοδος της βρετανικής ιστορίας από την αρχική εγκατάσταση των Αγγλοσαξόνων (περίπου 450 μ. Χ.) μέχρι τη νορμανδική κατάκτηση (1066 μ. Χ.), περίοδος μέσα στην οποία συντελείται βαθμιαία η ομογενοποίηση των γερμανικών με τα κελτικά/βρετανικά φύλα, και η δημιουργία του Αγγλικού Έθνους. Αγγλοσαξονική τέχνη: ο θησαυρός του Sutton Hoo.

Η Ιρλανδική τέχνη. Τον 6^{ο} αι. ο Άγιος Κόλομπαν εγκαταλείπει την Ιρλανδία για να ιδρύσει στο νησί Αιόνα ένα μοναστήρι. Οι “μαθητές” του, τους δύο επόμενους αιώνες, θα “οργώσουν” την Ευρώπη ιδρύοντας μοναστήρια. Χαρακτηριστικά εικονογραφημένα χειρόγραφα με την πρωτόγνωρη διακοσμητική τέχνη της Ιρλανδίας αποτελούν:

-Το βιβλίο Darrow, τέλη του 7^{ου} αι., ίσως στην Αιόνα,

-Η μονή Lindisfarne, θυγατρική της Αιόνα ο από 6 τετράγωνα σταυρός, τα διακοσμητικά μοτίβα, οι αριθμοί στο ευαγγέλιο του Lindisfarne

-Το βιβλίο Kells που ζωγραφίστηκε για τον Εντφίθ, επίσκοπο του Lindisfarne, στα τέλη του 7^{ου} αι.,

-Το ευαγγέλιο Έχτερναχ,

Οι Αγγλοσάξονες και η πορεία τους από την Ηπειρωτική Ευρώπη προς την Μ. Βρετανία

Από τον Αγγλοσαξονικό θησαυρό του Sutton Hoo

Lindisfarne Gospel. Αναγνώρισε τις Κέλτικες και Αγγλοσαξονικές επιρροές

Lindisfarne Gospel

Eadfrith (d. 721), *Saint Matthew Carpet Page*, Lindisfarne Gospels, early eighth century © The British Library. Pomegranate Communications, Inc. 800 227 1428 www.pomegranate.com

Τέχνη των Βίκινγκ, Δανία, 6ος αι
Το κόσμημα Gummersmark, ασήμι.

Αγγλοσαξονική τέχνη, 7ος αιώνας,
Sutton Hoo, Σάφολκ, Αγγλία, πόρπη κλουαζονέ, 20.3 εκ

Ιρλανδία, πρωτοχριστιανική τέχνη,
Υψηλοί παλαιοχριστιανικοί σταυροί, οι σταυροί του Ααινίου, (Ahenny), από το μοναστήρι Kilclispeen. 8ος αι., στην κομητεία Tipperary.

Αγγλοσαξονική τέχνη, 7ος αιώνας, Sutton Hoo, Σάφολκ, Αγγλία

Θέματα αισθητικής της κέλτικης τέχνης (πηγή: 'Jones O., (2016). Grammar of ornament. Ivy Press.')

Ο Owen Jones τον 19ο αιώνα υποστήριξε την ανεξάρτητη και αυθεντική ταυτότητα της κέλτικης τέχνης η οποία δημιούργησε ένα εικαστικό ύφος, το οποίο αναπτύχθηκε στα Βρετανικά νησιά τον πρώιμο μεσαίωνα, μέχρι τον 9^{ο} αιώνα. Το 5^{ο} αιώνα οι κέλτες απωθήθηκαν από τους Άγγλους και τους Σάξονες στην Ιρλανδία. Η καλλιτεχνική τους παραγωγή (μεταλλοτεχνία, χειρόγραφα, εγχάρακτα μνημεία) δημιούργησε ένα ιδιότυπο, δικό τους, αυθεντικό ύφος που στο ρεπερτόριο του διακρίνονται:

1. Απουσία φιλομορφικής διακόσμησης. Η κλασσική άκανθος παντελώς απουσιάζει.
2. Γεωμετρικά μοτίβο από πλεγμένες κορδέλες σε διαγώνιες, σπιράλ, φιδάκια ή άλλους πολλούς σχηματισμούς.
3. Παράξενα τερατόμορφα όντα, ζώα, πτηνά ως ενσωματωμένα στις πλεγμένες κορδέλες στα μοτίβα.
4. Το γιγαντιαίο αρχικό γράμμα.

Για την κατανόηση της κέλτικης τέχνης απάντηση στο «αίνιγμα του ύφους της» (όπως θα το διατύπωνε ο Gombrich) δίνουν το περιεχόμενο των εννοιών: οφθαλμαπάτη, μεταμόρφωση, τριπλότητα, διακοσμητικότητα.

Παραδείγματα

1. Σε ένα ευρύ δείγμα χαρακτηριστικής κελτικής τέχνης (Aberlemno Cross, οι λίθινοι σταυροί, στο νεκροταφείο του νησιού Inchbrayoe της Σκοτίας, οι σταυροί του Meigle στο Anfusshire, Hallstatt, Αυστρία, La Tene, Ελβετία, Book of kells) και σε καλλιτεχνική παραγωγή ευρύτερα των βρετανικών νήσων, υπό την επιρροή της κέλτικης τέχνης (Lindisfarne gospel) απουσιάζει το αρχαιοελληνικό μοτίβο της ακάνθου ή γενικότερα του φυλο-μορφικού διακόσμου (οι καταβολές αυτού του μοτίβο με αρχές στην Αρχαία Αίγυπτο).
2. Οι κορδέλες με πλέξιμο διαγώνιο, σπιράλ, παράλληλο κ.α. Προσπαθήστε να ακολουθήσετε την πορεία από τις κορδέλες στο επάνω μέρος από τα παραδείγματα 2 και 4, που αποτελούν ένα ανάγλυφο δημιούργημα των Πηκτών. Οι Πήκτες εγκαταστάθηκαν στην Σκοτία την εποχή του σιδήρου. (Από σταυρό κοντά στην Εκκλησία Eassie Angusshire, 8^{ος} αιώνας)
3. Το μοτίβο τρίκετρα (triquetra). Πολύ συχνό μοτίβο, από κορδέλες πλεγμένες σε ένα ιδιαίτερο σχηματισμό σε χειρόγραφα και στη μεταλλοτεχνία. Παράδειγμα 3.
4. Τα τερατόμορφα ζώα (πτηνά, σαύρες, ανθρωποειδή, φίδια) σε φανταστικές συνθέσεις, συμμετρικές μεν, αφύσικες δε. Παράδειγμα 4.
5. Το αρχικό γράμμα. Παράδειγμα 5.
6. Οι χαρακτηριστικές κέλτικες σπείρες. Παράδειγμα 6. (Αιγυπτιακής προέλευσης).
7. Το μοτίβο (και στην κινέζικη παράδοση) σαν γράμμα Ζ. Παράδειγμα 7.
8. Το μοτίβο σκαλοπάτια. Παράδειγμα 8.
9. Οι κόκκινες βούλες πολύ συχνά γύρω από το αρχικό. Παράδειγμα 6.

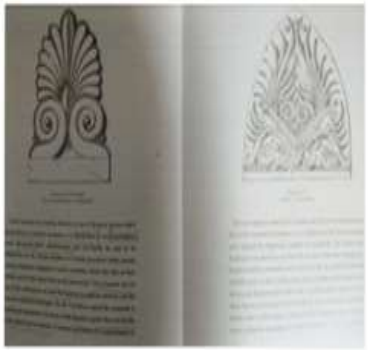
Παράδειγμα 1.

Η άκανθος

Φυλο-μορφικός διάκοσμος σε αρχαιοελληνικά μνημεία

Φυλο-μορφικός διάκοσμος σε κίονες της Αρχαίας Αιγύπτου

Παράδειγμα 2

Παράδειγμα 3. Το μοτίβο τρίκετρα (triquetra)

Παράδειγμα 4. Τα τερατόμορφα ζώα

Παράδειγμα 5. Τα αρχικά γράμματα

Παράδειγμα 6. Οι σπείρες

Παράδειγμα 7.

Το μοτίβο Z α. (Κίνα)

β. Κέλτες

Παράδειγμα 8. Το μοτίβο σκαλοπάτια

Ενότητα 3: Δυτική Μεσαιωνική Τέχνη (διαρκεί ≈1200 χρόνια)
Κατάλυση Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας 476. Θάνατος Ιουστινιανού Α' 565. Άλωση της Κωνσταντινούπολης 1453. Κολόμβος Αμερική 1492. Μεταρρύθμιση 1517.

Περίοδος	Χρονολογία	Ιστορικά γεγονότα	Χαρακτήρας	Έργα Άσκηση	Βυζάντιο – Ελλάδα
Μεροβίγγεια	4 αιώνας 5 6 7 (Μάχη του Τερτρύ) 8	• Μέγας Κωνσταντίνος (4ος) • Φράγκοι/Οστρογόθοι/Βησιγότθοι ο Μεροβαίος της Δυναστείας των Φράγκων αφού νικά τον Αττίλα των Ούννων (5ος). • Ιουστινιανός (6ος). • Εξάπλωση του Ισλαμισμού (7ος).	• Εφευρετικότητα • Θρησκευτικός ίστρος • Η νέα αισθητική ανατρέπει την παράδοση της ύστερης αρχαιότητας. Πρόταση μια πρωτόγνωρη διακοσμητική αφθονία. Βαρβαρική τέχνη.	• Merovingian manuscript • Gelasianum Sacramentarium • Κλουαζονέ βάζα • Τεχνική Φιλιγκράν • Βιβλίο Κελς • Καστελσέρπιο • Πουατιέ	• Μ. Κωνσταντίνος • Ιουστινιανός • Εικονομαχία (726-843) • Οι δίσκοι του αυτοκράτορα Ηράκλειου • Ευαγγελάρια • Κλασικό/Αντικλασικό στιλ
Καρολίγγεια (Ο λαμπρός Καρολίγγειος Μεσαίωνας. Οι μεγάλες στιγμές του Δυτικού πολιτισμού). • 27 νέοι καθεδρικοί ναοί • 417 μοναστήρια • 100 βασιλικές κατοικίες • 65 ανάκτορα	8 Κάρολος ο μέγας 9 ο πρώτος αυτοκράτορας της Δυτικής Ευρώπης Καρολίγγεια Αναγέννηση ΙΠΠΟΤΙΣΜΟΣ	• Ο Καρλομάγνος βασιλιάς των Φράγκων (768-814) και των Λομβάρδων. • Έφερε τεχνίτες στο Άαχεν. • Οι Βίκινγκς στα τέλη του 9ου αιώνα στη βόρεια Ευρώπη, στην Ισλανδία.	• Τάξη και οργάνωση. Από την άναρχη εικόνα στην οργανωμένη παράταξη και ένταξη στο σύνολο. • Η άνθηση των δυτικών αψίδων.	• Νωπογραφίες Σαν Ζερμέν Σαν Πιερ λεζ Ενγκλιζ • Εικονογραφημένα ευαγγέλια • Carolingian illustration • Carolingian manuscripts illustrated texts • Κλουαζονέ κουτιά	• Κλουαζονέ • 8-9 λιμνάζουσα περίοδος για τις τέχνες
Οθωνική Κέντρα εκκλησιών: Κολονία Χίλντεσάιμ Ραϊχενάου Ομπέρτσελ	10 1η σταυροφορία 11 1095-1099	• Η αυτοκρατορία του Καρλομάγνου κόβεται σε 5 βασίλεια. • Νότος: οι Μουσουλμάνοι. Ασία: οι Μαγυάροι • Ο Όττο ο 1ος το 955 νικάει τους Μαγυάρους, εγκαινιάζει την Οθωνική περίοδο. Στεύθηκε στη Ρώμη και ίδρυσε τη νέα Ρώμη στο Μαγκντεμπουργκ της Γερμανίας.	• Τοιχογραφίες Ραϊχενάου Ομπέρτσελ Εικονογραφήσεις από τη ζωή του Χριστού • Αφήγηση	• Ευαγγέλια • Ο Άγιος Γρηγόριος ο Μεγάλος ενώ υπαγορεύει στο γραφέα του. Μικρογραφία κατάστιχο του Γρηγορίου Τριερ (Registrum Gregorii)	• Ο Χριστιανισμός στις Σλαβικές χώρες • Μακεδόνες • Κομνηνοί
Ρομανική Romanesque style	11 12	• Σταυροφορίες 1095-1291 • Αυστηρή μοναστική ζωή Κιστερκιανοί μοναχοί 1098 • Τροβαδούροι • Pilgrimage – Οι προσκυνητές	• Συμπαγείς όγκοι • Στρογγυλές αψίδες • Χοντροί όγκοι, μικρά παράθυρα • Μυστηριώδες σκοτάδι • Απλή φόρμα μοτίβο • Γραμμικότητα	• Codex calixtinus • Σαντιάγκο ντε Κομποστέλλα (βόρεια Ισπανία. Προορισμός προσκυνητών). • Κλυνί • Durham • Το mudejar style	Αθήνα Πλάκα Μοναστήρια
Γοτθική	13 14 15	• Μεγάλος λοιμός • 1322: Εξέγερση Φλαμανδών αγροτών • 1337: 100ετής πόλεμος • 1315: 10% του Ευρωπαϊκού πληθυσμού. Ανακατανομή του πλούτου.	• Οξυκόρυφα παράθυρα • Γυάλινα πανύψηλα βιτρό • Ραβδοτός θόλος (ribbed construct) • Στηρίγματα (flying batresses	• Υαλογραφία (+mudejar style) • Solovetsky • Ψαλτήρι της Βασίλισσας Γκεμπούργκε • Bohum Psaeter • Chartres • Amiens • Bourges	• Άθως 1257 • Άλωση 1204 1453 • Μετέωρα 1356

	ΘΕΜΑ	ΧΩΡΟΣ	ΠΛΑΙΣΙΟ	ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ	Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ	ΟΡΓΑΝΩΣΗ
Αρχαία τέχνη:	Άνθρωπος	3 διαστάσεις	Αίγυπτος-Ελλάδα-Μ. Ασία-Ρώμη	Αρχαίου κόσμου , το ωραίο	Ιερός	Εργαστήρια
Μεσαιωνική τέχνη:	Το σύμπαν	2 διαστάσεις	Χριστιανικός κόσμος	Διάφορες χριστιανικές περιοχές, το υψηλό	Ιερός	Εργαστήρια

1. Σύμφωνα με τον Gombrich: Το σήμα κατατεθέν του Μεσαιωνικού καλλιτέχνη είναι η σταθερή γραμμή. Η παράδοση μέσω της αντιγραφής. Το σχήμα είναι η εικόνα. Για τον μετά- μεσαιωνικό καλλιτέχνη η εικόνα είναι η αφετηρία.
2. Το πλαίσιο της μεσαιωνικής τέχνης: Η φεουδαρχία. Ο μεσαίωνας διαδέχεται το δουλοκτητικό πλαίσιο της αρχαιότητας.
3. Πολιτιστικά διαδέχεται και παραδίδει σε Ουμανισμό.
4. Στο μεσαίωνα η εκκλησία είναι ο θεματοφύλακας, ο προωθητής, ο μαικήνας της τέχνης.

<table>
<tr><td>Ενότητα 4: ΜΕΡΟΒΙΓΓΕΙΑ ΤΕΧΝΗ 5ος-8ος αιώνας
Πηγή: Michael Alpatov</td><td>Μορφολογικά χαρακτηριστικά της Μεροβίγγειας τέχνης</td><td>Αρχιτεκτονική</td></tr>
<tr><td>1 Πλαίσιο
• Τέλος Ρωμαϊκής Δυτικής αυτοκρατορίας 476
• Ίδρυση μικρών διάσπαρτων βασιλείων στην πρώην δυτική ρωμαϊκή αυτοκρατορία.
• Η επικράτηση των Φράγκων και η ίδρυση της Μεροβίγγειας δυναστείας των Φράγκων στη περιοχή της Γαλατίας (μέρος της σημερινής Γαλλίας, Βελγίου, Γερμανίας).
• Ο εκχριστιανισμός των Φράγκων.
• Ο θρησκευτικός ίστρος της Μεροβίγγειας τέχνης.</td><td>• Η αποσύνδεση από την πλαστικότητα της αρχαίας τέχνης.
• Η αποσύνδεση από τον ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα της αρχαίας κλασικής τέχνης.
• Η πολυπολιτισμικές τεχνοτροπίες.
• Οι πολυτελείς τέχνες.
• Η ανάπτυξη της αργυροχρυσοχοΐας.
• Υψηλό επίπεδο κοσμηματοτεχνίας (πόρπες, καρφίτσες, στέμματα κ.α.)
• Υαλοτεχνία, κλουαζονέ (Gourdon)
• Χρώμα: συνδυασμός χρυσού με κόκκινου (οι εισβολείς από την Ανατολή και οι χρυσοχόοι του Πόντου).
• Διακοσμητική αφθονία, γεωμετρική σκληρή γραμμή, ζωομορφισμός, φυτικός κόσμος.
• Τα θέματα από τη νέα θρησκεία.</td><td rowspan="5">• Μεγάλες βασιλικές όπως στη Ρωμαϊκή Αρχιτεκτονική. Ο μοναχισμός (γυναικείος και αντρικός) σε ανάπτυξη.
Μεγαλώνουν τα μοναστήρια:
300 καθεδρικοί ναοί
1000 ≈ μοναστήρια
• Η λιθοδομή (χαρακτηριστικό της ύστερης αρχαιότητας.
ΠΟΥΑΤΙΕ: Το σταυροδρόμι της Μεροβίγγειας τέχνης.
• Λιγκιζέ (το 1ο μοναστήρι της Γαλλίας)
• Βαφτιστήρια του Αγίου Ιωάννη.
• Ζουάρ: Η σαρκοφάγος Αζιγκλέρ (ίσως, η 1 β’ παρουσία του Δυτικού κόσμου).
• Σαντ Κρουά: Σε 2 λαμπερά κομμάτια σμάλτου ο Τίμιος Σταυρός.
• Υπόγειος θάλαμος των Ντίν: τα ιδανικά ενός προσκυνητή.
• Σαν Πιερ Νουέν: Ο Χριστός με φωτοστέφανο.
ΛΟΜΒΑΡΔΙΑ (Ιταλία)
• Cividale: Η αγία Μαρία της Κοιλάδας.
• Καστελσέρπιο: ο αποχαιρετισμός στην αρχαία κλασσική ματιέρα. Ο δρόμος στη μνημειακή ζωγραφική.</td></tr>
<tr><td>Η Ιρλανδική τέχνη: Περίπου το 600, ανάπτυξη ΠΡΩΤΟΓΝΩΡΗΣ διακοσμητικής τέχνης με βαρύτητα στο πρωτόγραμμα.
Το βιβλίο του Κελς: ο εξωπραγματικός αλλά αρμονικός λαβύρινθος.</td><td>Χειρόγραφα: Βρες το:
Sacramentarium Gelasianum (Βατικανό)</td></tr>
<tr><td colspan="2">Χρυσοχοΐα: Βρες τον θησαυρό (κλουαζονέ) του Χιλδερίχου στη Γαλλία.
Βρες την κύλικα και τον δίσκο στο Gourdon της Γαλλίας (Merovingian treasure of Gourdon).
Βρες το στέμμα του Ρεκεσβίνου, βρέθηκε στο Τολέδο.
Βρες τις πόρπες από ελεφαντοστό του Αγίου Σεζέρ «οι κοιμισμένοι φύλακες».</td></tr>
<tr><td colspan="2">Άσκηση: Προσπάθησε να σχεδιάσεις κάποιο μοτίβο από το βιβλίο Κελς και να βρεις σε αυτό την ενυδρίδα που μόλις έχει αρπάξει το σολομό, τους δύο ποντικούς που δελεάζονται από ένα μπισκότο, αλλά παρακολουθούνται από δύο γάτες.</td></tr>
</table>

Book of Kells, λεπτομέρεια, οι δύο ποντικοί που δελεάζονται από ένα μπισκότο, αλλά παρακολουθούνται από δύο γάτες.

Book of Darrow , 7^{ος} αι. Ευαγγέλιο με τη μορφή του Ματθαίου, μελάνι και τέμπερα,24.4 X 15.5 εκ,. Χαρακτηριστικά: πλεγμένες κορδέλες (κελτική τέχνη), το μοτίβο σκάκι (αγγλοσαξονική τέχνη) ,διακοσμητικό, Άνθρωπο- μορφο.

Ενότητα 4: ΜΕΡΟΒΙΓΓΕΙΑ ΤΕΧΝΗ 5ος-8ος αιώνας

- Γονιμότητα
- Άναρχη σύνθεση
- Εφευρετικότητα
- Βυζάντιο
- Ύστερη Αρχαιότητα
- Ανατολή
- Αταξία (αρχιτεκτονική)

Μεροβίγγεια Αρχιτεκτονική

Επιρροές από την Ύστερη Αρχαιότητα, και τον Αρχαίο κόσμο της Ανατολής (Συρία και Αρμενία)

Μεγάλες βασιλικές όπως:

- Καθεδρικός του Αγίου Ιωάννη,
- Βασιλική Αγίου Λαυρεντίου, Λυών,
- Καθεδρικός της Τουρ, της Νάντη, των Παρισίων (5 κλίτη).

Ο μοναχισμός βοήθησε στην ανάπτυξη οικοδομημάτων όπως:

- Η βασιλική του Αγίου Μαρτίνου της Τουρ (από περιγραφή ότι διέθετε, 120 μαρμάρινες κολώνες, πύργους στο ανατολικό τμήμα και μωσαϊκά).

Τον 7ο αιώνα αιφνίδια ανάπτυξη των γυναικείων μοναστηριών.

- Ζουαρ, -Νιβελ, -Μέτς.

ΠΟΥΑΤΙΕ (Δυτική Γαλλία)

Η πόλη με πλούσια πρώιμου Μεσαίωνα λείψανα.

- ΤΟ ΒΑΠΤΙΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ (7 αιώνας επάνω σε παλαιοχριστιανικό 4ου)
- Χτισμένο με λιθοδομή που είναι χαρακτηριστική τεχνική της Ύστερης αρχαιότητας.
- Το σχήμα του βαφτιστηρίου είναι παραλληλόγραμμο, με 3 αψίδες και αετώματα εξωτερικά που θυμίζουν διάκοσμο συριακής εκκλησίας.
- Εσωτερικό: 50 κιονόκρανα σχεδόν. Τόξα σε σχήμα μίτρας τοποθετημένα επάνω σε λεπτούς κιονίσκους, αυτοί συνδέουν ορισμένα ημι-κυκλικά τόξα τα οποία περιβάλλουν τους στρογγυλούς φεγγίτες.
- ΤΟ ΛΙΓΚΙΖΕ: ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ
- Έχουν βρεθεί, μεταξύ άλλων, λειτουργικά σκεύη ένα ελάφι που πίνει από την πηγή του ζώντος ύδατος, ο επιτύμβιος λίθος ενός αβά του 7 αιώνα με ένα μυστηριώδες μονόγραμμα που πιθανότατα παραπέμπει στο Ursinus.
- ΤΟ ΣΑΙΝ ΚΡΟΥΑ: ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΜΟΝΗ
- Η βασίλισσα Rategonde είχε φέρει τίμιο ξύλο τα οποία ανέπαφα υπάρχουν μέσα σε δύο κομμάτια σμάλτου.
- Η λατρεία για το τίμιο ξύλο. Ο έσχατος προορισμός των προσκυνητών στα Ιεροσόλυμα.

- Ο ΥΠΟΓΕΙΟΣ ΘΑΛΑΜΟΣ ΤΩΝ ΝΤΙΝ (DUNES)

- Είναι ένα ταφικό μνημείο, με λαμπρές νωπογραφίες όπως: ένας μεγάλος σταυρός με μπλε, κίτρινο και κόκκινο, περιπλεκόμενα φίδια, τερατώδη υδρόβια ζώα, ένας πλατύς λεπτός βλαστός με φύλλα.

ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ

- Η θέση του τάφου μέσα σε ένα αρκοσόλιο (arcosolium)*
- Η επιγραφή με τη φοβερή φράση μαράν αθά*
- Ο υπόγειος τάφος, που έφτιαξε ο πολυταξιδεμένος ηγούμενος Μελμποντ, «πατέρας» του μνημείου, τον οποίο, τάφο, τον ονόμασε σπελούνκολα (speuncola)*

ΝΟΤΙΑ ΓΑΛΛΙΑ ΒΑΠΤΙΣΤΗΡΙΑ

- Το Βαπτιστήριο Αιξ-αν-Προβανς: Οκτάγωνο, με θόλο και κορινθιακά κιονόκρανα.
- Το Βαπτιστήριο Φρεζύς: Οκτάγωνο, με θόλο και κορινθιακά κιονόκρανα.

ΖΟΥΑΡ: Η κρύπτη του Αγίου Παύλου και οι τάφοι της.

- Η μονή (γυναικεία) της Ζουάρ. Σώζεται μόνο μια κρύπτη. Γύρω στο 680-690 η κρύπτη τροποποιείται για να στεγάσει τον τάφο του Αζιλμπέρ. Η αίθουσα χωρίζεται από 2 σειρές κιόνων. Υπάρχει συγγένεια με ορισμένα κιονόκρανα από το βαπτιστήριο του Πουατιέ. Κορινθιακού ρυθμού, θέματα κλασικισμού.
- Η σαρκοφάγος του Αζιλμπέρ με το γλυπτό της Δευτέρας Παρουσίας (ίσως είναι η πρώτη στο δυτικό κόσμο). Ο Χριστός και οι προσκυνητές με τη χειρονομία της επευφημίας*.

ΙΤΑΛΙΑ-ΟΜΒΑΡΔΙΑ-ΛΟΜΒΑΡΔΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

- Η Αγία Μαρία της Κοιλάδας – Cividale.
  Μικρή εκκλησία με θόλο, το ιερό οδηγεί σε 3 αψίδες σε παράλληλη διάταξη και 3 επιμήκεις θόλους από τους οποίους ο κεντρικός είναι λίγο ψηλότερος και φαρδύτερος.
- Γύψινος διάκοσμος. Έξι γυναικεία αγάλματα, με αρχαία ενδύματα καλογραιών, που εκτελούν χειρονομία προσευχής.

- ΚΑΣΤΕΛΣΕΡΠΙΟ – ΝΩΠΟΓΡΑΦΙΕΣ

Σε μικρό παρεκκλήσι της Παρθένου Μαρίας στο Μιλάνο.

Σκηνές: Προτομή του Χριστού, σκηνές αφιερωμένες στη ζωή της Παρθένου, ο Ευαγγελισμός, το όνειρο του Ιωσήφ.

Ο αποχαιρετισμός στη ζωγραφική τη παλαιοχριστιανική.

Λεξιλόγιο:

arcosolium:

Είναι η κρύπτη στην κατακόμβη, στον τοίχο μέσα όπου τοποθετούσαν τον νεκρό.

μαραναθά:

Η φράση από την πρώτη επιστολή του Απόστολου Παύλου προς Κορινθίους, κεφ. 16, παράγραφος 22 (Η φράση είναι Χαλδαϊκής προέλευσης – η χαλδαϊκή γλώσσα ταυτίζεται με την Αραμαϊκή του Ευαγγελίου και εκμοντερνισμένη, ομιλείται από κάποιες περιοχές της Συρίας). Σημαίνει: Ο Κύριος είναι κοντά.

speluncola:

Όρος που χρησιμοποιείται στην Ιερουσαλήμ για τον τάφο του Χριστού.

acclamatio:

Η χειρονομία της επευφημίας των προσκυνητών. Στη λειτουργία των χριστιανικών εκκλησιών η επευφημία είναι η αρχική πρόταση στην αρχή της ευχαριστίας.

Η μεροβιγγια τέχνη στις:

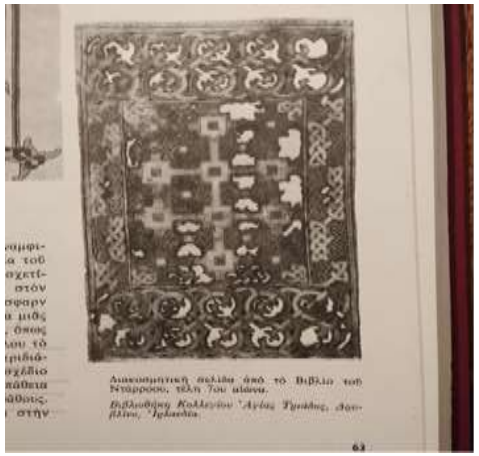
Α. βρετανικές νήσους

<u>Η τέχνη των βρετανικών νήσων τον 7ο αι.-8ο αι. Η αφομοίωση δύο αντίροπων κοσμοθεωριών. Το φαινόμενο του εκλεκτισμού.</u>

1. Το **ανεικονικό** παράδειγμα των **γερμανικών φυλων** διαμορφώνει το βιβλίο του <u>Darrow του 7ου αιώνα</u>.
2. **Η σύνθεση** α. της ανεικονικής ματιέρας των γερμανικών φύλων με τις επείπεδες, αφηρημένες εικόνες, με
   β. την εικονιστική, παραστατική , νατουραλιστική παράδοση του νότου,

   συντελείται στο αριστουργηματικό Ευαγγέλιο του <u>Lindisfarne, του 8ου</u> αι. ;όπου θαυμάζουμε αφενώς τις βορειοβαρβαρικών προτύπων διακοσμητικές σελίδες, της αγγλοσαξονικής και κέλτικής προέλευσης, αλλά και τις παραστατικές μορφές των Ευαγγελιστών με γραμμική σχεδίαση αλλά ανύπαρκτη την τρίτη διάσταση.
3. **Η αφομοίωση.** Η ποικιλία των αισθητικών κριτιρίων που ανέπτυξαν οι καλλιτέχνες των βρετανκών νήσων τον 8ο αι. ¨εχοντας να διαπραγματευτούν δύο αντίρωπες καλλιτεχνικές παραδόσεις, δύο αντίθετες ματιέρες, (αυτή του κλασικού νότου, με αυτή του αφηρημένου, αντι- κλασικού βορρά) εκφράζεται με ένα μεγάλο επίτευγμα, όπου αυτές οι δύο παραδόσεις αφομοιώνονται και γεννούν το εμβληματικό βιβλίο, της τέχνης των βρετανικών νήσων στη μεροβίγγια περίοδο, το <u>βιβλίο Kells του 8ου αι,</u>

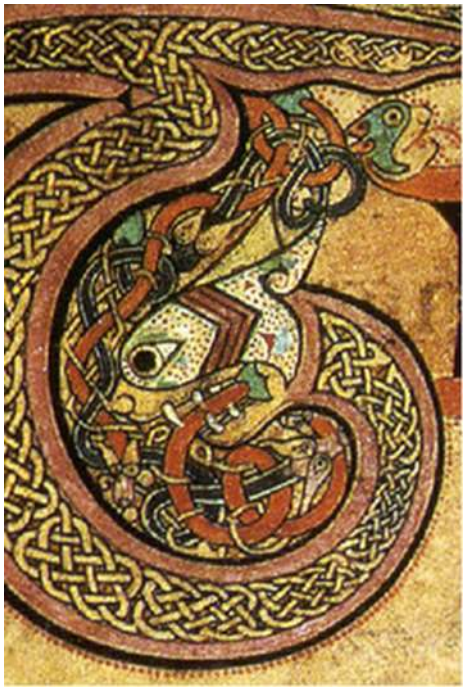
Το διακοσμητικό βιβλίο του Darrow, 7ος αι.

Η σύνθεση της ανεικονικής παράδοσης του βορρά με την παραστατική παράδοση του νότου στο ευαγγέλιο Lindisfarne του 8ου

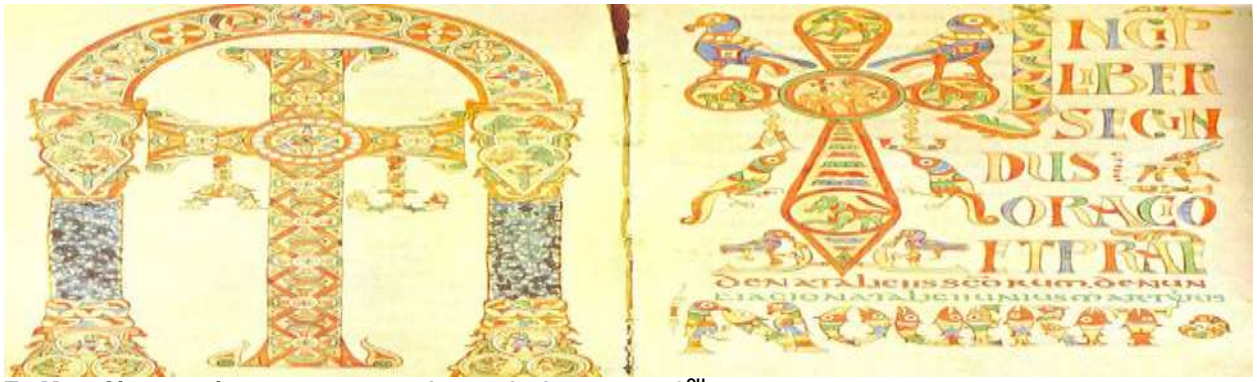

Διακοσμητική σελίδα στο ευαγγέλιο Lindisfarne του 8ου αι.

Βιβλίο Kells 760- 820 μ. Χ.

Το Μεροβίγγειας τέχνης Sacramentarium Gelasianum, του 8ου αι.
Σημείωση. (Northumbria:το μεσαιωνικό βασίλειο του Εδιμβούργο μέχρι το York)

Β. Στη Γαλλία.

<u>Το Πουατιέ, το σταυροδρόμι της Μεροβίγγειας τέχνης</u>

Από τη Μεροβίγγεια περίοδο ελάχιστα κτήρια έχουν επιζήσει μέχρι τις μέρες μας, τα περισσότερα από τα οποία υπήρξαν βαφτιστήρια και καθώς εξέπεσαν σε αχρηστία δεν ανακατασκευάστηκαν. Στη Γαλλία βρίσκουμε τρία τέτοια οκτάγωνα βαφτιστήρια (Αιξ-αν-Προβάνς, Ριέ (Riez), Φρεζύς), τα οποία διαθέτουν θόλο επί στηλών -μία ανατολίτικη επιρροή που βρίσκει αντιστοιχία στον ιερό ναό του Αγίου Γεωργίου στην Έζρα της Συρίας. Η Μεροβίγγεια τέχνη ως διακόσμηση είναι πιο εμφανής στον ιερό ναό του Αγίου Ιωάννη του βαπτιστή στο Πουατιέ .

Βαφτιστήριο Αγίου Ιωάννη στο ΠΟΥΑΤΙΕ, 7 αιώνας

Εσωτερικό του Βαφτιστηριού

Βαφτιστήριο Venasque, Γαλατία , 6 αιώνας Ο τρούλος του βαφτιστηρίο Venasque,

Αιξ της Γαλλίας. Βαφτιστήριο του καθεδρικού του Σωτήρα.

Γ. Στην Ιταλία

<u>Η Λομβαρδική τέχνη</u>

1. Το Καστελσέρπιο, τέλη του 7ου αι. με αρχές 8ου αι.

Το μικρό παρεκκλήσι της Παρθένου μέσα στο λιβάδι, κοντά στο Μιλάνο φιλοξενεί νωπογραφίες υψηλότατης αισθητικής από τη ζωή της Παρθένου (Ευαγγελισμός, Όνειρο του Ιωσήφ, η Γέννηση, η Προσκύνηση των Μάγων). Η Προσκύνηση των μάγων του Καστελσέρπιο αναφέρεται ότι αποτέλεσε έμπνευση αργότερα του Λεονάρντο Νταβίντσι.

2. Το Cividale. Η μικρή εκκλησία η Αγία Μαρία της Κοιλάδας. Στο ιερό τρείς αψίδες με γύψινο διάκοσμο. Έξι γυναικεία αγάλματα **ΚΛΑΣΙΚΑ** όμορφα. Τα κοντά στα παράθυρα φοράνε αρχαίο ένδυμα των καλογραιών και κάνουν μια χειρονομία προσευχής προς το κέντρο. Τα τέσσερα υπόλοιπα στρέφουν το κεφάλι τους προς την Αγία Τράπεζα και φέρουν βασιλικά ή λειτουργικά ενδύματα, χιτώνες, δαλματικούς μανδύες, στέμμα, στεφάνι μάρτυρα. Υπάρχουν και νωπογραφίες, πολύ θαμπές όμως σήμερα.

Καστελσέρπιο, τέλη του 7ου αι. με αρχές 8ου αι.

Η Τρίκλιτη βασιλική, , με κρύπτη, υπερυψωμένο ιερό βήμα και κωδωνοστάσιο ορθογώνιας κάτοψης. Εξωτερική διακόσμηση: Ημι- τετράπλευρες διακοσμητικές στήλες, αψιδωτές μικροσκοπικές στοές, κυκλικοί φεγγίτες και το λομβαρδικό γείσο, δηλαδή αλληλουχία τυφλών μικρού μεγέθους αψίδων. Μορφολογικά χαρακτηριστικά: Κλασικισμός. Επαναχρησιμοποίηση των μοτίβων της Ύστερης Αρχαιότητας μαζί με Λομβαρδικά στοιχεία, όπως τα γείσα. Οπτικά χαρακτηριστικά: Γύψινα γλυπτά (stucco) 6 γαλήνιες, φίνες, κομψές, μνημειακές γυναικείες φιγούρες πλαισιώνουν μια αψίδα με κορινθιακούς κίονες.

Θέματα αισθητικής της κέλτικης τέχνης

ΒΑΣΙΚΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ - ΜΕΣΑΙΩΝΑΣ.
ΑΡΧΕΣ. ΜΟΡΦΗ.

1. Τα συστήματα
2. Η χειρώνωση
3. Η αψίδα

1. ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ
Δομός επί στύλου

2. Η χειρώνωση Η ΕΥΘΥΓΡΑΜΜΗ χειρώνωση

3. αψίδωση Η αψίδα
αψίδα τύπου
αντερείσμα
εξωράχο
εσώραχο

ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΟΝ ΜΕΣΑΙΩΝΑ
Θόλος επί στύλων*
* μεταξύ στύλων μπορούν να υπάρχουν τα χειρώνωνται αψίδες τόξωτα ημικυκλικα.

Την Μεσαίωνα το τόξο αντικαθίσταται δοκό το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε στύλους, τοίχους

Η αψιδωτή χειρώνωση

- η ημικυκλική αψίδα της ρωμαϊκής τέχνης
- η οξυκόρυφη αψίδα της γοτθικής τέχνης

Ενότητα 5: Καρολίγγεια τέχνη 8ος -9ος αιώνας. Οι μεγάλες στιγμές του Δυτικού πολιτισμού.

Πλαίσιο

- Αρχές του 8ου αι. Οι εσωτερικές διαμάχες στο φραγκικό βασίλειο. Ο αυλάρχης Κάρολος Μαρτέλ αναχαιτίζει στο Πουατιέ τους Άραβες και ιδρύει την δυναστεία των Καρολίδων. Ο γιός του (Πιπίνος) στέφετε από τον Πάπα ως ελέω Θεού βασιλέας των Φράγκων. Διάδοχοι του Πιπίνου ο Κάρολος και **ο Καρλομάγνος (742-814). Ο τελευταίος υπερισχύει. Όραμα του η ανασύσταση της δυτικής ενότητας** στις 3 κατευθύνσεις προς Ιταλία, Ισπανία, Γερμανία**. Μονοκράτορας από το 768-814.**
- Ο Καρλομάγνος υποτάσσει τους Λομβαρδούς (774), νικάει και προσηλυτίζει τους Σάξονες (775), τους Άβαρους (796) εξασφαλίζει τα νοτιοδυτικά σύνορα από τους Άραβες στις αρχές του 9ου αι. Ενοποιεί τα παραπάνω με πρωτεύουσα το Άαχεν.
- Η εδαφική επικράτεια της Αυτοκρατορίας του Καρλομάγνου (σημερινή Γαλλία, η πρώην δυτική Γερμανία, η βόρεια Ιταλία, η Καταλανία). Ενοποιεί το νομισματικό σύστημα.
- Την ημέρα των Χριστουγέννων του 800, στη βασιλική του Αγίου Πέτρου στέφεται από τον Πάπα Λέοντα Γ' Imperator Romanorum. Για να μην έρθει σε ρήξη με τους Βυζαντινούς, χρησιμοποιεί τον τίτλο ως: Imperator Romanum Gubernas Imperium (αυτοκράτωρ που κυβερνά τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία). Οι βυζαντινοί του αναγνώρισαν μόνο τον τίτλο του βασιλιά.
- Ο Καρλομάγνος προσπαθεί να εκφράσει τις υψηλές του προθέσεις με τη βοήθεια της τέχνης. Στόχοι του: α. η δυτική ενότητα (δες παραπάνω ποιους υποτάσσει), β. η εσωτερική οργάνωση (μεταφέρει την πρωτεύουσα στο Άαχεν, ενοποιεί το νομισματικό σύστημα,

ΤΑ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΤΗΣ ΚΑΡΟΛΙΓΓΕΙΑΣ ΕΠΟΧΗΣ

Η Ανακτορική σχολή στην Aix la Chapelle και η ανεπανάληπτη άνθηση του βιβλίου.

- **Το Ευαγγελιστάριο του Godescalc, τέλη του 8ου αι.** (το αρχαιότερο) με χρυσά και αργυρά γράμματα σε πορφυρή περγαμηνή, περιλαμβάνει 6 μικρογραφίες. Με έκδηλες επιρροές των βορειοιταλικών τοιχογραφιών του 8ου αι.
- **Τα Ευαγγέλια της Ada,** της ανακτορικής σχολής.

Στη Δέσμη της Ada περιλαμβάνονται:

- Το πολυτελές ευαγγελιάριο του Χάρλεϊ
- Το ευαγγελιάριο του Σουασόν
- Το ευαγγελιάριο του Λορς
- **Τα ευαγγέλια της Στέψης** (coronation Gospel), (Χόσμπουργκ – Βιέννη), χρυσογράμματα σε πορφυρή περγαμηνή
  (Η 1η σελίδα ενυπόγραφη : Δημήτριος Πρεσβύτερος, οδηγεί στην υπόθεση ότι ο γραφέας ή ο ζωγράφος του χειρόγραφου ήταν Έλληνας). Με ιμπρεσιονιστική απόδοση των μορφών, που θυμίζουν αρχαίους φιλόσοφους με τη μόνη διαφορά τα φωτοστέφανα των Ευαγγελιστών.

ΥΣΤΕΡΟΚΑΡΟΛΙΓΓΕΙΑ ΣΧΟΛΗ

Τα Επαρχιακή Εργαστήρια.

Τα εργαστήρια της Rheims της Γαλλίας

814-840. Επί Λουδοβίκου του Ευσεβή αναδεικνύονται τα μοναστήρια σε πνευματικά καλλιτεχνικά κέντρα.

- **Τα ευαγγέλια του Εμπό,** 816, ο Ebbo, αυτοκρατορικός βιβλιοθηκονόμος στο Άαχεν, διορίζεται αρχιεπίσκοπος στη Reims, εγκαινιάζοντας εκεί μία σχολή

Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΗΣ ΚΑΡΟΛΙΓΓΕΙΑΣ ΕΠΟΧΗΣ

Τα θεμέλια της Μεσαιωνικής Αρχιτεκτονικής

Η συμβολή του αυτοκρατορικού παρεκκλησιού του Άαχεν συνίσταται στα:

-απορρίπτει τη ρέουσα ενότητα που χαρακτήριζε τα πρωτοβυζαντινά κτήρια,

-υπογραμμίζει τον κάθετο άξονα του κτηρίου,

-υπογραμμίζει τη διάκριση των δομικών στοιχείων του κτηρίου.

- Ο κυρίαρχος ρόλος της αρχιτεκτονικής.
- Η μετάβαση από την αρχαιότητα στις ισχυρές μετέπειτα ρομανικές κατασκευές του 11ου – 12ου αιώνα.
- Η ανάπτυξη της αψίδας.
- Οι κυκλικοί ναοί γίνονται Πύργοι και οι βασιλικές συνενώνονται σε ένα ενιαίο οικοδόμημα.
- **Από την απλή παράταξη στη**

συγκέντρωση

27νέοι καθεδρικοί ναοί
417 μοναστήρια
100 βασιλικές κατοικίες. Από αυτά στη βασιλεία του Καρλομάγνου 16 καθεδρικοί, 232 μοναστήρια, 65 ανάκτορα.

- Ένας καρολοβιγγιανός πύργος περιλαμβάνει 3 συνήθως επίπεδα:
  1. την κρύπτη (όπου φυλάσσονται τα ιερά λείψανα).
  2. τον θρόνο (δηλαδή την Αγία Τράπεζα του α ορόφου).
  3. τα αμπουλατόρια (δηλαδή τα υπερώα από τα οποία αντηχούσαν οι «αγγελικές» φωνές των τραγουδιστών της Σχολής).

χωρίζει σε διοικητικές κομητείες, εγκαινιάζει τον θεσμό της ετήσιας γενικής συνέλευσης των αριστοκρατών της εκκλησίας), γ. η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση για τη μόρφωση των κληρικών με συμβούλους τα λαμπρότερα μυαλά της εποχής: -Αλκουίνος της Υόρκης- αγγλοσάξονος φιλόλογος, -Einhardt της Fulda- φιλόλογος και καλλιτέχνης, -Paul the Deacon- Λογγοβάρδος ιστορικός, - Theodulf- Βησιγότθος ποιητής, θεολόγος από την Ισπανία. • Η μετάβαση από την Αρχαιότητα στη Ρομανική τέχνη. • Διαμόρφωση του φεουδαρχικού συστήματος. • Τα λατινικά, η επίσημη γλώσσα των υπηκόων. • Η λαϊκότερη γραφή: η Καρολίγγεια μικρογράμματη γραφή. Αποτέλεσε τη βάση της σύγχρονης τυπογραφίας. • Αναγέννηση του μοναχισμού των Βενεδικτίνων με διορισμούς φίλων και συγγενών σε εκκλησιαστικά αξιώματα. • Εκστρατεύει ενάντια Παγανιστών (Λογγοβαρδών, Σαξόνων, Αβαρών). Καταπολεμά τους Moors (μουσουλμάνους της Ισπανίας). (συνεχίζει δεξιά)	ζωγραφικής χειρογράφων . Ο ζωγράφος χαρακτηρίστηκε «αιρετικός» και εξορίστηκε από τη Reims. • **Το ψαλτήρι της Ουτρέχτης** (συνέχεια του πλαισίου) • Η μετά τον Κάρολο εποχή 814-840 • 840. Η αυτοκρατορία μοιράζεται σε 3 διαδόχους • 881-886. Οι Βίκινγκς πολιορκούν το Παρίσι και καταστρέφουν την Centula. • 884. Οι Μουσουλμάνοι καταλαμβάνουν τη Σικελία, καταστρέφουν το Μοναστήρι του Monte Cassino, επιτίθενται στη Ρώμη. • Τέλη του 9^{ου} αι. Οι Μαγυάροι λεηλατούν την Βόρεια Ιταλία.	
Οπτικά – Μορφολογικά χαρακτηριστικά της τέχνης	**ΑΛΛΑ ΚΕΝΤΡΑ**	
• Τάξη και οργάνωση • Δυτική ενότητα • Αδιαμφισβήτητη αναζήτηση στο έδαφος του κλασικού ύφους. • Ο άνθρωπος: το μέτρο. • Υποχωρεί το διακοσμητικό. • Η ένταξη στο σύνολο.	• Το ιδανικό σχέδιο του **Σεν Γκαλ (Ελβετία).** (816-819) Το σχέδιο: Ένα σύμπλεγμα κτιρίων με απόλυτη τάξη και ορθολογισμό διάταξη γύρω από ένα διπολικό καθολικό, δηλώνει τη σαφή διαφοροποίηση από την προγενέστερη ακατάστατη διάταξη των μοναστηριών. Το καθολικό μήκους 99 μέτρα, σε κάτοψη βασιλικής με εγκάρσιο κλίτος και ένα εκτεταμένο χοροστάσιο. Στη δυτική πλευρά και δεύτερη ημικυκλική αψίδα και δύο κυκλικοί πύργοι. Στο σχέδιο η εκκλησία είναι το κέντρο ενός συγκροτήματος σχολείων, ξενώνων, βιβλιοθηκών, εργαστηρίων κ.α • **Η πύλη της Μονής του Lorsch στη Ρηνανία** με τις 3 αψίδες που ανακαλούν στη μνήμη τα θριαμβευτικά τόξα των Ρωμαίων, οι κορινθιακού τύπου κίονες, η ρωμαϊκής παράδοσης διακόσμηση ταυτόχρονα με διακόσμηση γερμανικής παράδοσης.	• **Το μνημειακό αβαείο ΣΕΝ ΝΤΕΝΙ (Παρίσι)** (το αβαείο, με συνολικό ύψος της εκκλησίας 140 πόδια, δηλαδή 47 μέτρα! Οικοδομήθηκε στο πρότυπο των παλαιοχριστιανικών βασιλικών της Ρώμης) • ΣΕΝΤΟΥΛΑ/**ΣΕΝ ΡΙΚΕΡ (Γαλλία)** ο πρώτος γνωστός ναός με δύο ιερά. Στην κάτοψη βασιλική με εγκάρσιο κλίτος, πυργίσκους ανατολικά και δυτικά. Ιδιαίτερο στοιχείο στη δυτική πλευρά ο νάρθηκας με πλευρικά του δύο ογκώδης πύργους με σκάλες. • **ΤΟ ΑΝΑΚΤΟΡΙΚΟ ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙ ΤΗΣ ΑΙΧ** οχταγωνικό, περίκεντρο, με τρούλο, με διπλή περιφέρεια. Ήθελε να μιμηθεί τον Άγ. Βιτάλιο στη Ραβέννα. Όμως ανεπιτυχής η προσπάθεια αφού απουσιάζουν η κομψότητα, η ελαφρότητα, η μυστηριακή ατμόσφαιρα.

Ενότητα 5: Καρολίγγεια τέχνη 8ος-9ος αιώνας.
Οι μεγάλες στιγμές του Δυτικού πολιτισμού.

ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ: Η κεντρική Ευρώπη
Η περιοχή:–Λίγηρας- Ρήνος- Βόρεια Θάλασσα.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ στο κέντρο, η επανεκτίμηση των κλασικών ιδεωδών, η συνάντηση της βυζαντινής παράδοσης, της κλασικής παράδοσης με τη βαρβαρική, ο ρεαλισμός, το συγκεκριμένο, το εικονιστικό, το αφηγηματικό αλλά και η συναισθηματική εικαστική έκφραση για την απόδοση των πνευματικών αληθειών.

ΝΩΠΟΓΡΑΦΙΑ

- Γαλλία / κρύπτη του Σαν Ζερμέν της Οξερ 3 σκηνές αφιερωμένες στη ζωή του Αγίου Στεφάνου, κοσμούν τον τοίχο ενός παρεκκλησιού που οδηγεί στο βορινό διάδρομο της κρύπτης του Σαν Ζερμέν. Ανθρώπινες μορφές, σωστές αναλογίες.
  Η πιο γνωστή: ο λιθοβολισμός. Δημιουργός ίσως κάποιος με το όνομα: Crediloso.
- Βιεν, νότια του Σοβινιι. Εκκλησία στο Σεν Πιερ λεζ Εγκίζ. Ολόκληρο το ημικύκλιο της αψίδας με νωπογραφίες σε 2 επάλληλες ζώνες (μοιάζουν με το Καστελσέρπιο). Μνημειακή σταύρωση – μια από τις πιο συγκινητικές της μνημειακής ζωγραφικής.
  Επίσης: Η ζωή της Θεοτόκου. Η προσκύνηση των Μάγων.

ΜΙΚΡΟΤΕΧΝΙΑ

Η ΧΡΥΣΟΧΟΟΙΑ

- Το περίφημο Paliotto, χρυσό, Αγία Τράπεζα Μιλάνο. Η χρυσή επένδυση της Αγίας Τράπεζας του ναού του Αγίου Αμβρόσιου στο Μιλάνο, 824-859.
- Χρυσός Κώδικας «Codex Aureus»
- Ο κύλικας του δούκα Tossilo.
- Τα α χρυσά καλύμματα του Ευαγγελίου Λιντάου, όπου συνυπάρχει η κελτο-γερμανική μεταλλουργική παράδοση με την κλασική παράδοση
- Τα κλουαζονέ κουτιά.

ΤΑ ΕΛΕΦΑΝΤΟΣΤΑ

- Το κάλυμμα από το Βιβλίο των Περικοπών του Ερρίκου Β’ (820-830) με ανάμνηση στην καθαρότητα της Παλαιοχριστιανικής τέχνης.
- Το κάλυμμα του Ευαγγελιστιρίου του Lorsch, 810, (σήμερα στο Βρετανικό Μουσείο)
- Το κάλυμμα του Ψαλτηρίου του Καρόλου του Φαλακρού, 870, (σήμερα στη Ζυρίχη).

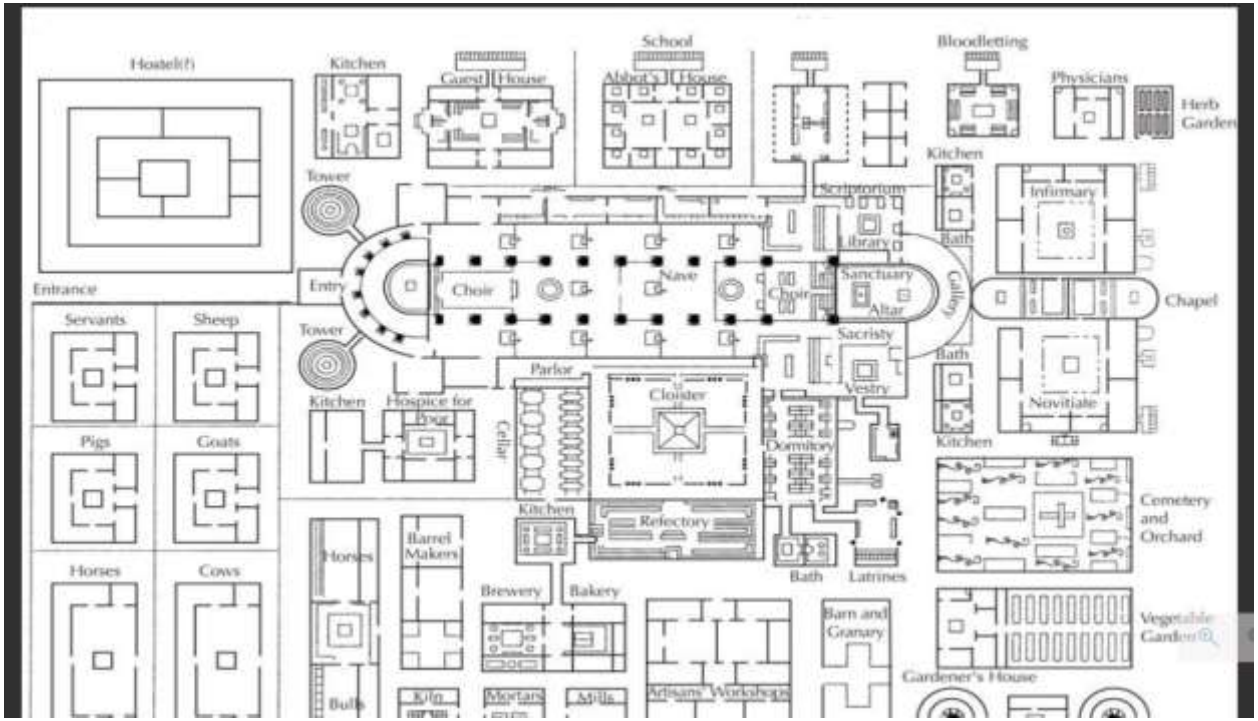

Ενότητα 5: Καρολίγγεια αρχιτεκτονική 8ος 9ος αι.	**ΤΟ ΙΔΑΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΣΑΙΝ ΓΚΑΛ (Saint-Gall)**	
Η δυτική ενότητα, η οργάνωση, τάξη, κλασικισμός, συγκέντρωση, **ένταξη στο σύνολο, ανθρώπινη μορφή, αναλογίες.**	Το περίφημο σχέδιο που φυλάσσεται στη βιβλιοθήκη του αβαείου του Σαιν Γκαλ. Περιλαμβάνει όλα όσα χρειάζεται μια θρησκευτική κοινότητα: κήπους, εργαστήρια, στάβλους, πανδοχεία, νοσοκομείο, σχολείο, Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΒΑΕΙΟΥ (το μόνο θρησκευτικό οικοδόμημα) με ένα πολύ μικρό παρεκκλήσι.	
• Η Καρολίγγεια εποχή είναι η μετάβαση από την Αρχαιότητα στη ρομανική αρχιτεκτονική του 11-12 αιώνα. • Έκφραση των υψηλών προθέσεων του Καρλομάγνου. • Παραδοσιακά σχήματα Βασιλική + κυκλικού ναού αλλά και εξέλιξη. • Οι κυκλικοί ναοί γίνονται πύργοι. • Πύργοι και βασιλικές ενώνονται σε ένα οικοδόμημα. • Από την απλή παράταξη στη <u>συγκέντρωση</u>. • Από την συγκέντρωση στην <u>ένταξη στο σύνολο</u>. • <u>Σύνολα</u> γύρω από τους καθεδρικούς ναούς. • <u>Μεγάλα μοναστήρια</u>.	Το Πρωτοποριακό σχέδιο. **ΤΟ ΚΟΡΒΕΪ (CORVEY) 9ος αιώνας (βόρεια Βεστφαλία)** Το δυτικό οικοδόμημα του Κορβει 9ος αιώνας προσαρτήθηκε σε μια βασιλική των αρχών του 9ου αιώνα. Περιείχε στο ισόγειο τεράστια κρύπτη, μεγάλο τετράγωνο επίπεδο στον πρώτο όροφο, με την Αγία Τράπεζα του Αγίου Ιωάννη του Βαπτιστή στα ανατολικά.	
• **ΤΟ ΑΒΑΕΙΟ ΤΟΥ ΣΑΙΝ ΝΤΕΝΙ (Saint – Denis)**	**ΤΟ ΑΒΑΕΙΟ ΤΗΣ ΦΟΥΝΤΑ: ΟΙ «MORE ROMANO» δυτικές αψίδες.**	
• Από γραπτή πηγή του 799 γνωστό είναι ότι το συνολικό μήκος ήταν ≈ 25 μέτρα. Το συνολικό ύψος της εκκλησίας ≈ 47 μέτρα. Υπήρχαν 101 παράθυρα και 90 πεσσοί. Το κεντρικό τμήμα πλάτους 10 μέτρων κατέληγε σ' ένα υπερυψωμένο εγκάρσιο κλίτος. Η ανατολική αψίδα διέθετε μια στρογγυλεμένη κρύπτη.	Αποτελεί το μνημειακό αντίγραφο της εκκλησίας του Αγίου Πέτρου στη Ρώμη. Η οικοδόμηση «κατά το ρωμαϊκό τρόπο» αποτελούσε μια υποχρέωση της εποχής. Κατά αυτή τη συνήθεια, τον more romano, τον ρωμαϊκό τρόπο το σκήνωμα τοποθετείται ακριβώς κάτω από την Αγία Τράπεζα της Δυτικής αψίδας.	
• **ΣΕΝΤΟΥΛΑ (CENTULA)/ΣΑΝ ΡΙΚΕΡ (SAINT RIQUIER)**	**Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΥΡΙΚΙΟΥ ΤΗΣ ΑΓΚΟΝ «MORE ROMANO»**	
• Μελέτη για τη διαδικασία ένταξης στο σύνολο Σεντουλα/Σαιν Ρικερ στέγαζε 300 μοναχούς, η σχολή αριθμούσε 99 μαθητευόμενους χωρισμένους σε 3 ομάδες των 33. (Το μοναστήρι είχε ιδιαίτερη αδυναμία στον αριθμό 3). Το μοναστήρι Ανζιλμπέρ περιβάλλεται από 3 εκκλησίες. Στα βόρεια η εκκλησία αναπτύσσεται σχηματιζόμενη από 2 πύργους. Ο δυτικός/Σωτήρας ο ανατολικός/Σαιν-Ρικερ. Απέναντι από την εκκλησία ορθωνόταν ο τρίτος πύργος/Θεοτόκος.	Τα περίφημα λείψανα του Αγίου Μαυρικίου, που βρίσκονταν στην ανατολική αψίδα, μεταφέρονται στη δυτική αψίδα κάτω από την Αγία Τράπεζα της δυτικής αψίδας.	

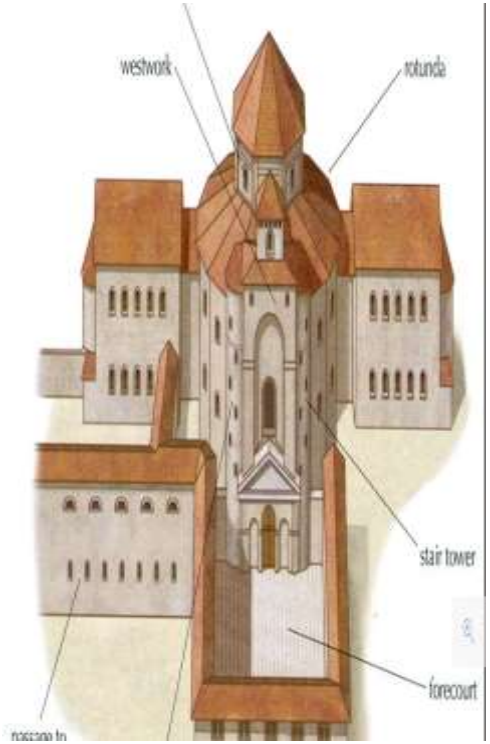
• **ΤΟ ΑΝΑΚΤΟΡΙΚΟ ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙ ΤΗΣ ΑΙΞ** • Πολυγωνικό περίκεντρο οικοδόμημα με διπλή περιφέρεια: ένας κεντρικός <u>οκταγωνικός</u> πυρήνας περιβάλλεται από έναν περιμετρικό διάδρομο που σχηματίζει <u>16</u> γωνίες. Επιρροές από την εκκλησία της Ανάστασης/Ιερουσαλήμ. • Το οικοδόμημα διαχωρίζεται σε λειτουργικές ζώνες. Π.χ. στο ισόγειο στεγάζεται το ιερό της Παρθένου Μαρίας. Ο βασιλιάς υψώνεται σε ανώτερη ζώνη του παρεκκλησίου, απέναντι από την Αγία Τράπεζα. Από το θρόνο του ο βασιλιάς βλέπει τη μεγαλειώδη εικόνα του Χριστού βασιλιά, απέναντί του στην ανατολική πλευρά του τρούλου.	**ΝΩΠΟΓΡΑΦΙΕΣ** <u>Κρύπτη του Σαιν Ζερμέν της Οξέρ</u>. Τρεις σκηνές αφιερωμένες στη ζωή και στο μαρτύριο του Αγίου Στεφάνου. Ανθρώπινες μορφές, σωστές αναλογίες. <u>Στο Σαιν Πιερ-λεζ Εγκλίζ</u>: Μνημειακή σταύρωση. Αφήγηση ζωής Θεοτόκου. Από τις πιο συγκινητικές σταυρώσεις της Μνημειακής Ζωγραφικής.	

ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΣΕΝΤΟΥΛΑ ΑΒΑΕΙΟ ΣΑΝ ΡΙΚΕΡ

Το ιδανικό σχέδιο του Saint Gall. Σχέδιο του Saint Gall monastery, 9ος αι. Βιβλιοθήκη του μοναστηριού Saint Gall, Ελβετία

Palace Chapel of Charlemagne, Aachen

Godescalc Gospel Lectionary 781–83

Ebbo gospel

Ψαλτήρι της Ουτρέχτης

Lindau Gospels

Codex Aureus

Palace Chapel of Charlemagne Aachen.Εσωτερικό.

Godescalc Evangelistary

Ευαγγέλιο Ada

Codex Aureus of Lorsch

Ψαλτήρι της Ουτρέχτης

Ψαλτήρι της Ουτρέχτης

Ψαλτήρι της Ουτρέχτης

Ψαλτήρι της Ουτρέχτης

Ebbo Gospel

Carolingian sacramentary, 9ου αι.

Ebbo Gospel

Μονή του LORSCH, 8 αιώνας, Ρηνανία. Ελεύθερος τριτοξος διάδρομος.
Οι 3 αψίδες σε σχέση με τα θριαμβικά τόξα των Ρωμαϊκών πόλεων
και του Πρόπυλου του Κωνσταντίνειου ναού του Αγίου Πέτρου της Ρώμης.
Σχεδόν κορινθιακοί κίονες.

Ένα χαρακτηριστικό των μεγάλων μοναστηριακών καθεδρικών ναών της Καρολίγγειας
Αρχιτεκτονικής ήταν οι επιβλητικές τους προσόψεις. Αυτή του Κόρβεϊ στη Γερμανία, χτισμένη
μεταξύ 873 και 886, είναι μια από τις λίγες που σώζονται ανέπαφες.

ΚΑΡΟΛΙΓΓΕΙΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Η Καρολίγγεια Αυτοκρατορία αναβίωσε τον αρχιτεκτονικό μορφότυπο της βασιλικής, χαρακτηριστικό της οποίας την περίοδο αυτή είναι:

- η χρήση κλίτους κάθετου προς τον κυρίως ναό, σχηματίζοντας σταυρό,
- η ύπαρξη πυργίσκου στο σημείο τομής των κεραιών του σταυρού για φωτισμό,
- οι μνημειακού χαρακτήρα προσόψεις που συνήθως βρίσκονταν στο δυτικότερο σημείο του κτιρίου.

Η αυλή του Καρλομάγνου φαίνεται πως ήταν η πρώτη που εισήγαγε τα μνημειακά γλυπτά στη χριστιανική τέχνη και προς τα τέλη του Μέσου Μεσαίωνα, οι ανθρωπόμορφες παραστάσεις σχεδόν φυσικού μεγέθους ήταν εξαπλωμένες στις μεγαλύτερες εκκλησίες.

Ενότητα 6: Οθωνική τέχνη 10ος -11ος αι **Πηγή: Hugh Honour, John Fleming (1998) Υποδομή**	
Πλαίσιο	Ο Όθωνας ο Α' στέφθηκε το 962 στη Ρώμη από τον Πάπα Αυτοκράτορας της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Η Οθωνική τέχνη που πήρε το όνομά της από τον Όθωνα τον Α' και τους απογόνους του, που βασίλευαν στη Γερμανία και τη βόρεια Ιταλία έως το 1056, αποτέλεσε σε σημαντικό βαθμό μια συνειδητή αναβίωση της Καρολίγγειας τέχνης με επεκτατικές τάσεις.
Ύφος	Μνημειακότητα, εξπρεσιονισμός, πολυτέλεια, απόκοσμη ατμοσφαιρικότητα, έντονος συναισθηματισμός, δύση και ανατολή μαζί, οργανικότητα, ενότητα, και συνολικότητα.
Αρχιτεκτονική	Η οργανικότητα. Η διάταξη των όγκων στη δυτική πλευρά (δες στο βιβλίο σελ. 319 η επιβλητική δυτική όψη). • Εκκλησία – αβαείο του Αγίου Παντελεήμονα στη Κολονία (θυμίζει κάτοψη των καρολίγγειων εκκλησιών, η δυτική πρόσοψη του Άαχεν). • Ο ναός του Αγίου Μιχαήλ του Χίλντεσάιμ: Νέα αίσθηση στον εσωτερικό χώρο με: 2 ιερά, 2 εγκάρσια κλίτη, 2 κόγχες ιερού από τα οποία το ένα (η δυτική) βρίσκεται επάνω από ένα ημιυπόγειο παρεκκλήσι – κρύπτη. Τα επιμέρους τμήματα του κτίσματος ενοποιούνται από ένα γενικότερο μαθηματικό σχήμα που βασίζεται στα ίσα τετράγωνα. Το μεσαίο κλίτος αποτελείται από 3 τετράγωνα με πεσσούς στις γωνίες, και κίονες ενδιάμεσα – ένα σύστημα εναλλαγής των υποστυλωμάτων που γνώρισε μεγάλη διάδοση στη Γερμανία για 1 αιώνα. Η πιο σύνθετη αυτή κάτοψη αποτελεί αποφασιστική τομή σε σχέση με τους μονότονους διαδοχικούς κίονες που χαρακτηρίζουν τις πρωτοχριστιανικές βασιλικές. Ενότητα και συνολικότητα του χώρου παρόλη την εσωτερική σύνθεση (δες Honor & Fleming,σελ. 320 κάτοψη).
Ενότητα 6: Οθωνική τέχνη	
Τα ορειχάλκινα του Αγίου Μιχαήλ του Χίλντεσάιμ.	• Ο, ύψους 3,65μ., κίονας με τις σπειροειδείς ανάγλυφες παραστάσεις (η έμπνευση από τη στήλη του Τραϊανού) με σκηνές από τη ζωή του Χριστού. • Οι δυο πόρτες με ύψος 4,5 μέτρα. Κάθε πόρτα με 8 σκηνές.
Ζωγραφική	Στον νέο τύπο βιβλίου λειτουργικού, τις Περικοπές, οι ζωγραφιές με τα εκφραστικά χαρακτηριστικά. Στην εικονογράφηση έχουμε επεισόδια από τη ζωή του Χριστού (που αρχικά εμπνέονταν από βυζαντινές παραστάσεις). Παρόλες τις βυζαντινές επιρροές, η ζωγραφική απομακρύνθηκε σύντομα από τις βυζαντινές επιρροές. • Τα χειρόγραφα από το Αββαείο του Ραϊχενάου, με επιρροές από την αρχαιότητα (ο μαθητής που λύνει το σανδάλι στο δεξί άκρο θυμίζει τους μακρινούς απόγονους καλλιτέχνες των ελληνιστικών αγαλμάτων με αθλητές). Η μορφή του Χριστού χωρίς γένια, όπως στη πρωτοχριστιανική τέχνη. Οι εκτός κλίμακας Χριστός και Άγιος Πέτρος, η εξπρεσιονιστική χειρονομία του Χριστού που θα καθιερωθεί στη Μεσαιωνική εικαστική γλώσσα της Ευρώπης.

Ενότητα 6: Οθωνική αρχιτεκτονική **10ος-11ος αιώνας**	**Οργανοτικότητα** **Βυζαντινές επιδράσεις** **Παλαιοχριστιανική αρχαιότητα** **Καρολοβιγγιανές κατακτήσεις**	ΑΓΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΧΙΛΝΤΕΣΑΪΜ (HILDESHEIM) 11 αιώνας	Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΠΙΔΡΑΣΗ
10ος αιώνας ο αιώνας των μεγάλων μοναστηριακών μεταρρυθμίσεων με κορυφαία τη μεταρρύθμιση του Κλινύ (911 μ.Χ.). Τα μοναστήρια ανακαινίζονται, εκσυγχρονίζονται, τερματίζουν την ασυδοσία, την έκλυση των ηθών. - 989, Μετς. Ο επίσκοπος Ανταλμπερόν εξόρισε 200 από τις 300 καλόγριες, κρατώντας μόνο τις πιο ενάρετες.		Ο εξωτερικό όγκος του Αγίου Μιχαήλ υιοθετεί το Καρολοβιγκιανό σχέδιο της εκκλησίας **με διπλό εγκάρσιο κλίτος** (όπως η εκκλησία Ραϊχενάου). Αν και διαθέτει **3 ανατολικές αψίδες** δίνει **προβάδισμα στη δυτική αψίδα**. Η κύρια Αγία Τράπεζα αφιερωμένη στον Σωτήρα και στον αρχάγγελο Μιχαήλ έχει τοποθετηθεί στο υπερυψωμένο δάπεδο της δυτικής αψίδας. Στο εξωτερικό υπάρχουν πύργοι: Δύο τετράγωνοι πύργοι στα σημεία που το διπλό εγκάρσιο κλίτος τέμνει το κεντρικό τμήμα. Οκταγωνικοί πυργίσκοι προσκολλώνται σε κάθε μία από τις προσόψεις του εγκάρσιου κλίτους για την εξυπηρέτηση των στενών υπερώων.	• Το παρεκκλήσι του Αγίου Βαρθολομαίου που ανέγειραν Έλληνες εργάτες δίπλα στον καθεδρικό ναό του Πάντερμπορν. • Εκκλησία του Γκερνρόντε (κεντρικό τμήμα). Η ανοικοδόμηση ξεκίνησε από την αυτοκράτειρα Θεοφανώ (σύζυγος του Όθωνα Β') που ίσως επηρεάστηκε από τον Άγιο Δημήτριο Θεσσαλονίκης.
ΚΛΙΝΥ Ι ΚΑΙ ΚΛΙΝΥ ΙΙ			Οι ΝΩΠΟΓΡΑΦΙΕΣ της ΟΜΠΕΡΤΣΕΛ Στην εκκλησία Όμπερτσελ του νησιού Ραϊχενάου (9ος) σώζονται σειρά λαμπρών νωπογραφιών. Αφηγηματική πυκνότητα, μνημειακή ανθρωπότητα.
- Το Κλινύ ανήκε στη παλαιά επισκοπή Manov και έπαιξε σημαντικό ρόλο στη μοναστηριακή ανανέωση στη Γαλλία. Μέσα σε 150 χρόνια έγινε παγκόσμια δύναμη. Η πρώτη εκκλησία. Είχε ορθογώνιο σχήμα, ενώ μπροστά, ανατολικά υπήρχε ένας πύργος. Η δεύτερη εκκλησία είχε μέτριο σχετικά μέγεθος διέθετε φαρδύ κεντρικό τμήμα και στενό εγκάρσιο κλίτος με μεγάλο πλευρικό άνοιγμα. Στο Κλινύ ΙΙ εκδηλώθηκε μια αναβάθμιση της λειτουργίας. Ένα σχολαστικό τελετουργικό, οι λεπτομέρειες του οποίου ρυθμίζονταν με σαφήνεια, οργάνωνε την ακολουθία. Η αύξηση των μοναχών οδήγησε σε ανοικοδόμηση κοινοβιακών κτισμάτων: κοιτώνες, συνοδικές αίθουσες, τραπεζαρία, κουζίνα, εργαστήρια, ξενώνες, στάβλοι, κελάρια. **ΠΛΗΡΗΣ ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ SAINT GALL**.		Η ΓΛΥΠΤΙΚΗ ΣΤΟ ΧΙΛΝΤΕΣΑΪΜ • Οι πεσσοί της εκκλησίας φέρουν κιονόκρανα σε σχήμα κύβου, τα οποία εμπεριέχουν ιερά λείψανα. Τα κιονόκρανα αυτά μοιάζουν με κύπελλα, οφείλουν το σχήμα τους στη στερεομετρική ερμηνεία του κύβου και της σφαίρας. • ΟΙ ΟΡΕΙΧΑΛΚΙΝΕΣ ΘΥΡΕΣ • Η ΣΤΗΛΗ ΤΟΥ ΜΠΕΡΝΒΑΡΝΤ	Άσκηση: 1.Αισθητική θεώρηση των 3 εποχών. 2.Λεξιλόγιο των 3 εποχών.

Church of St. Pantaleon, πρόσοψη, 10^{ο}ς αι.

Church of St. Pantaleon, εσωτερικό

Ο Άγιος Μιχαήλ του Hildescheim 11^{ος} αι.

Αβαείο του Αγίου Παντελεήμονα της Κολωνίας (10^{ος} αιώνας)

Ο ναός κατέχει λείψανα του Αγίου Παντελεήμονα που μετέφερε η Θεοφανώ .Στη κάτοψη θυμίζει ναό της Καρολίγγειας περιόδου. Εντυπωσιάζουν: στη δυτική πρόσοψη η τεράστια είσοδος με τους δύο πύργους, ο προ νάρθηκας και τα παρεκκλήσια.

Ο Άγιος Μιχαήλ του Hildescheim (11^{ος} αιώνας)

Ο ναός του Άγιου Μιχαήλ του Hildescheim έχει απομακρυνθεί από τα πρότυπα της παλαιοχριστιανικής βασιλικής. Έχει 2 εγκάρσια κλίτη, δύο ιερά και δύο κόγχες ιερού. Στο εσωτερικό χαρακτηριστικό είναι ότι τα κλίτη χωρίζονται διαδοχικοί κίονες.

Μνημειακή ζωγραφική

St. Georg Church Reichenau Island, Reichenau, Baden-Württemberg , southern Germany ,(10ος αιώνας).

Ολόκληρος κύκλος με σκηνές από τη ζωή του Χριστού. Μορφολογικά οι φιγούρες αναπτύσσονται όπως στη Ραβέννα.

St. Georg Church Reichenau Island, Reichenau, Baden-Württemberg , southern Germany

Drogo Sacramentary

10ος αιώνας Registrum Gregorii

10ος αιώνας Ο πάπας Γρηγόριος ο Μέγα Επιστολές Γρηγορίου

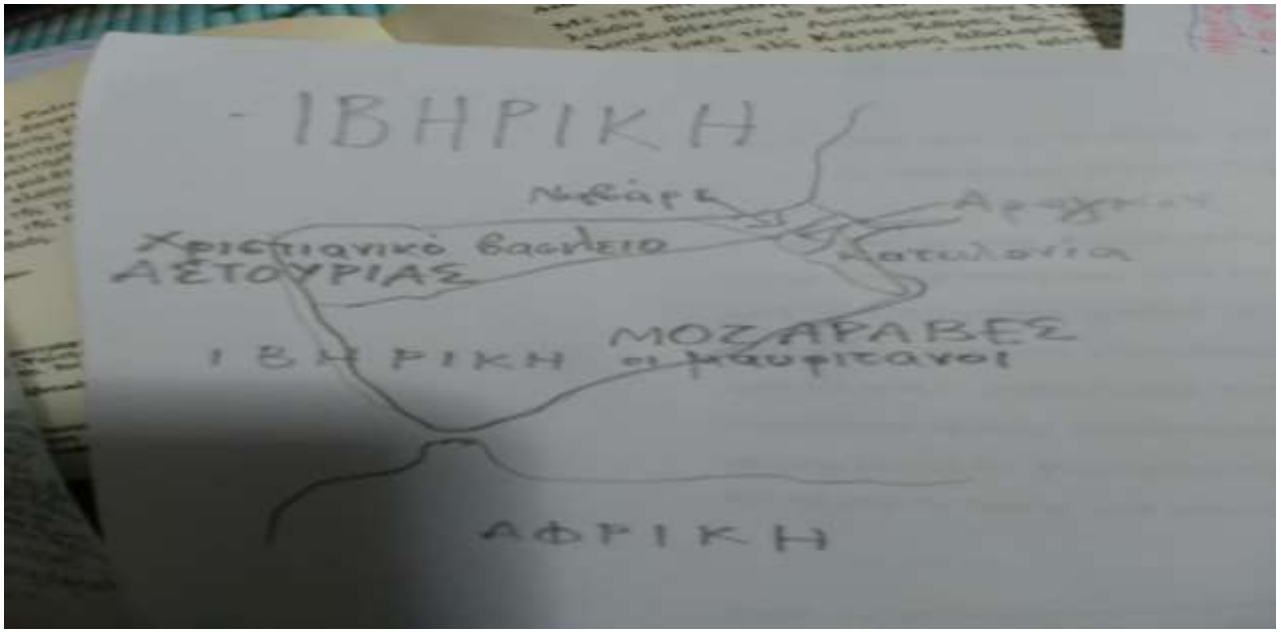
Κώδικας Έγκμπερτ 10ος αι.

Gero codex

Ενότητα: Η οθωνική τέχνη
Η τέχνη γύρω από το millenium α. στην Ιβηρική, β. στη Γαλλία- Ιταλία, γ. στην Γερμανία, δ. στις Βρετανικές νήσους.
Η ΣΥΝΘΕΣΗ ΠΟΛΛΩΝ ΕΤΕΡΟΚΛΙΤΩΝ ΣΤΙΛ.
Α. ΤΟ ΥΦΟΣ ΤΗΣ ΙΒΗΡΙΚΗΣ
Ως προς το Βορρά: στο Χριστιανικό βασίλειο της Αστουρίας ζουν οι μουσουλμάνοι τεχνίτες που εργάζονται για τους εβραίους και τους χριστιανούς παραγγελιοδότες. Αυτοί διαμορφώνουν ένα ιδιαίτερο στιλ το MUDEJAR στιλ, ύφος. Χαρακτηριστικά: συμμετρία, γεωμετρικά στυλιζαρισμένα σχέδια, στυλιζαρισμένη καλλιγραφία, έντονα περίπλοκο γεωμετρικό σύνολο. Δες την Αλάμπρα, ανάκτορο στη Νότια Ισπανία.
Ως προς τον Νότο των μουσουλμάνων Μαυριτανών: το Moorish στιλ, ύφος διαμορφώνεται από τους Μοζάραβες, που είναι Χριστιανικές φυλές που έχουν εξαραβιστεί και ζουν στο Ισλάμ. Στο στιλ τους υιοθετούν ισλαμικά στοιχεία τέχνης, παράδειγμα τα ajulejos που είναι διακοσμητικά εφυαλωμένα πλακίδια με πολύχρωμα γεωμετρικά μοτίβο. Η ισλαμική επιρροή των Μοζαράβων στην τέχνη εκφράζεται ακόμα και όταν μετακινούνται και σε χριστιανική περιοχή (δες το φαινόμενο του εκλεκτισμού στην τέχνη).

(Οι Μαυριτανοί : οι μουσουλμάνοι κάτοικοι της Ιβηρικής που εισβάλουν στην Ιβηρική το 711. Η πτώση της Γρανάδα το 1492.
Ajulejos: Ζωγραφική σε κεραμικά σμάλτα. Μετά με αυτά διακοσμούσαν τους τοίχους. Καλλιτέχνης των ajulejos του 17^{ου} -18^{ου} αι. : Ο Antonio de Oliveira Bernandes. Επιρροή του Mooorish style στο έργο του ζωγράφου Escher, 20^{ος} αι.).

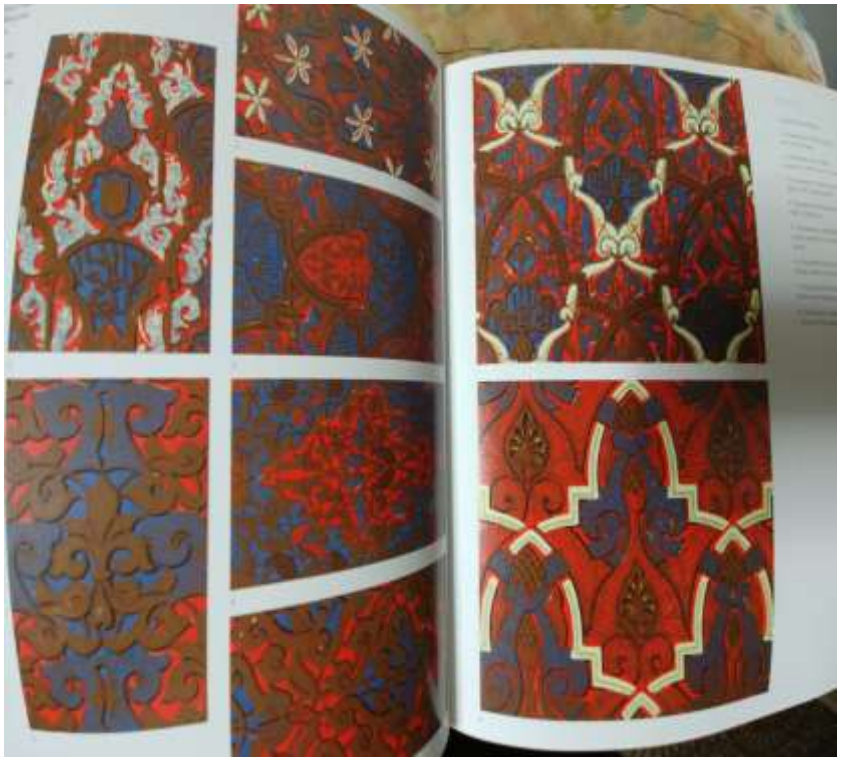

Το μαυριτανικό διακοσμητικό ύφος από την Αλάμπρα

Πηγή φωτογραφιών: Owen Jones The grammar of ornament, Ivy press Moresque Ornament from the Alambra

Πηγή φωτογραφιών: Owen Jones The grammar of ornament, Ivy press Moresque Ornament from the Alambra

Β. ΤΟ ΛΟΜΒΑΡΔΟΚΑΤΑΛΟΝΙΚΟ ΣΤΙΛ

Διαμορφώνεται στην περιοχή : Καταλονία-Γαλλία-Ιταλία.

Ένας χαρακτηριστικός αρχιτεκτονικός σταθμός των **magistri comancini**. Η μονή St Martin/ du/ Canigu (1001) στα Πυρηναία όρη.

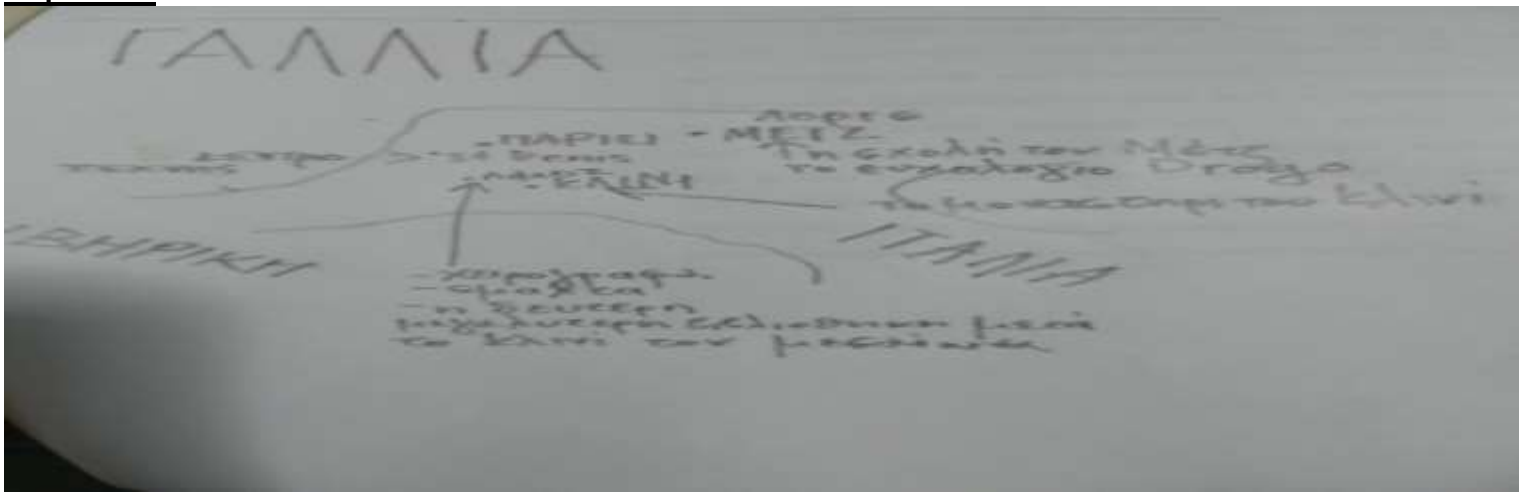
Άλλοι σταθμοί:

-το Saint Vincent. Στην Καταλονία, 1020-1040

-το Saint Denis/des/Fountains, 1020/1021.

Magistri comancini: οι master αρχιτέκτονες των μεσαιωνικών καθεδρικών ναών. Comancini: ένα νησί στη λίμνη Κόμο στη βόρεια Ιταλία.

Στη Γαλλία

Η ΣΧΟΛΗ ΜΕΤΖ

Η σχολή Μετζ στα μέσα του 9ου αι. παρήγαγε το περίφημο ευχολόγιο του DROGO. Χαρακτηριστικές οι με κίνηση πινελιές, τα ανοιχτά χρώματα, τα επιδέξια σχεδιασμένα πρόσωπα, η χρησιμοποίηση σκηνών με πρόσωπα που είναι κλεισμένες μέσα σε αρχικά γράμματα φτιαγμένα από περικοκλάδες ακάνθου. Αυτή η εικαστική επιλογή γράφει ιστορία στο μεσαιωνικό διακοσμητικό ύφος των χειρόγραφων αφού το **μοτίβο με τις περικοκλάδες ακάνθου** χρησιμοποιείται πρωταγωνιστικά στη ρομανική και στη γοτθική τέχνη στου επόμενους αιώνες.

ΛΙΜΟΖ

Με το ίδιο μοτίβο διακόσμησης δηλαδή το **μοτίβο με τις περικοκλάδες ακάνθου** διακοσμήθηκε και η περγαμηνή του 11 ου αιώνα από τη Λιμόζ, κοντά στο Κλινί.

Διακοσμητικό αρχικό γράμμα από το Βίο του Αγίου Μαρτιάλη της Λιμόζ, έργο του Ψευδοαυρηλιανού, περγαμηνή του 11^{ου} αι. Σήμερα: Εθνική Βιβλιοθήκη στο Παρίσι

ΚΛΙΝΙ

Το μοναστήρι Κλινί ιδρύθηκε το 909 από τον William, κόμη της Auvergne και δούκα της Aquitaine οποίος ήθελε να αναμορφώσει την εκκλησία. Ο William όρισε ότι ο ηγούμενος πρέπει να εκλέγετε από τους μοναχούς και ότι ο πάπας θα πρέπει να εγγυάται για την ανεξαρτησία του. Το ora et labora των Βενεδικτίνων στο Κλινί απέκτησε διάσταση πνευματική

<u>Το μοτίβο με την περικοκλάδα ακάνθου</u> φυσικά έχει τις ρίζες του στην αρχαιότητα (δες σχετική εισήγηση για την υφολογία των διακοσμητικών τεχνών στην αρχαιότητα και το μεσαίωνα). Ο Owen Jones ισχυρίζεται πώς η πατρότητα του μοτίβο ανήκει στην αρχαία ελληνική εικαστική παράδοση, με τους μεταγενέστερους πολιτισμούς να προσφέρουν παραλλαγές λιγότερο κομψές από το πρωτότυπο, βλέπε Ρωμαϊκή τέχνη, αλλά και με αυθεντική εξέλιξη , βλέπε βυζαντινή σχολή. Στο δυτικό μεσαίωνα είναι πιθανότατο να εισήχθη ως διακοσμητικό μοτίβο από τους βυζαντινούς. Είναι γνωστό ότι ήδη από το 802 μ. Χ. η Ειρήνη είχε στείλει πρεσβευτές στο Άαχεν οι οποία βέβαια μεταξύ άλλων εμβολίασαν με βυζαντινή αισθητική και την καλλιτεχνική παραγωγή.

Το μοτίβο της περικοκλάδας, Άγιος Μάρκος Βενετίας, 11^{ο}ς αι.
Πηγή φωτογραφιών: Owen Jones The grammar of ornament, Ivy press

.

Το μοτίβο με την περικοκλάδα ακάνθου από την Αγία Σοφία της Κωνσταντινούπολης, 6^{ος} αιώνας μ.Χ.
Πηγή φωτογραφιών: Owen Jones The grammar of ornament, Ivy press

Γ. ΒΡΕΤΑΝΙΚΟΙ ΝΗΣΟΙ. Η ΣΧΟΛΗ ΓΟΥΙΝΤΣΕΣΤΕΡ

Οι Αγγλοσάξονες και οι Δανοί διεκδίκησαν τα Βρετανικά νησιά. Ο Κανούτος ο Μέγας (995-1035) δημιούργησε τη βραχύβια αυτοκρατορία της Βόρειας θάλασσας. Στη σχολή του Γουίντσεστερ συναντάμε ίσως την πιο στενή σχέση με την παράδοση της Καρολίγγειας περιόδου. Το στυλ που ονομάζεται ύφος της σχολής Γουίντσεστερ εμφανίζεται και σε χειρόγραφα που δημιουργήθηκαν σε άλλες πόλεις εκτός του Γουίντσεστερ όπως χειρόγραφα από την ανατολική Αγγλία και ίσως από τη Νορθούμπια.

-ΤΟ ΠΡΟΣΕΥΧΗΤΑΡΙΟ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΘΕΛΒΟΛΝΤ (Ethelwold). Το σημαντικότερο χειρόγραφο του ύφους του Γουίντσεστερ γράφτηκε το 980 για τον επίσκοπο Έθελγουντ του Γουίντσεστερ. Στο χειρόγραφο είναι εμφανής η Καρολίγγεια επιρροή Σε σύγκριση με το Ευχολόγιο του Drogo του Μετζ το προσευχητάριο εμφανίζει πολλές ομοιότητες ως προς την απόδοση, αλλά και κάποιες διαφορές όπως: ακόμα πιο ακριβέστερα σχεδιασμένα πρόσωπα στο προσευχητάριο και σκοτεινότερο χρώματα σε αυτό από ότι στα ανοιχτά του DROGO του Μετζ

-ΣΤΟ ΧΡΥΣΟΚΕΝΤΗΤΟ ΠΕΤΡΑΧΗΛΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΘΜΠΕΡΤ, 909-916, διακρίνουμε **το μοτίβο με την περικοκλάδα ακάνθου**, δηλαδή το ίδιο εικονιστικό ύφος της σχολής του Μετζ, που ίσως αποτέλεσε τη βάση του ύφους του Γουίντσεστερ.

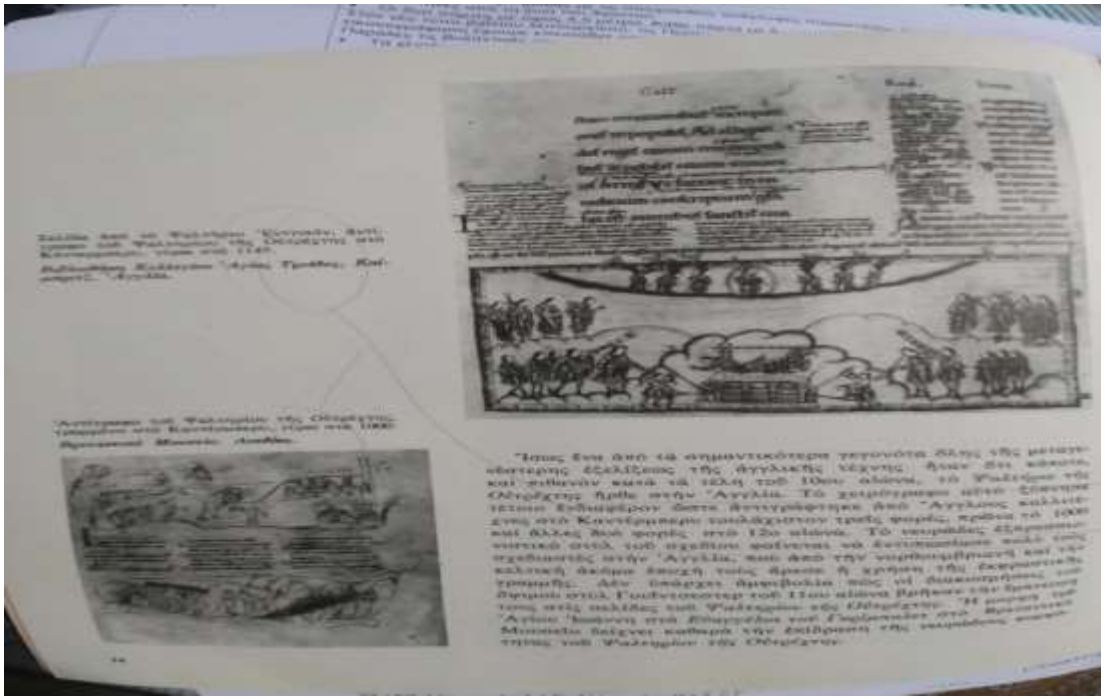
- ΤΟ ΨΑΛΤΗΡΙ ΤΗΣ ΟΥΤΡΕΧΤΗΣ ΓΡΑΜΜΕΝΟ ΣΤΟ ΚΑΝΤΕΜΠΕΡΥ, 1000. Το νευρώδες και εξπρεσιονιστικό στυλ του πρωτότυπου ενθουσίασε τους καλλιτέχνες των βρετανικών νήσων που όπως είναι γνωστό η κέλτικη και northoumbrian καλλιτεχνική τους παράδοση εκτιμά τη χρήση της εκφραστικής γραφής. Μέχρι τον 12^{ο} αιώνα αντέγραψαν άλλες δύο φορές το πρωτότυπο.

Η σταύρωση από το ψαλτήρι του Γουίντσεστερ, 1070

Η βάπτιση από το Προσευχητάριο του Αγίου Έθελβολντ, 980

Σελίδα από αντίγραφο του Ψαλτηρίου της Ουτρέχτης γραμμένο στο Καντέρμπερυ, γύρω στο 1000.

Δ. ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Στη Γερμανία, αντίθετα με την Αγγλία που η Καρολλίγεα παράδοση βρίσκει γόνιμο έδαφος για νε εμπνεύσει τη σχολή του Γουίντσεστερ, δημιουργήθηκε ένα εντελώς διαφορετικό στυλ που είχε όμως μεγάλο ρόλο στο τι θα ακολουθήσει τους επόμενους αιώνες στην καλλιτεχνική έκφραση της δύσης.

-Ο ΚΩΔΙΚΑΣ ΤΟΥ GERO του 10^{ου} αιώνα . Είναι αντιγραφές από τα Καρολίγγεια Ευαγγέλια Λόρς του 9^{ου} αιώνα. Η σύγκρισή τους, αποκαλύπτει απλούστερο και πλατύτερο σχέδιο στο Οθωνικό χειρόγραφο.

Ο Ευαγγελιστής Ματθαίος , κώδικας GERO, 10ος αι. **Ο Ευαγγελιστής Ματθαίος ,Ευαγγέλια Λόρς, αρχές 9ου αι.**

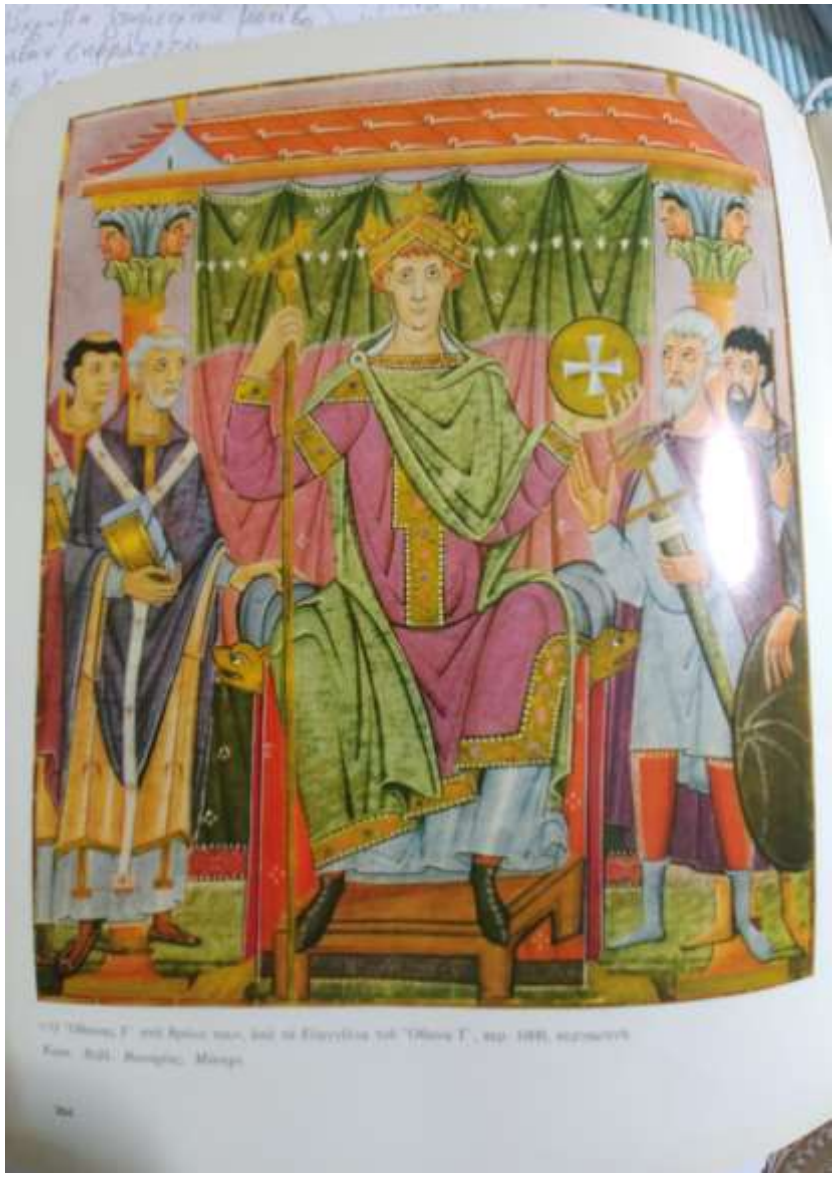
-Ο ΚΩΔΙΚΑΣ ΕΓΚΜΠΕΡΤ. Η επιρροή της ζωγραφικής από την όψιμη αρχαιότητα και τη μεσο- βυζαντινής περιόδου τέχνη. Χαρακτηριστικά: Ανοιχτό ιλλουζιονιστικό φόντο, ελαφριές πινελιές, καθαρές διαγραμμένες μορφές, ,φωτοσκίαση, πτυχώσεις, κίνηση

- ΤΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΤΟΥ ΟΘΩΝΑ

Χαρακτηριστικά: Διακοσμητικό και χρυσό , και όχι “ανοιχτό “ (δεν εννοεί ανοιχτόχρωμο, εννοεί ανοιχτό σε ορίζοντα) φόντο, (βυζαντινή επιρροή)

Κώδικας Έγκμπερτ, 980,

Ευαγγέλιο του Όθωνα Γ΄

-ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΤΗΣ ΧΙΛΝΤΑ, αρχές 11^{ου} αι.

Χαρακτηριστικά :έμπνευση από τη Μακεδονική αναγέννηση στην Κωνσταντινούπολη της περιόδου του 10^{ου} αιώνα.

Ευαγγέλια της Χίλντα, αρχές 11ου αιώνα.

Η Οθωνική ζωγραφική έβαλε τα θεμέλια για τη ζωγραφική της ρομανικής περιόδου. Και αυτό γιατί αν ονομάζουμε το πρώτο διεθνές στιλ του μεσαίωνα τη ρομανική τέχνη, αυτό οφείλεται εν πολύς στο ότι το οθωνικό ύφος διαμορφώθηκε καταφέρνοντας να συγχωνέψει το αφηρημένο, το ισορροπημένο, το αυλικό , την πλοκή, το διακοσμητικό, το ιερατικό, την αφήγηση, την πλαστικότητα, όλα τα παραπάνω **ΜΕ ΕΚΛΕΚΤΙΣΜΟ**. Αυτό άνοιξε το δρόμο προς τη ρομανική τέχνη με το διεθνές της ύφος.

<table>
<tr><td colspan="5">Ενότητα 7: Ρομανική εκκλησιαστική αρχιτεκτονική 11ος-13ος αιώνας</td><td colspan="2">Το Ρομανικό αρχιτεκτονικό στυλ
που χαρακτηρίζει η ΜΝΗΜΕΙΑΚΟΤΗΤΑ
περιλαμβάνει:</td></tr>
<tr><td colspan="5">Ανάπτυξη της εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής ως αποτέλεσμα:</td><td colspan="2" rowspan="15">• Θόλο στην οροφή και την ανάγκη για στερεή, λιθόκτιστη στήριξη με:
• Συμπαγείς, βαρείς τοίχους
• Τεράστιες κολώνες
• Βαρείς, σύνθετους πεσσούς
• Αψίδες και τυφλές αψίδες
• Αψιδωτές γαλαρίες
• ΣΤΑΥΡΟΘΟΛΙΑ
• Εγκάρσιες νευρώσεις που σχημάτιζαν τις «γέφυρες»
• Ανάπτυξη κεντρικού κλίτους. Εγκάρσιος χώρος, αυτός δηλαδή που βρίσκεται ανάμεσα στον κύριο ναό και στην αψίδα του ιερού.
• Διακοσμητικό στυλ στις πύλες, κιονόκρανα και τύμπανα.
• Περίοπτα γλυπτά και ενοποίηση της αρχιτεκτονικής με τη γλυπτική.</td></tr>
<tr><td colspan="5">• των καταστροφών των κτηρίων από τους βαρβάρους</td></tr>
<tr><td colspan="5">• την ανάπτυξη των πόλεων</td></tr>
<tr><td colspan="5">• τα ταξίδια των προσκυνητών</td></tr>
<tr><td colspan="5">• την ανακούφιση των ανθρώπων με το γεγονός ότι δεν καταστράφηκε ο κόσμος το 1000</td></tr>
<tr><td colspan="5">ΣΤΟΧΟΣ: Εκκλησιαστικοί χώροι ευρύχωροι, για μεγάλο κοινό, στερεοί, με ακουστική.</td></tr>
<tr><td colspan="5">ΚΙΟΝΟΚΡΑΝΑ: Αρχαΐζοντα κορινθιακά, ιστορημένα, σχήμα κύβου. Εγχάρακτη διακόσμηση.</td></tr>
<tr><td>Γερμανία</td><td>Ιβηρική</td><td>Γαλλία</td><td>Ιταλία</td><td>Αγγλία</td></tr>
<tr><td>• Hildesheim
St. Michael</td><td>• Leon
San Isidoro
• Burgos
Santo Domingo de Silos
• Salamanca
Καθεδρικός (παλιός)</td><td>• Toulouse
Saint Sernin
• Cluny
4 ποταμοί του παραδείσου
• Conques
Abbaye de Sainte Foy
• Vezelay
Βασιλική της Αγίας Μαγδαλινής
(ο μυστικός μύλος)
• Autun
Το όνειρο των 3 μάγων
• Serrabone
Prieure de Notre-Dame</td><td>• Verona
San Zeno
• Pisa
Piazza de Miracoli
• Monreale
Καθεδρικός
• Bari
San Nicola</td><td>• Durham
Καθεδρικός
• Λονδίνο
St’ Johns Chapel</td></tr>
<tr><td colspan="5">ΔΙΑΚΟΣΜΗΤΙΚΑ ΤΥΜΠΑΝΑ – ΠΥΛΕΣ</td><td colspan="2">ΓΛΥΠΤΙΚΗ – ΑΝΑΓΛΥΦΑ</td></tr>
<tr><td></td><td>• Ripol
Santa Maria
• Santiago de Compostela
Τα πάθη του Χριστού</td><td>• Toulouse – Saint Sernin
• Moissac – Saint Pierre
• Beaulieu sur Dordagne Saint Pierre</td><td>• Verona
San Zeno
• Ancona
San Ciriaco
• Assisi
San Ruffino
• Bari</td><td>• Lincoln
Καθεδρικός
• Norfolk
• Durham
Καθεδρικός</td><td>Γερμανία</td><td>• Hildesheim, St. Michael</td></tr>
<tr><td colspan="3"></td><td colspan="2"></td><td>Σκανδιναβικές χώρες</td><td>• Borgund, St. Andrew</td></tr>
<tr><td colspan="3"></td><td colspan="2"></td><td>Ισπανία</td><td>• Santiago de Compostela
• Taüll</td></tr>
</table>

		• <u>Carennac – Saint Pierre</u> • <u>Are – Άγιος Τρόσιμος</u> • Conques – Abbaye de Sainte Foy • Vezelay – Η Βασιλική της Αγίας Μαγδαληνής με την Ανάληψη του Χριστού. Η έναρξη και των 3 σταυροφοριών. • Autun – Saint Lazare	San Nicola		Γαλλία	• Toulouse, 2 γυναικίες φιγούρες Signum Arietis, Signum Leonis • Moissac, Saint Pierre • Gilebertus στον Καθεδρικό Autun Saint Lazare • Arl
Αρχιτεκτονική. Αισθητική.					Ιταλία	• Modena • Parma • Φλωρεντία, Bari
ΓΕΡΜΑΝΙΑ Η Καρολίγγεια και η οθωνική παράδοση. **Το επιβλητικό , το μεγάλο.** -Σπέγιερ -Τουρνέ -Τριέ	**ΙΒΗΡΙΚΗ** **Το μονολιθικό, το σοβαρό** (κάστρα, ναοί) -Oviedo -Cardona -Leon -Salamanga -Segovia	**ΓΑΛΛΙΑ** **Μνημειακότητα ξανά από τον 12 αι. Η ιστορημένη αφήγηση** τις θύρες, στα κιονόκρανα, στα μοναστήρια **-Cluny** -Moissac -Carenac -Poitiers, -Vezelay	**ΙΤΑΛΙΑ** Λομβαρδία: οι **παραστάδες**, οι τυφλές αψίδες (Milan, Pavia, Modena) Κέντρο: **Το κλασικό** (Φλωρεντία, Πίζα) Νότος: Το τοπικό ύφος και η σύνδεση του με την **αραβική παράδοση**.(Μονρεάλ)	**ΑΓΓΛΙΑ** **Το σταθερό** **Το σφικτό** **Το κεντρομόλο** **Οι λεπτοί τοίχοι** **Οι τολμηρές στέγες** -Durham -Lincoln -Norwich		

Ζωγραφική Αισθητική		
Γερμανία	**Ιβηρική**	**Ιταλία**
Το επιβλητικό με εξπρεσιονιστική έκφραση	**Το μονολιθικό**	**Το κλασικό**
Mustair	Taul	Ακουιλία
		Ρώμη , San Clemente
Μικροτεχνία Αισθητική		
Το με εξπρεσιονιστική έκφραση	**Το μονολιθικό**	**Το κλασικό, κομψό**
Κολονία, Ρηνανία		Μιλάνο Duomo. Στη βόρεια Ιταλία , η σταυρόσχημη λειψανοθήκη.

Ενότητα 7: Ρομανική τέχνη 11ος-13ος αιώνας

Το ογκώδες, το συμπαγές και το άδειο, το επιβλητικό, το ημίφως, η οργανικότητα

ΠΛΑΙΣΙΟ
Από το 1000 ανάπτυξη στην Ευρώπη.
Ολοκλήρωση εκχριστιανισμού των βαρβαρικών φυλών.
Η εκκλησία ήταν ο μεγάλος προστάτης της τέχνης.

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ: Χρώμα και πολυτελή υλικά, χειρονομίες ένταση.

- Χριστός Παντοκράτορας, φρέσκο 1123, San Clemente, Taüll.
- Φρέσκο στο θόλο, San Pietro al Monte, Civate, Lecco, 1090.
- Φρέσκο, ευλογία του Χριστού, Abbazia di Montemaria, Burgusio.
- Λιθοβολισμός του Αγίου Στεφάνου, 1150.
- Άγιος Μάρκος, Βενετία.

ΨΗΦΙΔΩΤΑ:

- Παλέρμο, Palazzio Chapel, Χριστός Παντοκράτορας, 1132-1143
- Πεντηκοστή, Άγιος Μάρκος Βενετία
- Pantaleone, Otranto, 1163-1165
- Παλέρμο, Η στέψη του Ρογήρου, 1100-1200

Ελεφαντοστά

- Noli me tangere, 1115 Ισπανία
- Gospel Book – Echternach, 1000, Νυρεμβέργη

ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΑ:

- Ψαλτήρι Εγκμπερτ, Δαυίδ, 980, Cividale
- Ψαλτήρι ου Winchester, Σταύρωση, 1050-1099
- Ψαλτήρι, Το αρχικό Beatus, 1100, Βρετανική Βιβλιοθήκη, Λονδίνο
- Αβαείο του Saint Armand, 1000-1200, Παρίσι

ΣΜΑΛΤΑ – ΜΙΚΡΟΤΕΧΝΙΑ

- Hildesheim, 1100-1200
- Bonanno Pisano, 1190, Pisa
- Μπαρι, Άγιος Νικόλαος, 1150
- Βαρκελώνη, 1200, **Champlevé**

Champlevé

- Λειψανοθήκη βόρειας Ιταλίας, 1100
- Τρίπτυχο, Stavelot Belgique, 1156
- Rhineland, 1150
- Köln, 1175-1180
- Gospel Book of Ariberto, 1050

Επιρροές: Μεσαιωνικές αναγεννήσεις του Καρλομάγνου 8-9 αιώνας, Οθώνεια 10-11. Βυζαντινές επιρροές. Το αντικλασσικό στυλ των Γερμανικών φυλών.

ΡΟΜΑΝΙΚΟ ΣΤΥΛ
(Romanesque style)
Η ονομασία Ρομανική τέχνη από τον 19ο αιώνα, λόγω της καταγωγής κάποιων χαρακτηριστικών από τη Ρωμαϊκή τέχνη.
Έμφαση και ανάπτυξη κυρίως της Εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής και γλυπτικής.
Λιγότερο στη ζωγραφική και εικονογράφηση.
Η ευρεία διάδοση της Ρομανικής τέχνης σε όλη την Ευρώπη.
Χαρακτηριστικά:
Θόλοι και τόξα.
Ογκώδεις στύλοι,
βαριά λίθινη στέγη.
Γλυπτική διακόσμηση στις πύλες, γλυπτική διακόσμηση στα κιονόκρανα.
Ψιλόλιγνες φιγούρες με πτυχώσεις.
Χειρονομίες με ένταση.
Μεγάλοι μεγέθους ναοί.
Σταυροθόλια, σειρά από τόξα και παράθυρα να υπογραμμίζουν την κάθετη ώθηση του ναού.
Ρομανικό στυλ η αλληλουχία άδειου – συμπαγούς, το ημίφως.

ΣΤΑΘΜΟΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ
Στη Γερμανία
Double apse
Westwerk central section of west facade
Γλυπτική με μίνιμαλ διακόσμηση

- **Hildesheim** 1010-1013 St. Michael με τα χαρακτηριστικά κιονόκρανα για τη Ρομανική τέχνη.
- **Speyer** με τα σταυροθόλια στον καθεδρικό, την αλληλουχία τόξου/παραθύρου στην ώθηση στο ύψος του ναού, η σειρά από κενό/συμπαγές και η Ρομανική πλαστικότητα.
- Trier 1050 St. Petersdom
- Tournai 1100-1200 Καθεδρικός Παναγία.

Στην Ισπανία. Το Santiago de Compostela. Το Ισπανικό ρομανικό στυλ.

- **Santiago de Compostela** 1110-1120 προορισμός προσκυνητών, χαρακτηριστικά τύμπανα, γλυπτές ανθρώπινες μορφές.
- Burgos, Santo Domingo de Silos 1100
- Taüll
- Salamanca 1100-1300

Στη Γαλλία: Μνημειακή γλυπτική, κιονόκρανα, Κλινύ

- **Cluny**: Τα κιονόκρανα με τους 4 ποταμούς του παραδείσου.
- Toulouse, Sain-Sernin: Οι δύο γυναικείες μορφές η Signum Arietis και η Signum Leonis.
- Moissac, Saint Pierre, 1100-1200 (δες το τύμπανο)

		• Beaulieu-sur-Dordogne, Saint Pierre, 1100-1200. • Conques, 1100-1200, δες το κιονόκρανο. • **Vezelay**, 1120, στον δρόμο για τη Σαντιάγκο ντε Κομποστέλα. Τύμπανο, μεγάλα παράθυρα, θόλοι, χειρονομίες, κιονόκρανα. • Poitiers, Παναγία, 1100-1200. • Arles, 1180, δες τα γλυπτά των αποστόλων. Στην Ιταλία: Ογκώδεις ζώνες Λομβαρδία, τυφλά τόξα Pavia, 1090, Modena, Verona, 1100 San Marco, 1000.

Ρομανική τέχνη.
Όπως συμβαίνει με τις λατινογενείς γλώσσες, που αναπτύχθηκαν με μεγάλο ρεπερτόριο, έτσι και με την Ρομανική τέχνη, ανέπτυξε διάφορα ύφη. Έτσι, ο ισχυρισμός περί Ευρωπαϊκού ύφους, που αποδίδεται στην Ρομανική τέχνη, είναι δυνατός, έστω και σε μία περίοδο γαιο - πολιτικών αγκυλώσεων. Τα γεγονότα: 1. Σταυροφορίες, 2. Reconquista, 3. Οι Προσκυνητές, 4. Η οικονομική και εμπορική ανάπτυξη, 5.η Ρωμαϊκή τεχνογνωσία για την ανέγερση θολωτών στεγών, συνέβαλαν στον σχεδιασμό και στην υλοποίηση, του μεγάλων βλέψεων, πανευρωπαϊκό project ανοικοδόμησης Χριστιανικών ναών. Σε αυτό το εγχείρημα, τα τοπικά ύφη, ευδιάκριτα αναγνωρίζονται, προσφέροντας ερμηνείες αισθητικού ενδιαφέροντος.

Ενότητα 7: Ρομανική τέχνη
Πηγές: Histoire De l' art (1990) Larousse
Conant (1959) Carolingian and Romanesque Architecture, Penguin Books
Zarnecki (1979) Studies in Romanesque Sculpture, Dorian Press

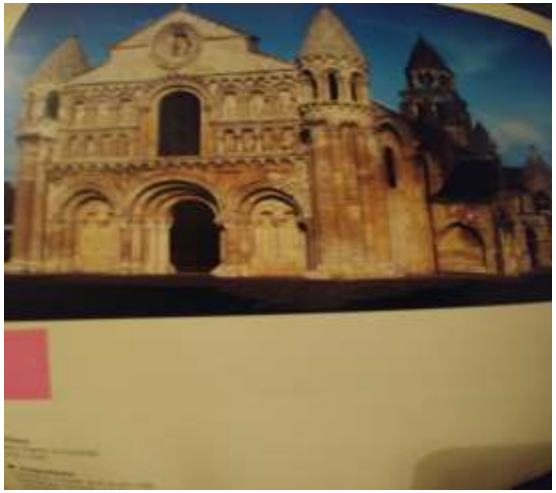
Κιστερκιανοί μοναχοί: η λιτότητα, η αληθινή φτώχεια, η ευγένεια, η αυστηρότητα.

Κιστερκιανό τάγμα: Η ΙΔΕΑ	**Κιστερκιανό τάγμα** Το 1098, ο Ροβέρτος αβάς του Κλινύ αποσύρθηκε μαζί με 14 μοναχούς στην ερημιά του **Σιτό** (Citeaux) κοντά στο Ντιζόν (Dijon). Εκεί ίδρυσε το νέο μοναστήρι με το οποίο ήθελε να δείξει την αντίθεσή τους απέναντι σε εκείνους τους μοναχούς που είχαν παραβλέψει την **«επιταγή της σωφροσύνης και της ισορροπίας»** (το τρίπτυχο των Βενεδικτίνων: προσευχή – εργασία – ανάπαυση). Το τάγμα γνώρισε μεγάλη άνθηση αφού προσχώρησαν στην κοινότητα του Ροβέρτου άλλοι μοναχοί, όπως ο Βερνάρδος από τη Φοντέν του Κλινύ (Fontaines). Νέα μοναστήρια σύμφωνα με τις ιδέες του τάγματος ιδρύθηκαν στο τέλος του Μεσαίωνα. Αριθμούνται 742 Κιστερκιανά μοναστήρια, ανδρικά και γυναικεία συγκροτήματα.
Χαρακτήρας	**Η ιδέα του Κιστερκιανού Τάγματος: Πρέσβευε την αληθινή φτώχεια.** **Κιστερκιανό τάγμα και αρχιτεκτονική:** Η άκρα αυστηρότητα που αποκλείει κάθε επιφανειακό στοιχεία, κάθε πολυτέλεια μεταφράζεται σε: **α) ελάχιστα διακοσμημένα κιονόκρανα**, **β)** εντελώς **γυμνά ενισχυτικά τόξα**, **γ)** αντικατάσταση των πομπωδών αψίδων της Ρωμανικής εποχής, **από μεγάλες επίπεδες αψίδες**, οι οποίες περιλαμβάνουν μια πληθώρα μικρότερων αψίδων, παραταγμένων στη σειρά, **δ) απαγόρευση του χρώματος και των νωπογραφιών, ε) οι τοίχοι είναι γυμνοί, πέτρινοι**, δάπεδα, παράθυρα, θόλοι, όλα πέτρινα.
Έργα	Κιστερκιανά ιδρύματα στη Γαλλία: Σιτό (Citeaux), Κλερβό (Clairvaux), Λα Φερτέ (La Ferté), Ποντινιί (Pontigny), Μορομόν (Morimond). Η ακτινοβολία των κιστερκιανών: - στη Γερμανία (Μολμπρόν – Maulbronn), (Εμπερμπαχ – Eberbach) - στην Ιβηρική χερσόνησο (το κεντρικό τμήμα του Αλκομπάτσα – Alcobaca στη Πορτογαλία) - στα σύνορα του βασιλείου της Ουγγαρίας, στην Τρανσυλβανία (Κερτς – Kertsch).

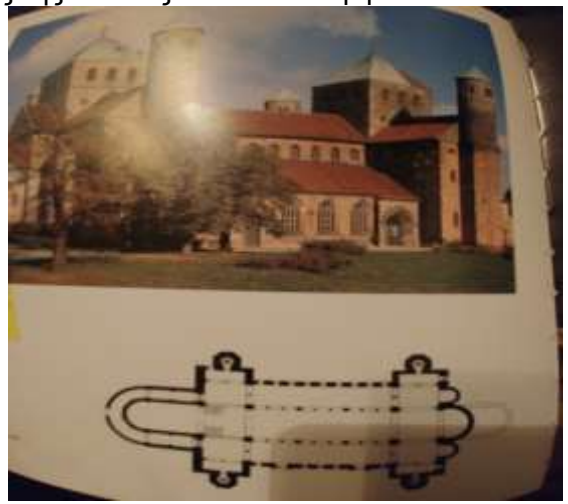
Λεξιλόγιο:
Σταυροθόλιο με νευρώσεις: Οι λίθινες σειρές που προεξέχουν (νευρώσεις) και σχηματίζουν τόξα οι οποίες τονίζουν τις ακμές των επιφανειών που αλληλοτέμνονται στο σταυροθόλιο.
Αντηρίδα: Το εξωτερικό ενισχυτικό στήριγμα ενός θόλου, μιας στέγης ή ενός τοίχου.
Ιστορημένα χειρόγραφα: Εικονογραφημένα χειρόγραφα του Μεσαίωνα μέχρι την εμφάνιση της τυπογραφίας. Θρησκευτικό περιεχόμενο, γράφονται από μοναχούς. Έντονα, πλούσια χρώματα, χρυσό, ασημί.

Ενότητα 7: Ρομανική τέχνη **Πηγές: Histoire De l' art (1990) Larousse** **Conant (1959) Carolingian and Romanesque Architecture, Penguin Books** **Zarnecki (1979) Studies in Romanesque Sculpture, Dorian Press**	
Οι πολυτελείς τέχνες	
Χρυσοχοΐα	**Οι λειψανοθήκες. Κέντρα**: Λιέγη, Κολωνία. Οι παλαιότερες λειψανοθήκες έχουν σχήμα σπιτιού. Το εσωτερικό τους είναι ξύλινο και επικαλύπτεται από πλάκες χρυσού και αργύρου, σμάλτο. **Έργα**: - Η λειψανοθήκη του Σαιν Αντελέν (Saint Adelin) από το μοναστήρι του Σελ (Celles). - Η λειψανοθήκη του Σαιν Ερίμπερ (Saint Heribert) στην εκκλησία Ντόιτζ (Deutz) Κολωνία. **Καλλιτέχνες**: - Ρενιέ ντε Ουΐ (Renier de Huy) με το υπέρκομψο έργο κολυμβήθρα του Αγίου Βαρθολομαίου της Λιέγης. - Νικόλαος από το Βερντέν (Verdun) με τον άμβωνα του Κλοστερνόϊμπουργκ (Klosterneuburg) κοντά στη Βιέννη, αποκλειστικά από σμάλτο. **Χαρακτηριστικά**: Κομψότητα, κλασικισμός, πολυτελή υλικά.
Υαλογράφημα	Στα μέσα του 12ου αιώνα η τέχνη του υαλογραφήματος φτάνει στην πρώτη της μεγάλη ακμή. Ο Θεόφιλος από το Χελμαρχάουζεν, Γερμανός μοναχός, (Helmarshausen) στην πραγματεία του **Diversarum artium schedula** (Συναγωγή διαφόρων τεχνών) υπογραμμίζει την «πολύτιμη ποικιλία των παραθύρων της Φραγκίας». **Κέντρα**: Σαιντ Ντενί (Saint Denis) Σαρτρ (Chartres) Ο καθεδρικός ναός του Πουατιέ (Poitiers) που προαναγγέλλει τη νέα περίοδο της γοτθικής τέχνης. **Χαρακτηριστικά**: Δεσπόζει ένα πολύ φωτεινό μπλε και έντονο βαθύ κόκκινο.
ΤΟΙΧΟΤΑΠΗΤΕΣ	1066-1077: Ο θάνατος των αδερφών Χάρολτ στον τοιχοτάπητα Μπαγιέ.

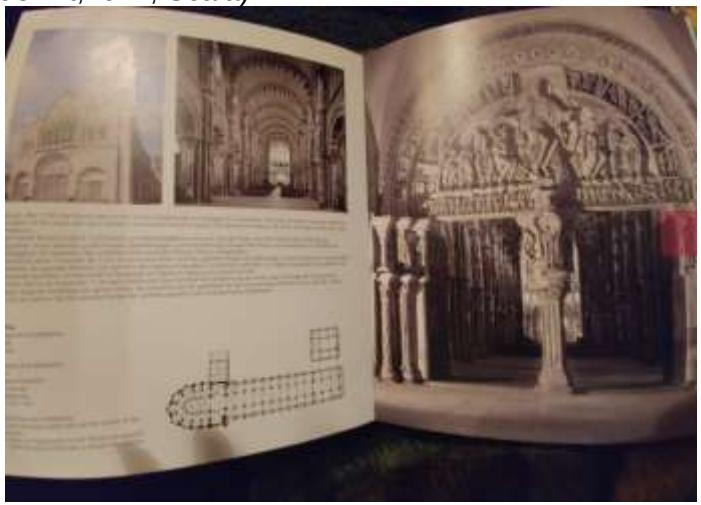
(Πηγή φωτογραφιών: Οι φωτογραφίες αυτής της σελίδας είναι από το βιβλίο: Romanesque Art,2011, Scala)

Πουατιέ, Notre Dame la Grande, 1100-1200

Hildesheim, St. Michael, 1010-1033

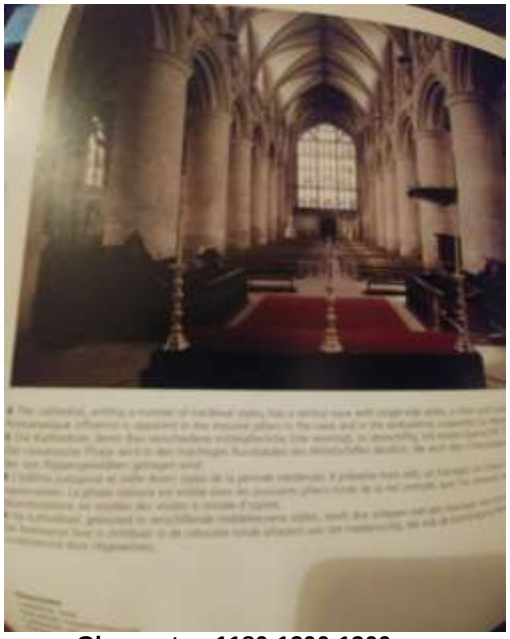

Vezelay, Basilique de la Madeleinen

(Πηγή φωτογραφιών: Οι φωτογραφίες αυτής της σελίδας είναι από το βιβλίο: Romanesque Art,2011, Scala)

Μιλάνο, Βασιλική Αγίου Αμβρόσιου

Gloucester, 1180-1200-1300

Ripoll, Santa Maria de Ripoll, 1150

Conques, 1140

Cluny, 1100

Conques

Gislebertus, 1120-1130

Serrabone, 1180

Ενότητα 8: Γοτθική τέχνη. Το πρόβλημα και η λύση του.

Τα προβλήματα της Ρομανικής αρχιτεκτονικής που αφορούν

ΠΡΟΒΛΗΜΑ
- στο **ημίφως** των Ρομανικών ναών
- στην **όχι άριστη ακουστική**

οδήγησαν τους αρχιτέκτονες σε λύσεις που με αυτές διαμόρφωσαν ένα νέο στυλ στην αρχιτεκτονική, το Γοτθικό στυλ.

ΛΥΣΗ

Για να φωτίσουν τους ναούς και για να βελτιώσουν την ακουστική έδωσαν στο νέο Γοτθικού στυλ ναό:

ΓΟΤΘΙΚΟ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟ ΥΦΟΣ

- αντηρίδες (αντί για χοντρούς τοίχους), επίστεγη, ιπτάμενη, πλάγια
- έκταση στο βιτρό με περιορισμό του τοίχου
- οξυκόρυφα τόξα
- δεσμοί κιονίσκων
- γλυπτική σχεδόν περίοπτη
- αντηρίδα και νεύρωση τονίζεται με ενσωμάτωση της δομής με τη διακόσμηση
- έντεχνη διακόσμηση παντού (κιονόκρανα, πύλες, άμβωνες)

Αψίδες : Νυστέρι, ισόπλευρες, επιδεικτική, καταθλιπτική.

1. **ΦΩΣ**	2. **ΥΨΟΣ**	3. **ΑΚΟΥΣΤΙΚΗ**
Με το ύψος δημιούργησαν πεδία σε έκταση μεγάλα, κατάλληλα για να μπαίνει φως στον ναό. Με τα γοτθικά βιτρό γέμισαν τα πεδία που έλουζαν με πολύχρωμο φως το εσωτερικό του ναού.	ΓΙΑ ΝΑ ΣΤΗΡΙΞΟΥΝ ΤΟ ΥΨΟΣ: Ο τρόπος το τεχνικό εύρημα: Εξωτερικές αντηρίδες όχι με χοντρούς ρομανικούς τοίχους.	Με το ύψος, στο χώρο προστέθηκε επιπλέον χώρος, δημιουργώντας ένα «ηχείο» με το οποίο βελτιώθηκε η ακουστική. Είναι, μέσα στους αιώνες που ακολούθησαν, γνωστές οι εξαιρετικές συνθήκες ακουστικής των γοτθικών ναών.

ΓΟΤΘΙΚΑ VITREAUX

Ο έντεχνος και εκφραστικός συνδυασμός των λεπτότατων νευρώσεων των χαρακτηριστικών γεωμετρικών σχημάτων και των έγχρωμων τζαμιών.

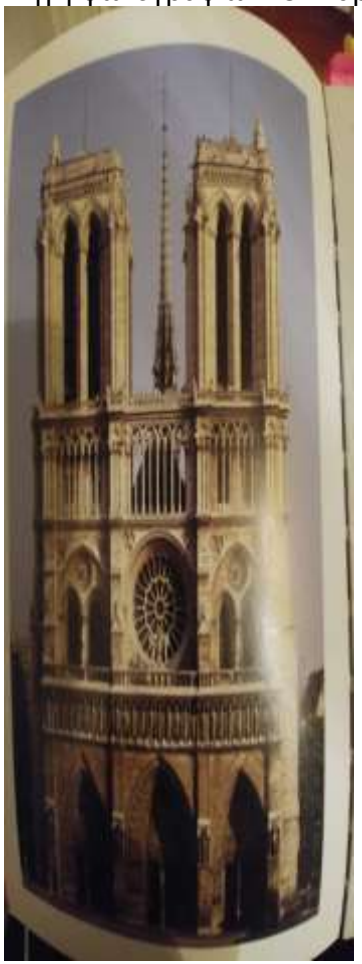
ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ: κατακόρυφος, ιπτάμενος, αρχιτεκτονική για «πολλούς», γραμμικότητα, το περίτεχνο, μεγαλοπρέπεια.

ΑΙΣΘΗΤΙΚΕΣ ΠΟΙΟΤΗΤΕΣ: 1. ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ

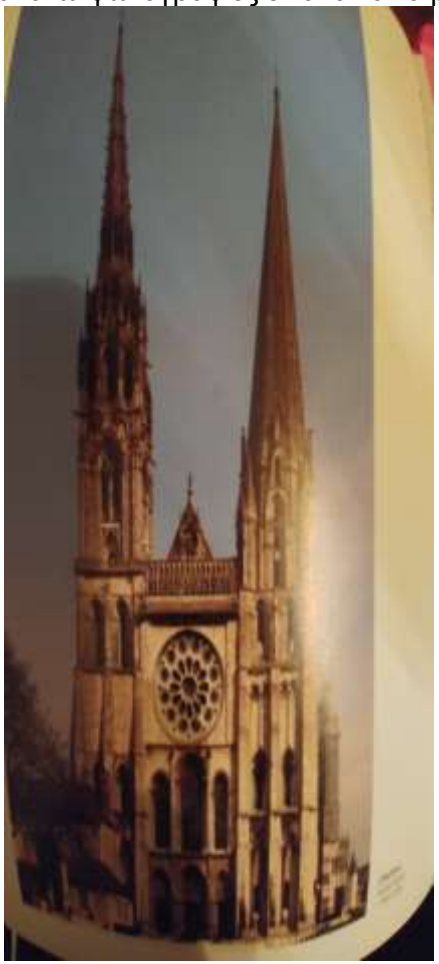
2. ΠΡΩΤΟΤΥΠΙΑ ΕΚΦΡΑΣΗΣ με σχεδόν ΙΔΙΑ ΜΕΣΑ ΕΚΦΡΑΣΗΣ και απόλυτα ΙΔΙΑΖΟΝΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ.(ο δεύτερος αρχιτεκτονικός ρυθμός μετά τον αρχαίο ελληνικό, αφού **το πρωτότυπο αντλείται κατευθείαν από τη φύση** χωρίς αντιγραφή, δανεισμούς από την αρχαιότητα και την ανατολή (πηγή: Κικιώνη, Κουτρουμπίλα, 2008).

Λεξιλόγιο: Opus Francigenum (γαλλικό ύφος για τη γοτθική αρχιτεκτονική)

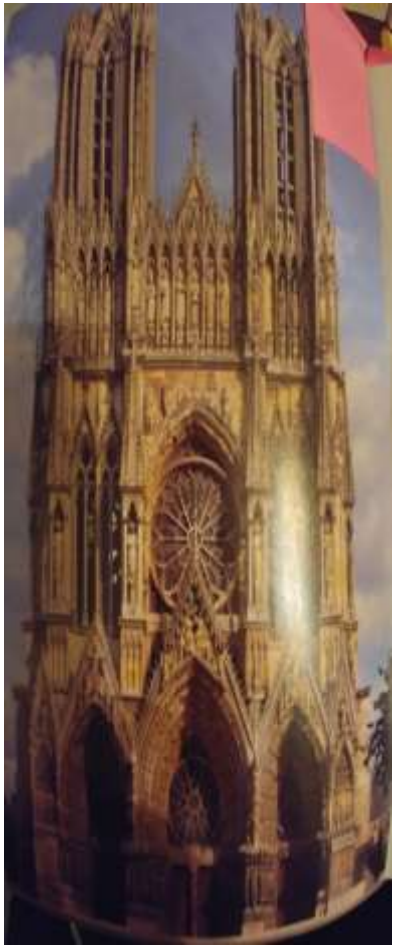
Πηγή φωτογραφιών: Οι παρακάτω φωτογραφίες είναι από το βιβλίο : Gothic Art, 2011, Scala.

Paris, Notre Dame,1163-1200

Chartres, Notre Dame, 1194- 1230

Reims, Notre Dame, 1211-1300

Laon, Notre Dame, 1160-1210

Ενότητα 8 Η ΕΜΠΝΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΤΕΧΝΕΣ ΣΤΗ ΡΟΜΑΝΙΚΗ ΚΑΙ ΓΟΤΘΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ

Η φανταστική εικονογραφία του Ρομανικού και του Γοτθικού πολιτισμού.

Η εικονογράφηση του Ρομανικού και Γοτθικού πολιτισμού, με έμπνευση από την κλασική αρχαιότητα, τους ανατολικούς πολιτισμούς της αρχαιότητας, τους πολιτισμούς του βορρά χαρακτηρίζεται από πλούσια, ασυνήθιστη, φανταστική απεικόνιση μορφών.
Μεταξύ άλλων, **δράκοι**, **γρύπες** (griffins), **βασιλίσκοι** (basilisks) – ένα φοβερό τέρας – μικρό φίδι με λοφίο που μπορούσε να σκοτώσει με το δηλητήριο αλλά και μόνο με το βλέμμα του, έβγαζε φωτιές, πέτρωνε τον εχθρό του, σκότωνε με έναν απλό του βρυχηθμό. Μεταγενέστερη μορφή: κεφάλι, σώμα κόκορα, φτερά δράκου, ουρά φιδιού (είχε γεννηθεί από πετεινό και το κλώσησε βάτραχος). Εχθρός του μόνο η νυφίτσα γιατί είχε ανοσία στα φονικά του όπλα. Άλλος τρόπος για να σκοτωθεί ο βασιλίσκος ήταν να δει το είδωλό του σε καθρέφτη και να ακούσει λάλημα κόκορα.
Από την ασιατική κουλτούρα, η δυτική Ευρώπη υιοθέτησε τον (cricket) με ανθρώπινα και χαρακτηριστικά ζώου το cricket προστάτευε από το κακό. Μερικά τέρατα είχαν θετικά χαρακτηριστικά για τον άνθρωπο. Παράδειγμα, το griffin, ο γρύπας στα ελληνικά, μισό αετός – μισό λιοντάρι είναι σύμβολο του Χριστού. Ο μονόκερως (unicorn) συμβόλιζε τις γυναικείες αρετές της αγνότητας, καθαρότητας, το κέρας είχε μαγικές ικανότητες.
Από την κλασική μυθολογία η σειρήνα, ο κένταυρος, οι άρπυιες (harpies) – μισό άνθρωπος μισό πουλί - ο σάτυρος, χρησιμοποιήθηκαν στη διακόσμηση καθεδρικών ναών σαν προειδοποίηση ενάντια στην ενδοτικότητα των πειρασμών της σάρκας.
Για τους βασιλίσκους (γοτθικό τέρας) έχουμε επίσης την εικόνα με κεφάλι και σώμα κόκορα, αιχμηρά φτερά, ουρά φιδιού.

Αρχαιοελληνικά τέρατα: Μινώταυρος, Τυφώνας, Κένταυρος, Τρίτωνας, Σφίγγα, Άρπυιες, Σειρήνες, Μέδουσα/Γοργόνα, Σκύλλα, Γρύπας, Λερναία Ύδρα, Πήγασος, Χίμαιρα, Κέρβερος.

Πηγή φωτογραφιών: Οι παρακάτω φωτογραφίες είναι από το βιβλίο : Gothic Art, 2011, Scala.

The second gift of the Holy Spirit, τέλη 13ου

Maciejovski Bible, 1325, Γαλλία

Jean Pucelle, 14ος αι. Γαλλία.

Ενότητα 8: Γοτθική τέχνη 12ος – 16ος αιώνας (σε κάποιες περιοχές)

Μορφολογικά χαρακτηριστικά: αέρινο, εξωπραγματικό, υπερβατικό, υπέρκοσμο	Από τα τέλη του 12ου αιώνα	Συνθέσεις περίπλοκες, πτυχώσεις ζωηρές, μορφές δυναμικές, έντονα περιγράμματα (σύγκρινε με την Σοποτσάνι), ρωμαλέες μορφές, πλούσια χρώματα

• ΥΨΟΣ και ΦΩΣ (Η ταύτιση του Χριστού με το φως του κόσμου – βιτρό) • ασάφεια ορίων, ακαθόριστος χώρος • αιχμηρές οροφές, οξυκόρυφα τόξα • προσόψεις κατακόρυφες • επιστεγες αντηρίδες • μεγάλα παράθυρα • η διακόσμηση της πύλης με γλυπτό ξεχωριστό από την αρχιτεκτονική • ομαδοποιημένες στήλες στήριζαν τις οξυκόρυφες καμάρες	• ο διαλεκτισμός της σχολαστικής φιλοσοφίας • σχεδόν περίοπτη γλυπτική • τρισδιάστατο αρχιτεκτονικό περιβάλλον σε κάποια ιστορημένα χειρόγραφα • ρεαλιστική χρήση φωτός	Φανταστικές απεικονίσεις και συμβολισμοί. Με επιρροές από την αρχαιότητα αλλά και από τον πολιτισμό πριν τη ρομανική περίοδο τα εικαστικά εμπλουτίζονται από φανταστικές μορφές όπως: δράκοι, τέρατα, γρύπες, βασιλίσκους (είδος σαύρας) γρύλους, basilisks, unicorns – σύμβολο της γυναικείας αρετής με τα κέρας να έχει μαγικές ιδιότητες, crickets – με τις ασιατικές ρίζες του και την μορφή ζώου και ανθρώπου ταυτόχρονα προστάτευε από το κακό. Το griffin σύμβολο του χριστιανισμού, μισό αετός, μισό λιοντάρι.

ΓΑΛΛΙΑ	1) **ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ** Το μη διακοπτόμενο, σχολαστικισμός. Ακτινωτά παρεκκλήσια με κόγχες, ενέργεια και φως, δομή/φόρμα	**ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ** Οι ιπτάμενες αντηρίδες Το rayonant style	ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ Ιστορημένα	ΣΤΥΛ	Σταθμοί στη μικροτεχνία και στις εφαρμοσμένες τέχνες.	
	• Sain Denis, Παρίσι, 1130-1144 (το πρώτο δείγμα γοτθικού ρυθμού)	Η αρχή του γοτθικού στιλ στο Sain Denis, η κομψότητα.	- French illuminator - Jean Pucelle - Bellville Breviary - Maciejovsky Bible	Μεγάλες εικονογραφήσεις σε σχέση με το κείμενο. Από τα μοναστήρια στην εικονογράφηση της κοσμικής ζωής.	Σμάλτα - Λιμοζ, λειψανοθήκες. Αρχυροχρυσοχοΐα Παρίσι, Παναγία, Jeanne d' Evreux, ασήμι, σμάλτο, λίθοι στο Λούβρο. **Βιτρό** (αντικαθιστά τα murals Παρίσι, Notre Dam – όλο γυαλί) Reims, Notre Dam Παρίσι, Saint Chapelle Laon, Notre Dame Ambridge, King College Gloucester Αμιενς – καθεδρικός Σαρτρ – με θεολογική σημασία	Η τέχνη όχι για τους αναγνώστες αλλά για τους ιμπιέρους.
	• Notre Dame, Παρίσι, 1163-1200	Το πλέγμα στήριξης, οι αντηρίδες επιστεγές, προσόψεις κατακόρυφες, αιχμηρές οροφές.				
	• Notre Dame, Reims, 1211-1300 ΤΟ ΚΑΤΑΚΟΡΥΦΟ ΣΤΟΝ ΚΑΘΕΔΡΙΚΟ ΣΑΡΤΡ, ΑΜΙΕΝΣ, ΡΕΝΣ	Οξυκόρυφες καμάρες, ομαδοποιημένες στήλες.				

	Saint Etienne, Bourges, 1195-1324 Notre Dame, Leon, 1160-1210 Notre Dame, Στρασβούργο 1176-1439 Κιστερκιανοί μοναχοί: όχι ιερό με παρεκκλήσια, αλλά ένα ασκητικό χοροστάσιο.			Σε όλο το γοτθικό στιλ της Γαλλίας στην αρχιτεκτονική το άπλετο φως στους ναούς. Σύμφωνα με τους νεοπλατωνικούς ο Θεός είναι το φως. Η φωτεινή αιωνιότητα, το διάχυτο νέο φως (lux nova)			
ΑΓΓΛΙΑ	• Canterbury, 1175 • Wells, St. Andrew, 1180-1260 • Westminster, Λονδίνο, 1240 • Exeter, 1310 • York, 1291-1345 • Cambridge, 1446-1515	Το στυλ flameboyand ή decorative. Για 1η φορά τα αγγλικά σε επίσημο έγγραφο τον 13ο αιώνα		Το κατακόρυφο διακοσμητικό στιλ. Πλευρικό θολωτό σχήμα. Οκταγωνικά chapterhouse. Ρεαλιστικοί τύμβοι. Διακοσμητικός γοτθικός ρυθμός, κυματοειδή τόξα, καμπυλόγραμμα ποικίλματα.	• Master of Morgan leaf • English illuminator (κοσμικό στιλ) • Μάθιου Πάρις		
ΙΣΠΑΝΙΑ ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	• Burgos, 1223-1260 • Τολέδο, 1200-1300 • Leon, 1255-1300 • Sevilla, 1401-1519 • Batalha, (Πορτ) 385-1517		.Ο εκλεκτισμός Το manueline style	Λεπτομέρειες, πληθωρικότητα, υπεραφθονία, . Επιρροές: 14ος αιώνας από τους καλλιτέχνες Άραβες και καλλιτέχνες της Γαλλίας. 15ος αιώνας το πιο	(Manueline) • Castilian school Καταλανικό γοτθικό ύφος. (Βαρκελώνη) ισορροπία εξισώνει διαστάσεις όχι υπερβολή, όχι		Από καλλιτέχνες διαφορετικής εθνικότητας Χαρακτηριστικά - Κομψότητα γραφής - Νατουραλιστική λεπτομέρεια - Θέματα για ιππότες - Ρεαλιστική ατμόσφαιρα - Θρησκευτικά θέματα - Κοσμικά ενδύματα - Η αριστοκρατία

				πλούσιο βασίλειο της Ευρώπης.	εντυπωσιακές αντηρίδες, απουσία διακόσμησης, καθαρές κολώνες.		- Παραμυθένιες σκηνές
ΙΤΑΛΙΑ	• Priverno, 1150-1200 • Vercelli, 1219 • Assisi, 1228-1253 • Orvieto, 1290 • Sienna, 1284 • Milano, 1387	Απέρυτα κιονόκρανα - όχι γλυπτή διακόσμηση Άγιος Φραγκίσκος επιφάνειες λείες υπογραμμίζονταν όγκο	• ευθύγραμμη απλότητα στη κάτοψη • μικρότερη εξαΰλωση • οριζόντιο και κατακόρυφο σε εξισορρόπηση	Εισαγωγή του Γοτθικού στιλ από τους κιστερκιανούς. Το ύψος σχετικό με το πλάτος. Όχι όπως στη Γαλλία κλασικό στιλ.	Freres de Limbourg, Φραγκισκανοί, Δομινικανοί παράδειγμα πενίας, για τη πνευματική ζωή των λαϊκών, αύξηση της κλίμακας, Ρεαλιστικά αγάλματα, νατουραλισμός διακοσμητικός πλούτος.		
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	Koln, 1248, Nurnberg, 1250-1477, Bamberg, 1300-1400. Δραματικότητα, εκφραστικότητα, αφήγηση.						

ΕΛΛΑΔΑ: Δες τα γοτθικά μνημεία στην Ελλάδα, μετά την 4^{η} σταυροφορία. (Αγία σοφία – Ανδραβίδα, Αγία Παρασκευή – Χαλκίδα, Κούλε – Ηράκλειο Κρήτης)

<table>
<tr><td colspan="4">Ενότητα 8</td></tr>
<tr><td colspan="4">Τέλη 12ου αιώνα</td></tr>
<tr><td colspan="4">Απομάκρυνση από τη ρομανική παράδοση της επίπεδης και γεωμετρικής τέχνης.
Συγκέντρωση στη νατουραλιστική απόδοση του χώρου και του όγκου στην μορφή.</td></tr>
<tr><td>ΑΓΓΛΙΑ</td><td>Επιρροή βυζαντινή στη πρώτη γραμμή</td><td colspan="2">Τέλη του 12ου αιώνα στη <u>βίβλο του Μπερι</u> στο <u>Ψαλτήρι του Γουίντσεστερ</u> (βυζαντινές/ελληνικές εικόνες) <u>αντίγραφο Ψαλτήρι της Ουτρέχτης στο Καντέμπερυ</u> (σήμερα Παρίσι) υπό την επιρροή βυζαντινής απόδοσης με εγκατάλειψη της γραμμικής απόδοσης και με εισαγωγή πλούσιας <u>βυζαντινής παλέτας</u> και του κλασικού βυζαντινού ύφους, με <u>«ακαδημαϊκή» πτυχολογία</u>.</td></tr>
<tr><td colspan="4">Διαμόρφωση της πραγματικής γοτθικής ζωγραφικής από τα μέσα του 13ου αιώνα.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Κλινύ
Ο χρυσός αιώνας του
Ο 11ος και οι αρχές του 12ου
<u>Οι τοιχογραφίες</u> με <u>ιταλοβυζαντινή</u> επιρροή.
Τα χειρόγραφα επιρροή από το <u>ύφος της οθωνικής</u> γερμανικής τέχνης.</td><td>11ος αιώνας
Οι τοπικές <u>διακοσμητικές</u> σχολές στο Αλμπε στη Λιμόζ, το Μονασάκ με τα μοτίβα από συμπλέγματα ζώων που παλεύουν και τις μορφές σε γωνιώδες γεωμετρικό ύφος.</td><td rowspan="2">Η Γοτθική εικονογράφηση είναι:
• <u>Αφηγηματική</u>: Τα Γοτθικά Ψαλτήρια περιέχουν συχνά μια σύντομη περίληψη της βιβλικής ιστορίας σε εικόνες. Ήταν σκόπιμα ζωγραφισμένα για να κρατάνε τη προσοχή του λαϊκού, που αλλιώς η σκέψη του μπορούσε να πλανάτε αλλού (όπως συνέβαινε με τον Ερρίκο Β’ της Αγγλίας όταν παρακολουθούσε τις ατελείωτες λειτουργίες στα λατινικά).
• <u>Ρεαλισμός</u>
(Δες στο Ψαλτήρι των αρχών του 13ου αιώνα, σελίδα με τον α’ Ψαλμό – Μακάριος – σήμερα στο Βρετανικό Μουσείο – Λονδίνο, την σύνθεση που αναπτύσσεται σε ένα κύκλο εικόνων με ψυχολογική επίγνωση των χαρακτήρων)
• Η χαρακτηριστική <u>διακοσμητική άκανθος</u>.
• Ο εικονογράφος, <u>Μάθιου Πάρις</u> (πέθανε το 1259) καλόγερος σε αβαείο κοντά στο Λονδίνο με τους γνωστούς Βίους των Αγίων.</td></tr>
<tr><td>ΓΑΛΛΙΑ</td><td>Το τάγμα των Κιστερκιανών με τα <u>σατιρικά μοτίβα</u> από τη φύση και τη ζωή, ιδιαίτερα τη μοναχική ζωή. Πολλά απεικονίζουν καλόγερους με σκισμένα ρούχα να ασχολούνται με χειρωνακτικές εργασίες. Τα σώματά τους συχνά παραμορφωμένα για να δοθεί στο γράμμα το απαιτούμενο σχήμα. Μοιάζουν με γελοιογραφίες (δες το προσωπογραφικό αρχικό γράμμα από τα Ηθικά εις τον Ιώβ του Πάπα Γρηγορίου του Μεγάλου, 12ος αιώνας, σήμερα στη Δημοτική Βιβλιοθήκη της Ντιζόν στη Γαλλία).</td><td><u>Γερμανία</u>
Η <u>πλαστικότητα</u> και η <u>εκφραστικότητα</u> στο Λειτουργικό βιβλίο του Μπέρτχολντ αρχές του 13ου αιώνα.
(Δες τα με πάθος πρόσωπα στη σκηνή από τη Κοίμηση της Θεοτόκου στο Λειτουργικό βιβλίο του Μπέρτχολντ, σήμερα στη βιβλιοθήκη Πηρπορντ Ντόργκαν Νέα Υόρκη)</td></tr>
</table>

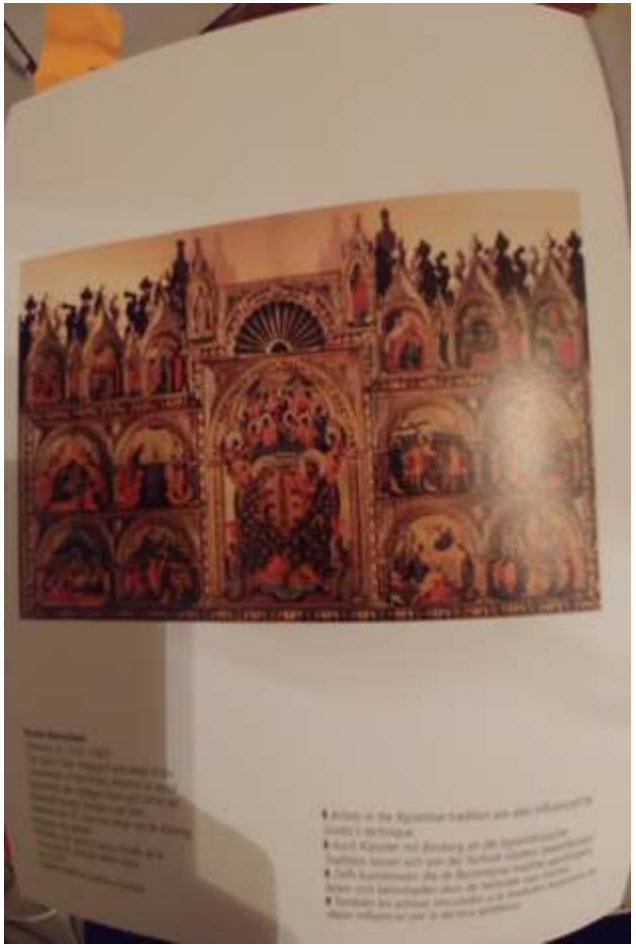
Πηγή φωτογραφιών: Οι παρακάτω φωτογραφίες είναι από το βιβλίο : Gothic Art, 2011, Scala.

Μιλάνο, Καθεδρικός, μετά το 1387

Αγγλία, Westminster Abbey, 1240

Paolo Veneziano, Coronation, 1350

Ενότητα 9: ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΓΟΤΘΙΚΟ ΥΦΟΣ.

Από τα τέλη του 14ου αιώνα έως τα τέλη του 16ου αιώνα, ενώ η Γοτθική τέχνη έχει εξαπλωθεί στην Ευρώπη, ένα ιδιαίτερο ύφος της εμφανίζεται: το διεθνές Γοτθικό στυλ. Προέκυψε από τη ζωγραφική παράδοση της Ιταλίας και της Γαλλίας. Συγκεκριμένα από τις σχολές της Ιταλίας:

ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ
Ρεαλιστική αντίληψη
Αφηγηματικό ύφος . Ο Τζιότο με τη χειρονομία, την έκφραση, τις ομιλητικές λεπτομέρειες.
(Η καθομιλουμένη)
Η Τζιοτική αίσθηση του χώρου.

ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΣΙΕΝΑΣ
- Ντούτσο: Αφηγηματικό στυλ, με δεξιοτεχνία, γραμμικό και δισδιάστατο, λεπτότητα.
Παράδοση στις μινιατούρες και στη μικρή διαστάσεων ζωγραφική καβαλέτου.

ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΒΕΡΟΝΑΣ
Η αδιόρατη επίδραση του Τζιότο.

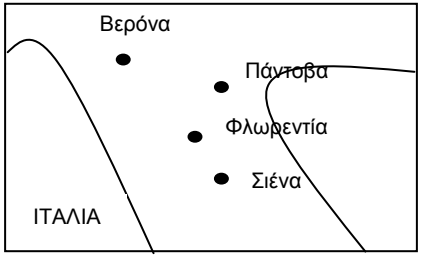
ΔΙΕΘΝΗΣ ΓΟΤΘΙΚΗ ΤΕΧΝΗ
ΔΙΕΘΝΕΣ ΓΟΤΘΙΚΟ ΣΤΥΛ

Η Γαλλική επίδραση.
Οι Ιταλοί Σιμόνε Μαρτίνι και Matteo Giovannetti δουλεύουν στη παπική αυλή της Αβινιόν στη Γαλλία.

183 179

Μορφές τέχνης με ανάπτυξη στο Διεθνές Γοτθικό στυλ.
- Ζωγραφική
- Εικονογραφημένα χειρόγραφα
- Εφαρμοσμένες τέχνες

ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ
- Νατουραλιστική λεπτομέρεια 227
- Ρεαλιστικά στοιχεία (Σασέτα) 231
- Ντελικάτα ατμοσφαιρικά περιβάλλοντα
- Η μόδα στη θρησκευτική τέχνη 231
- Ιπποτικά και βέβηλα θέματα 206
- Πλούσιο ύφος 202
- Κομψότητα 183
- Εκλέπτυνση - στη γραμμή
  - στο ρυθμό της σύνθεσης
  - στη διακύμανση του χρώματος
- Φωτεινότητα στο χρώμα

Οι Καλλιτέχνες του Διεθνούς Γοτθικού Στυλ 201 231 227
- Τα εικονογραφημένα χειρόγραφα (για τον Δούκα του Μπερρύ)
- Ο Τζεντιλε ντα Φαμπριάνο (Δες την Προσκύνηση των Μάγων)
- Ο Πιζανέλλο (περίλαμπρα φρέσκο, κομψά πορτρέτα, κατασκευαστής μεταλλίων)
  Δες τα πορτρέτα της πριγκίπισσας και του Lionello του οίκου των Este.
- Ο Λορέντσο Μόνακο (της σχολής της Φλωρεντίας αν και γεννήθηκε στη Σιένα), Η στέψη της Παρθένου (στο Ουφίτσι), Η στέψη της Παρθένου (Πινακοθήκη Κουρτώ, Λονδίνο), Ένθρονη Παναγία – πολύπτυχο, Ευαγγελισμός – τρίπτυχο, Η προσκύνηση των Μάγων (Ουφίτσι).
- Ο Μαζολίνο
- Ο Γκιμπέρτι (στη γλυπτική)
- Ο Σασσέτα (στη Σιένα, με τα ρεαλιστικά στοιχεία)

Θέματα:

1) Η τζιότικη αίσθηση του χώρου.

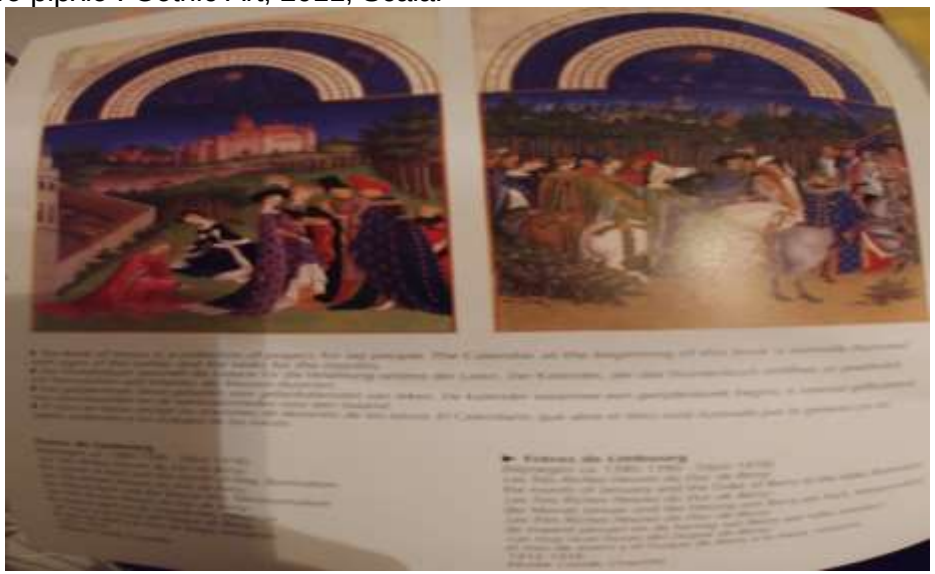
2) Το αφηγηματικό ύφος του Τζιότο και η καθομιλουμένη του Δάντη αντί για τη λατινική (Δες τη Θεία Κωμωδία του Δάντη και τη σημαντική της προσφορά αφού συνθέτει τα λατινικά με τη διάλεκτο της Φλωρεντίας που μιλούσε ο λαός)
(Ζωγραφική, γλυπτική, χαρακτική)

3) Εφαρμοσμένες και καλές τέχνες. Χαρακτήρας στα εικαστικά.
(Διακόσμηση, γραφιστική, μικροτεχνία, αγγειοπλαστική)

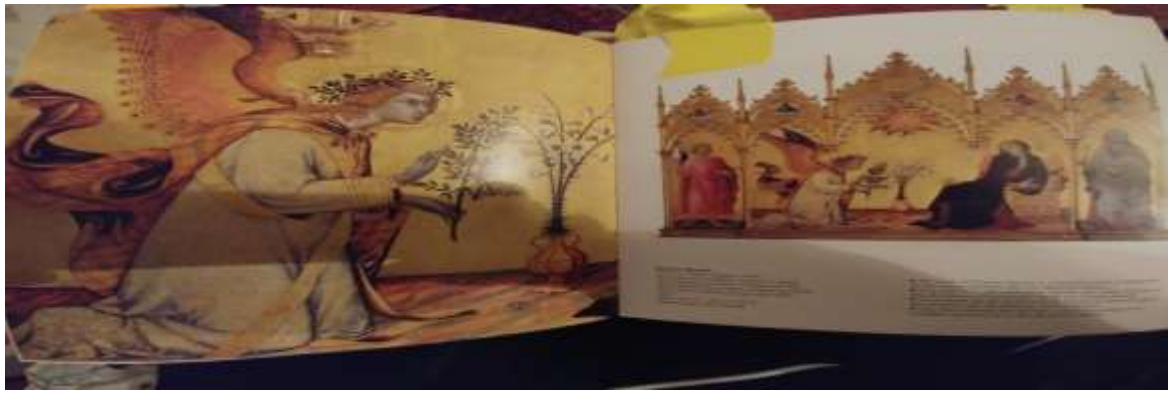
Πηγή φωτογραφιών: Οι παρακάτω φωτογραφίες είναι από το βιβλίο : Gothic Art, 2011, Scala.

Αδερφοί Λίμπουργκ, 1412/1416

Αδερφοί Λίμπουργκ, 1412/1416

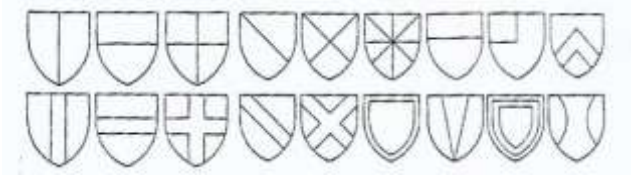

Simone Martini, 1333

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΤΗΣ ΔΥΣΗΣ.	
Ενότητα: 10. Γοτθική τέχνη. Λεξιλόγιο	
Maesta (176):	Μεγαλειότητα (Δες τη maesta του Duccio, του Simone Martini).
Stabat mater:	Είμαστε στον 13^{ο} αιώνα. Είναι ύμνος για την Παναγία. Εκφράζει τον ψυχικό πόνο της Παναγίας όταν θρηνεί τον Ιησού κατά το σταυρό.
Πολύπτυχο, (190) Τρίπτυχο ή (98) Retabl (Γαλ.) ή Ντοσάλε (Λατ.) ή Altarpiece (Αγγλ.)	Έργο τέχνης. Είναι μια θρησκευτικολειτουργική κατασκευή για το χώρο πίσω από την Αγία Τράπεζα των καθολικών εκκλησιών. Δες το πολύπτυχο της Γάνδης (15^{ος} αιώνας, Βαν Άικ)
Τέμπλο και εικονοστάσιο:	Το τέμπλο φιλοξενεί τη δέηση, το δωδεκάορτο
Lux nova:	Το διάχυτο νέο φως, η φωτεινή αιωνιότητα του γοτθικού στιλ. **Νεοπλατωνικοί**: Ο Θεός είναι το φως.
Maniera Greca: (σελ. 354 βιβλίο σας) (σελ. 169)	Η βυζαντινή παράδοση στη ζωγραφική. (Δες τη Παλαιολόγεια Ζωγραφική και δες το Ognissanti Madonna (Οι Άγιοι Πάντες και η Madonna) του Giotto.
Παλαιολόγεια ζωγραφική:	Η τελευταία αναγέννηση του Βυζαντίου. Στη ζωγραφική ο ουμανισμός. Η ζωγραφική απελευθερώνεται από την ιερατική αυστηρότητα, ακαμψία. Από τα μέσα του 12^{ου} αιώνα οι συνθέσεις είναι περίπλοκες, οι μορφές δυναμικές, οι πτυχώσεις ζωηρές. Από τον 13^{ο} αιώνα οι μορφές γίνονται ρωμαλέες. (Δες τη Παντάνασσα στο Μυστρά).
Tondo: (247)	Κυκλικό panel, ζωγραφιστό και γλυπτό, μέρος από σύνθεση (15^{ος} αιώνας).
Σχολαστική φιλοσοφία:	Σύστημα σκέψης στη μεσαιωνική λατινική φιλοσοφία. Η μέθοδος διδασκαλίας για κάθε ερώτημα/πρόβλημα (φιλοσοφικό – επιστημονικό – θεολογικό…) υπέβαλλε μια λογική και διαλεκτική εξέταση που στηριζόταν κυρίως στη φιλοσοφία του Αριστοτέλη. Στόχος: Η διερεύνηση από διαφορετικές οπτικές γωνίες, έτσι ώστε οι λύσεις που προκύπτουν α δικαιολογούνται ορθολογιστικά. Ο γνωστότερος στους Βυζαντινούς σχολαστικός συγγραφέας ο Θωμάς Ακινάτης. Η σχολαστική μέθοδος εφαρμόστηκε στις μοναστηριακές σχολές.
Rayonnant style: (12)	Γαλλία, 3^{ος} αιώνας, το διακοσμητικό, εντυπωσιακό παράθυρο της ροζέτας.
Flamboyant style: (59)	Το στα άκρα διακοσμητικό στιλ (Flame). Στην Αγγλία στη βιβλιογραφία ως decorative style. Κυματοειδή τόξα, καμπυλόγραμμα ποικίλματα.
Manueline style:	Πορτογαλία, σύνθετο διακοσμητικό στυλ (Ανακαλύψεις).

ΕΝΟΤΗΤΑ 11.ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ.
Η Εραλδική – Οι Συμβολισμοί του Μεσαίωνα. (Πηγή: Μανώλης Φραγγίδης (2016) Συμβολική οπτικοποίηση ταυτότητας: Από την Εραλδική στα Λογότυπα, Εικαστική Παιδεία).

Τι είναι θυρεοί και οικόσημα.
Εραλδική επιστήμη: Εξετάζει τα οικόσημα των αριστοκρατικών οικογενειών των εκκλησιαστικών ταγμάτων και τα εθνικά. Είναι βοηθητικός κλάδος της ιστορίας.
Οικόσημο (coat of arms): Το έμβλημα ή διακριτικό για ένδειξη ευγενικής καταγωγής.
Σύνθεση: Στο κέντρο των οικοσήμων η ασπίδα με διάφορα σχέδια που ονομάζεται θυρεός.
Στην Ελλάδα: Εραλδική και Γενεαλογική Εταιρεία Ελλάδος.
Γαλλικός όρος: Héreldique
Γερμανική λέξη: Haraldus
Έντονη οπτικοποιημένη ταυτότητα.
Στην Ελλάδα υπάρχουν σήμερα διακριτικά στους ένστολους και στα βιβλιόσημα (τα ex libris), στις ομάδες, εταιρίες, προϊόντα.
Σύνταγμα της Ελλάδας: Ν 1975/1986/2001 άρθρο , παρ. 7 «τίτλοι ευγένειας ή διάκρισης ούτε απονέμονται ούτε αναγνωρίζονται σε Έλληνες πολίτες».

Διάφοροι τύπο πεδίων ενός θυρεού

Μέσα από τα σύμβολα του κάθε εθνόσημου (όπως και με τα οικόσημα) αντλούμε πληροφορίες για την ταυτότητα, την ιστορία, τη θρησκεία της κάθε χώρας. Παράδειγμα οι σημαίες που διεκδικούν την ιδιότητα του συνεχιστή της παράδοσης της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας έχουν τον αετό με ένα κεφάλι, όπου η αναφορά είναι για την Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία και με δύο κεφάλια όπου η αναφορά είναι για το Βυζάντιο. Οι χριστιανικές χώρες φέρουν το σταυρό, οι χώρες του Ισλάμ την ημισέληνο με το άστρο.

Εθνόσημα του νεοελληνικού κράτους

Εθνόσημα κρατών που φέρουν το σύμβολο του θυρεού ως συνέχεια της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας

Εθνόσημα Χριστιανικών χωρών

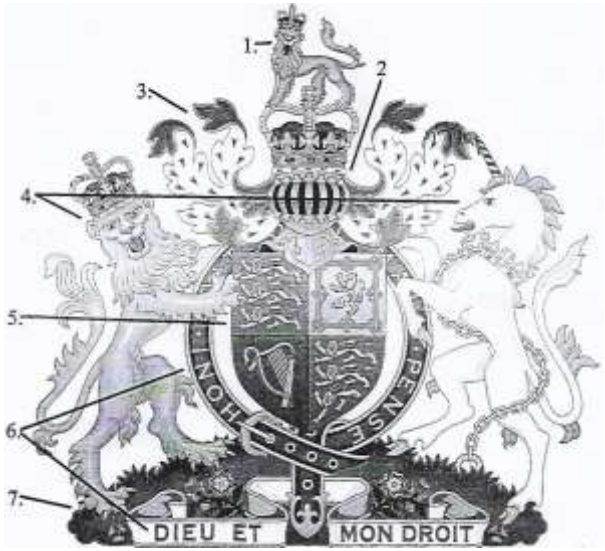

Εθνόσημα Ισλαμικών χωρών

Η περίπτωση της Μεγάλης Βρετανίας
Η Μ. Βρετανία με μακρά Ιπποτική παράδοση και η αποκωδικοποίηση του οικοσήματός της.
Διακριτικά μέρη.

1. Κορυφή (crest). Συνήθως μυθικό ή πραγματικό ον, με συμβολισμό της αρετής, θάρρους, γενναιότητας, βασιλείας. Εδώ είναι το στέμμα του Αγίου Βερνάρδου που παραδοσιακά γίνεται η στέψη στη Μ. Βρετανία.
2. Κράνος (helmet). Μπορεί να είναι κορώνα ή παπική τιάρα.
3. Μανδύας (mantle). Έχει δύο συμβολικά χρώματα, τη λευκή ερμίνα και το χρυσό.
4. Υποστηρίγματα (shield supporters). Μυθικά πλάσματα: Το λιοντάρι εστεμμένο – σύμβολο της Αγγλίας, ο μονόκερος – σύμβολο της Σκωτίας.
5. Θυρεός (shield). Η Ασπίδα για το κέντρο με τα πεδία της (fields). Το 1^{ο} και το 4^{ο} τα τρία χρυσά λιοντάρια σε κόκκινο φόντο (το εραλδικό έμβλημα της Αγγλίας). Το 2^{ο} ο εφορμών λέων ης Σκωτίας σε χρυσό φόντο με κόκκινο πλαίσιο. Το 3^{ο} η χρυσή άρπα σε μπλε πλαίσιο της Ιρλανδίας.
6. Το ρητό (motta). Το ρητό των Άγγλων στα γαλλικά Dieu et mon droit – Ο Θεός και το δίκαιό μου με σαφή αναφορά στην ελέω Θεού εξουσία του μονάρχη. (Η ζώνη του μεσαιωνικού ιπποτικού τάγματος της περικνημίδας).
7. Η βάση: Τα εραλδικά λουλούδια: Το ρόδο των Τυδώρ της Αγγλία, το γαϊδουράγκαθο της Σκωτίας, το τριφύλλι της Ιρλανδίας.

Χαρακτηριστικά Εραλδικά σχήματα κορόνας και η ερμηνευτική τους.

<u>Τα εμβλήματα στο Βυζάντιο και στη μεταβυζαντινή εποχή</u>

Στη Βυζαντινή αυτοκρατορία χρησιμοποιούσαν εμβλήματα επάνω σε λάβαρα, σε φλάμουρα (κυρίως για τα μέλη της βασιλικής οικογένειας και τους ανώτατους αξιωματούχους), σε διβέλλια προσωπικό φλάμουρο του βυζαντινού αυτοκράτορα). Αυτά όμως δεν ακολουθούσαν τους κανόνες της εραλδικής.

Α. Ο Δικέφαλος αετός.

Ο δικέφαλος αετός χρησιμοποιήθηκε από τους Χετταίους (σημερινή Τουρκία), 17ος 18ος αι. π. Χ., σαν διακοσμητικό μοτίβο αλλά και σαν μέρος διηγήσεων και παράδοσης. (ανάγλυφα πέτρινα με τον δικέφαλο αετό από τους Χετταίους έχουν διασωθεί σήμερα). Στη Παφλαγονία υπήρχε ο μύθος του Χάγκα (δικέφαλος αετός), του τιμωρού της αδικίας. Από τον μύθο Χάγκα, φέρεται ο Ισάακιος Α΄ Κομνηνός (11ος αιώνας) να υιοθετήσει τον δικέφαλο αετό, ως προσωπικό του σύμβολο. (Δυναστεία των Κομνηνών: 1057-1185). Τον δικέφαλο αετό με στέμμα στο διάμεσο των κεφαλών, χρησιμοποίησαν η δυναστεία των Λασκάρεων, 1204-1261. Οι Βατατζήδες (Ιωάννης Γ΄ Δούκας Βατατζής, 1222-1254), στη Νίκαια, διαμόρφωσαν τη σημαία με τον αετό με στέμμα, να κρατάει στο δεξί πόδι ρομφαία και στο αριστερό πόδι υδρόγειο με σταυρό. Στους Καντακουζηνούς και στους Παλαιολόγους, ο αετός συναντάται με κόκκινη κορδέλα κρεμασμένη με το μονόγραμμα της δυναστείας.

Β. Τα πυρέκβολα.

Τα πυρέκβολα (Παλαιολόγοι) τα 4 Β: Βασιλεύς Βασιλέων Βασιλεύων Βασιλευόντων. Μία ερμηνεία: βασιλέας των βασιλέων (εννοεί τον Χριστό) τον βασιλιά βοηθάει, εννοεί τον αυτοκράτορα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Αναζήτησε τον θυρεό του Οικουμενικού Πατριάρχη Βαρθολομαίου.
Αναζήτησε τον θυρεό του Πατριαρχείου της Αντιόχειας
Αναζήτησε τον θυρεό του Πατριαρχείου των Ιεροσολύμων.

Βιβλιογραφία.

Μανώλης Φραγγίδης (2016) Συμβολική οπτικοποίηση ταυτότητας: Από την Εραλδική στα Λογότυπα, Εικαστική Παιδεία.
Puttock A.G. (1985) A dictionary of heraldry and related subjects. Exeter: Arco Pub.
Friars, S. (Ed.) (1987) A new dictionary of heraldry. London: Alphabooks/A&C Black.
Τυπάλδος – Λασκαράτος Ιωάννης, Νικόλαος Οικονόμου και Μάριος Μπλέτας, Π.Δ. Καγκελάρης (1986). Τα οικόσημα του ανέκδοτου Κώδικα 482 του Archivio Antico della Universitá di Padova. Δελτίο Εραλδικής και Γενεαλογικής Εταιρείας Ελλάδος 6 (1986).

Ο Συμβολισμός στη Δυτική Μεσαιωνική τέχνη.

Heraldry Εραλδικά σύμβολα. Η εραλδική είναι ένας βοηθητικός κλάδος μελέτης της ιστορίας που μελετάει την εξέλιξη των οικογενειακών σημάτων (θηρεούς, οικόσημα, εμβλήματα). Ο όρος her aldique (κήρυκας) διαδόθηκε και επικράτησε τον Μεσαίωνα (οι ιππότες για τον αγώνα παρουσιάζονταν με τα εμβλήματα της οικογένειας που μάχονταν). Τα εμβλήματα στους ιππότες υπήρχαν σκαλισμένα επάνω στην ασπίδα τους. Επίσης το μοτίβο τους υπήρχε και στη μπέρτα τους. Στην δυτική Ευρώπη τον 12^{ο} αιώνα υιοθετήθηκε και δήλωνε το κύρος, (το στάτους) του ιππότη και την καταγωγή (στη φεουδαρχία οι οικογενειακοί δεσμοί έχουν μεγάλη σημασία).

Τα εραλδικά εμβλήματα εμφανίζονται σε ταπισερί*, τοιχογραφίες, κεραμικά πλακάκια, έπιπλα, τύμβους, βιτρό, αντικείμενα καθημερινής χρήσης των πλουσίων. Η χρήση τους, με τους συμβολισμούς της, διαδόθηκε και υιοθετήθηκε από συντεχνίες, μοναστήρια, εκκλησίες, θρησκεία. Επίσης στο εμπόριο. Επίσης λογοτεχνικά πρόσωπα όπως ο βασιλιάς Αρθούρος και οι ιππότες της στρογγυλής τράπεζας πρωταγωνιστούν σε σκηνές εμβλημάτων. Τα εραλδικά εμβλήματα συνόδευαν τους λόρδους σε στρατιωτικές εκστρατείες σαν πρεσβευτές της καταγωγής τους κάνοντας γνωστούς τους ιππότες που φέραν τα εμβλήματά τους. Οι αναμετρήσεις (πολεμικές) δημιούργησαν ένα είδος «βιομηχανίας» κατασκευής πολεμικών αμφιέσεων με την ανάγκη να αναπτυχθεί η χρήση των εμβλημάτων.

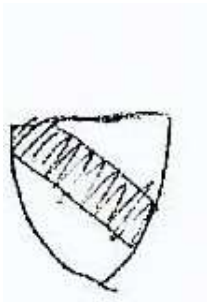
Με τη λέξη «blazon» περιγράφεται ένα οικόσημο έμβλημα και ερμηνεύονται σοι συμβολισμοί του. Το ρήμα blazon περιγράφει τους συμβολισμούς ενός εμβλήματος έτσι ώστε ο οποιοσδήποτε να αντιλαμβάνεται την «οικογένεια» αυτού που φέρει το έμβλημα.

Χαρακτηριστικά: Τα έντονα γράμματα, καθαρά, έντονα χρώματα, στυλιζαρισμένη γραφή.

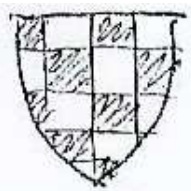
Ζώα ή αντικείμενα χρησιμοποιούνται για να δηλώσουν ότι φροντίζουν ή χαρακτηρίζουν την οικογένεια (charges). Τα χρώματα περιβάλλονται από **χρυσό ή ασημί πλαίσια**.

Ονομασία: Or= χρυσό, Argent= ασημί, Gules=κόκκινο, Azure=μπλε, Sable=μαύρο, Vert=πράσινο, Purpure=μωβ.

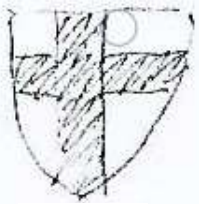
Συμβολισμοί: κόκκινο=κουράγιο, πίστη=μπλε, αγνότητα=άσπρο, τρίγωνο=σταθερότητα, αιωνιότητα=κύκλος ή δακτυλίδι, αγάπη=καρδιά, φυτά ή ζώα=πείσμα, δύναμη π.χ. λιοντάρι=δύναμη, η πεταλούδα=αναγέννηση.

κατεύθυνση
αποφασιστικότητα

έχω τον έλεγχο

σταυρός

αποταμιεύω
(saltine)

σύνορα
ακρίτας

ΕΝΟΤΗΤΑ 12: ΜΕΛΕΤΕΣ
ΜΕΛΕΤΗ 1^{Η} ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΥΦΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΩΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΩΝ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ.

1. Ένα παράδειγμα μη-κλασσικού ύφους.
Το βιβλίο του Darrow Ιρλανδία ή Northumbria, 675 μ. Χ. Η εικονογράφηση του ευαγγελιστή Ματθαίου.
Εικονογραφημένο χειρόγραφο σε περγαμηνή. Διαστάσεις 24.5x14.5cm. Σήμερα στο Κολέγιο Τρίνιτι του Δουβλίνου.

Η ολοσέλιδη εικονογράφηση, μινιατούρας του ευαγγελιστή Ματθαίου, με το σύμβολο άνθρωπος, από το βιβλίο του Darrow είναι το πιο παλιό ολόκληρο σωζόμενο εικονογραφημένο ψαλτήρι της Δύσης. Τα 4 σύμβολα των Ευαγγελιστών: ο άνθρωπος, για τον Ματθαίο, ο λέων για τον Μάρκο, ο βους για τον Λουκά, ο αετός για τον Ιωάννη, προέρχονται από το όραμα του Ιεζεκιήλ (1:5-14) και την αποκάλυψη του Ιωάννη (4:4-8). Η σύνδεσή τους με τους Ευαγγελιστές εκφράστηκε πρώτα από τον Ειρηναίο, επίσκοπο της Λυών τον 2ο αιώνα. Στο βιβλίο του Darrow όλες οι μινιατούρες, εκτός από τους Ευαγγελιστές είναι μη-εικονιστικές (χωρίς παραστατικές φιγούρες), με συνυφασμένα περίπλοκες, διακοσμητικές με γεωμετρικά ή σπιράλ διακοσμητικά μοτίβο, να περιλαμβάνουν έναν ή πολλούς σταυρούς. Στον Ευαγγελιστή Ματθαίο η διακοσμητικότητα πρωταγωνιστεί. Οι σπιράλ διακοσμήσεις της κορνίζας είναι κελτικής παράδοσης, ενώ το μοτίβο τύπου σκάκι, στο ένδυμα είναι κοντά στην Αγγλοσαξονική παράδοση, αν ιδίως το συγκρίνουμε με το γνώριμο μοτίβο των καρφιτσών η των στολών των ευρημάτων του 7ου αιώνα μ. Χ., του πλοίου Sutton Hoo, στο Suffolk (Ανατολική Αγγλία).
Είναι προφανέστατη η επιλογή του καλλιτέχνη για μια μη-παραστατική απόδοση της εικόνας που ζωγραφίζει. Από τον αυστηρά περιγεγραμμένο, σχήματος καμπάνας, κορμό της φιγούρας προεξέχουν γεωμετρικά μόνο το κεφάλι και τα πόδια. Παρόμοιες σε απόδοση φιγούρες συναντώνται σε Ιρλανδέζικα σκαλισμένα ανάγλυφα και σε σκαλισμένα ανάγλυφα των Πυκτών (προ Κέλτες). Το βιβλίο Durrow που περιέχει τα Ευαγγέλια του Ματθαίου, του Μάρκου, του Λουκά, του Ιωάννη, και άλλα κείμενα, στα τέλη του 11ου αιώνα βρισκόταν στο μοναστήρι Offaly Country στο Durrow της Ιρλανδίας. Όμως το εάν φιλοτεχνήθηκε εκεί ή στην Northumbria (το μεσαιωνικό βασίλειο του Εδιμβούργο μέχρι το York) αποτελεί ζήτημα υπό έρευνα. Επίσης το νησί Iona στη δυτική, Ακτή της Σκωτίας, όπου ο Κολούμπα ίδρυσε το 563

μοναστήρι, φαίνεται να είναι ένα μέρος που θα μπορούσε να διεκδικήσει την πατρότητα του βιβλίου Durrow. Γεγονός είναι ότι ο ασκητικός αυστηρός Ιρλανδικός μοναχισμός, ασκούσε μεγάλη επιρροή στον πολιτισμό του Βασιλείου της Northumbria.
Γενικότερα, από πολιτιστικής άποψης η Ιρλανδία διέφερε ουσιαστικά από τη Βρετανία, αλλά και τη Γαλάτεια, αφού η Ιρλανδία ουδέποτε έγινε αποικία της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, γεγονός που δικαιολογεί και φωτίζει απόλυτα την επιλογή του μη κλασικού άρα μη παραστατικό ύφους της τέχνης. (η τέχνη της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας βασίστηκε στην ματιέρα της αξεπέραστης έμπνευσης του κλασικού ύφους της αρχαίας Ελληνικής τέχνης). Στην Northumbria, από την άλλη, η ρωμαϊκή παράδοση της εικονιστικής και παραστατικής απόδοσης και οι κλασικές αρχές στην εικαστική έκφραση, είχαν γίνει αποδεκτές από τον πληθυσμό αφού η Σκωτία ούσα το ακριτικό βορειότερο μέρος της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, έπρεπε να αναπτύξει σχέσεις με την Ιταλία. Στη σύνοδο του Whitby το 664 ο βασιλιάς Oswin της Northumbria (λίγα χρόνια πριν δημιουργηθεί το έργο δηλαδή), αποφάσισε να ακολουθήσει τα Ρωμαϊκά και όχι Ιρλανδέζικα εκκλησιαστικά έθιμα, παρόλο που η κουλτούρα του Ιρλανδικού χριστιανισμού συνέχισε να επηρεάζει σημαντικά τη Northumbria. Πραγματικά στο βιβλίο του Durrow, στην εικονογράφηση του Ματθαίου αυτός ο δυϊασμός (της Κέλτικης και κλασικής παράδοσης) είναι έκδηλος. Ο 7ος - 8ος αιώνας θεωρείται χρυσή περίοδος του πολιτισμού της Northumbria στην οποία περιλαμβάνεται το Lindisfarne Gospel, ο κλασικής έμπνευσης Σταύρος (ανάγλυφος) του Ruthwell [Ruthwell Cross, Πέτρινος αγγλοσαξονικός Σταυρός του 8ου αιώνα, όταν το χωριό Ruthwell σημερινή Σκωτία ήταν μέρος του αγγλοσαξονικού βασιλείου της Northumbria].

Επιγραμματικά στα χαρακτηριστικά της εικονογράφηση του βιβλίου θεωρούνται:
- το - μη παραστατικό, διακοσμητικό ύφος
- η αγγλοσαξονική παραδόση της μεταλλοτεχνίας
- η εικαστική ματιέρα από τα πέτρινα ανάγλυφα των Πυκτών
- τα μοτίβα των Κελτών.

Το βιβλίο Darrow έχει πολλά αισθητικά ερεθίσματα από την ιρλανδική παράδοση. Παρόλα αυτά, η επιλογή στο θέμα τολογικό ρεπερτόριο της απόδοσης των ευαγγελιστών δείχνει σαφώς επιλογή μιας κλασικού ύφους προτίμησης.

Ενδιαφέροντα σημεία:
- Η Ιρλανδία ουδέποτε κατακτήθηκε από τους Ρωμαίους.
- Κατακτήθηκε από τους Βίκινγκς. Αργότερα από τους βρετανούς
- Η θρησκεία των Κελτών της Ιρλανδίας οι Δρυίδες
- Το 431 η Ιρλανδία εκχριστιανίζεται
-Οι Κέλτες και οι Πικτες (κέλτικης καταγωγής) ζούσαν στη Σκωτία
- Οι Ρωμαίοι έφτασαν στη Σκωτία.

2: Ένα παράδειγμα κλασικού ύφους.

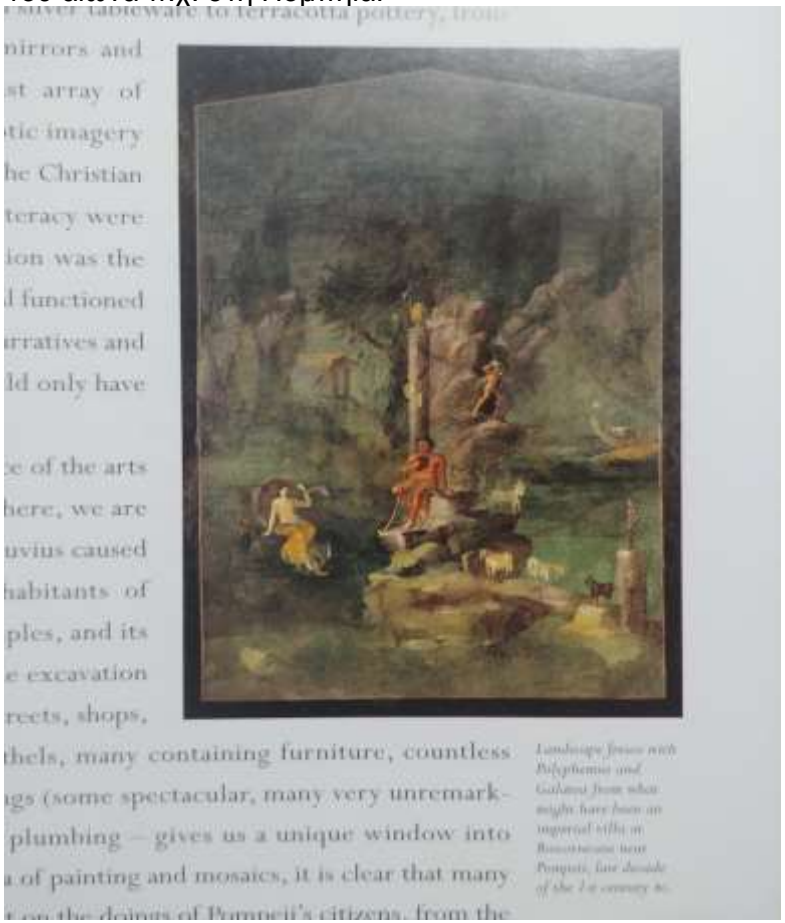
Το Ευαγγέλιο Άαχεν (Aachen gospel), Άαχεν, αυτοκρατορική σχολή του Καρλομάγνου 800 820 μ. Χ. η εικονογράφηση των τεσσάρων ευαγγελιστών. Εικονογραφημένο χειρόγραφο σε περγαμηνή. Διαστάσεις 30.5 x 24 cm. Σήμερα στο Aachen Cathedrale Treasury.

Η εικονογράφηση του χειρόγραφο παρουσιάζει μία σύνθεση με τους τέσσερις Ευαγγελιστές και τα σύμβολά τους, ταυτόχρονα, αλλά και απομονωμένοι μεταξύ τους. Τα τέσσερα, μεμονωμένα ένα για κάθε ευαγγελιστή, ενσταντανέ βρίσκονται σε ένα σκηνικό δωματίου μελέτης, με πολυτελή επίπλωση, σκαλιστούς ταμπουρέ και υποπόδια, πορφύρα πλούσια υφασμάτινα μαξιλάρια, αναλογία με ανάγλυφα και λοιπά παραφερνάλια αριστοκρατικού σπουδαστηρίου. Οι Ευαγγελιστές, σαν διανοούμενοι, καθισμένη σε αυτό το σκηνικό, συγγράφουν με ζήλο. Απορροφημένοι στις σκέψεις τους και εμπνευσμένοι από τις ιδέες τους. Είναι ενδεδυμένοι με πλούσιο σε λευκούς αρχαιοελληνικού τύπου χιτώνες, η Ρωμαϊκή toga, τήβεννο δηλαδή. Η αμφίεσή τους εύκολα παραπέμπει σε αρχαίους Έλληνες φιλοσόφους. Όλα αυτά τα τέσσερα επεισόδια, στο σύνολό τους βρίσκονται μέσα σε ένα ιλουζιονιστικό τοπίο με βεραμάν ατμοσφαιρικής και χρωματικής προοπτικής απόδοσης λόφους, σε διαφορετικά πλάνα.Το τοπίο αυτό στο πιο μακρινό του πλάνο καταλήγει σε μία οριογραμμή με δέντρα και τη γραμμή του ορίζοντα. Αρχές γραμμικής προοπτικής μπορούν να αναγνωριστούν. Τέλος τα παραπάνω μαζί με τον ροζ σε διαφορετικούς τόνους ουρανό θυμίζουν ελληνιστική η ρωμαϊκή ζωγραφική παράδοση στον τρόπο απόδοσης της 3ης διάστασης.

Η σκηνή αποδίδεται με αναπάντεχα ελεύθερο και "ζωγραφικό" ύφος που θυμίζει έντονα εικαστική ματιέρα του καλλιτέχνη της ύστερης αρχαιότητας. Η πλαστικότητα στις φιγούρες ο όγκος τους μέσα στον ιλουζιονιστικό χώρο, η σχεδόν μονοχρωμία, το ζωγραφικό πλάσιμο των

όγκων με χρώμα και όχι με περίγραμμα (σύγκρινε τους όγκους με το περίγραμμα στο Durrow), θυμίζουν έντονα τις ρωμαϊκές τοιχογραφίες του 1ου αιώνα π.χ. στη Πομπηία.

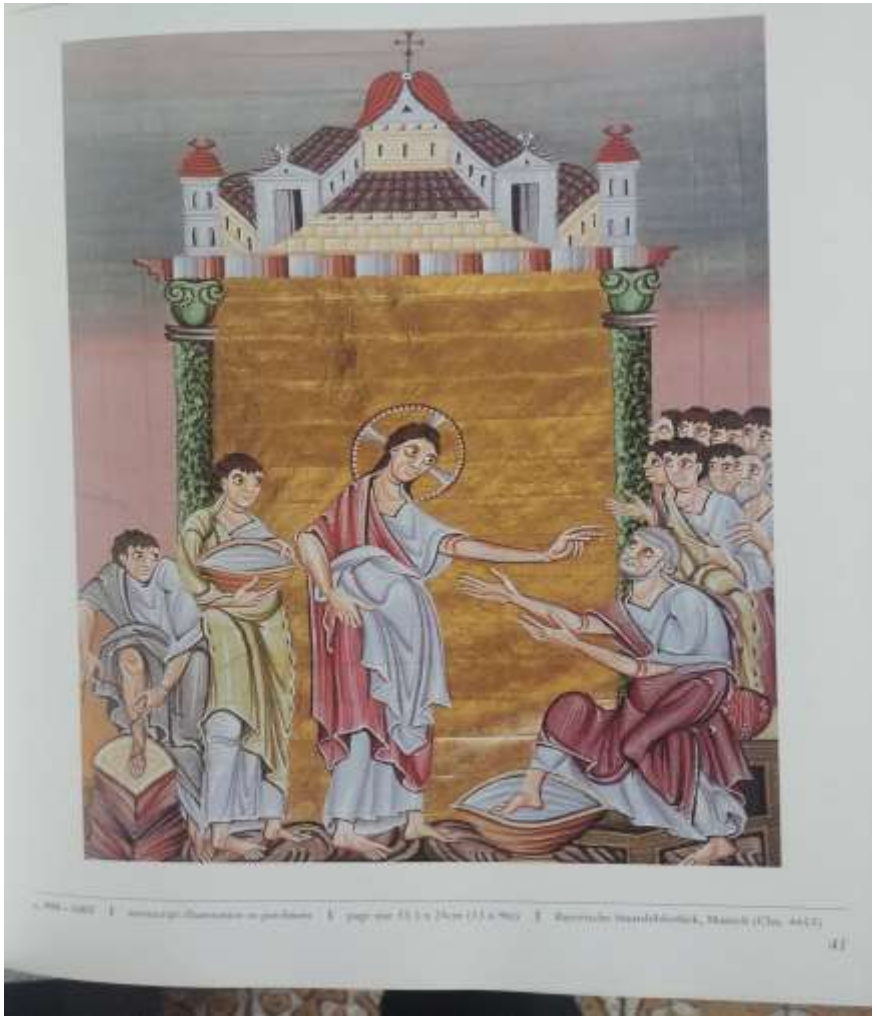

Πομπηία, τοπίο, φρέσκο, 1ος αι. π.Χ.

Επειδή την εποχή του Καρλομάγνου δεν είχαν έρθει στο φως οι τοιχογραφίες της Πομπηίας, η υπόθεση ότι ο καλλιτέχνης είχε μελετήσει απευθείας κλασσικά έργα μπορεί να θεωρηθεί ισχυρή. Είναι γνωστό άλλωστε ότι η αυτοκρατορική σχολή του Καρλομάγνου αναζητούσε έμπνευση στα κλασικά πρότυπα της αρχαιότητας. Έτσι θεωρείται πιθανή η ανάθεση έργων σε καλλιτέχνες Έλληνες, ή Ιταλούς, οι οποίοι είχαν άμεση πρόσβαση στις κλασικές αρχαιότητες και πλούσιες εγγραφές στη ματιέρα τους, από κλασικού ύφους αριστουργήματα.

Γύρω από την σκηνή της εικονογράφησης υπάρχει μία κορνίζα με πολύτιμους λίθους που παραπέμπει σε έργα μικροτεχνίας της Καρολίγγειας χρυσοχοΐας. Αυτό το Ευαγγέλιο, μαζί με το Ευαγγέλιο της στέψης (790-800, Vienna, Hofburg) και το Ευαγγέλιο Xanten (810, Βρυξέλλες Βασιλική βιβλιοθήκη), φιλοτεχνήθηκαν στην αυτοκρατορική σχολή του Καρλομάγνου στο Άαχεν της Γερμανίας, όπου και ακολούθησαν τις επιταγές του κλασικού εικαστικού ύφους.

3: Ένα παράδειγμα αυτοκρατορικού εκλεκτικισμού.
Η σκηνή του νιπτήρα. Από το ευαγγέλιο του Όθωνα του Γ΄, Ραϊχενάου (Γερμάνια) σήμερα Μόναχο, βαυαρική κρατική βιβλιοθήκη. 998-1.000 μ. Χ, εικονογραφημένο χειρόγραφο σε περγαμηνή διαστάσεις έργου 33,5 x 24 cm.

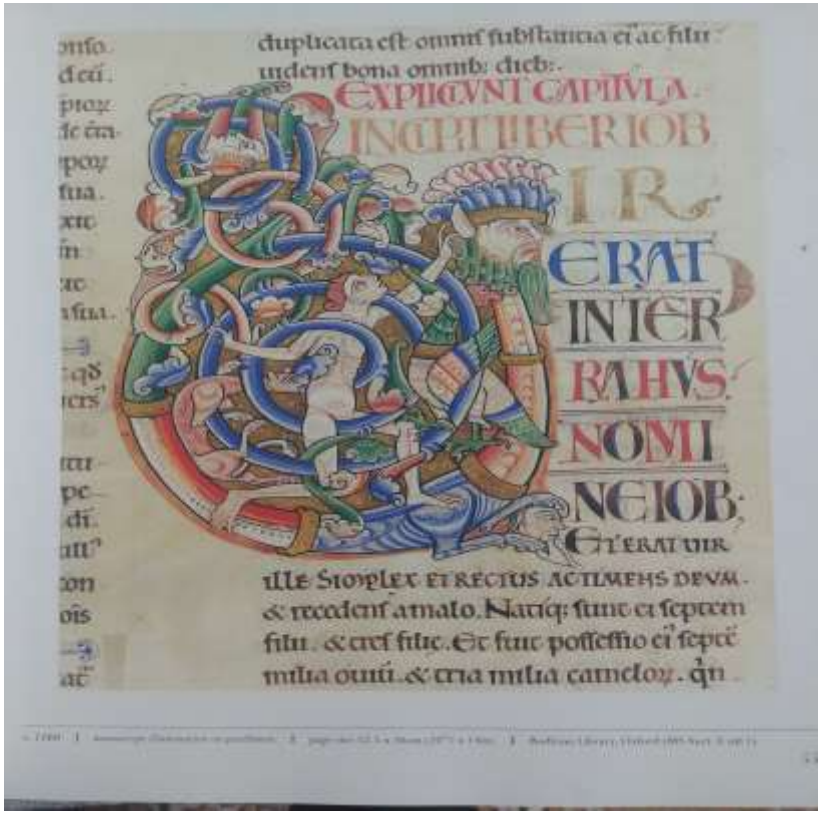
Αυτό το διάσημο βιβλίο, το ευαγγέλιο του Όττο του Γ΄, κατασκευασμένο στο αβαείο του μοναστηριού του Ράιχεναου, στο νησί Ράιχεναου στη λίμνη Constance, στα νότια σύνορα της Γερμανίας με την Ελβετία, είναι ένα εμβληματικό βιβλίο της οθωνικής περιόδου που μεταξύ άλλων περιέχει εικονογράφηση με τον ένθρονο Όττο Γ΄ και της προσωποποίησης των τεσσάρων τμημάτων της αυτοκρατορίας του σε γυναικείες μορφές: τη Ρώμη, την Αγγλία, τη Γερμανία, τη Σκλαβινια, να προσφέρουν δώρα με τον ίδιο τρόπο που οι μάγοι φέρουν δώρα στον νεογέννητο Χριστό. Η σκηνή θυμίζει επίσης πολύ και τον Ιουστινιανό, στο γνωστό ψηφιδωτό του Αγίου Βιταλίου. Ο Όθωνας ο Γ΄, γιος της βυζαντινής πριγκίπισσας Θεοφάνους, στέφθηκε αυτοκράτορας σε ηλικία 13 ετών το 996. Ήταν τέταρτο μέλος της σαξονικής δυναστείας και όπως και ο Καρλομάγνος έδωσε μεγάλη έμφαση στο όραμα του renovatio imperii Romanorum. Στην περίοδο της Βασιλείας του η

εικονογράφηση χειρόγραφων γνώρισε τεράστια άνθηση, η οποία ήταν σε ακμή από το 965 έως το 1030, με επίκεντρο τη σχολή του Ράιχεναου. Το βιβλίο του Όττο του Γ΄ ανήκει σε μία σειρά χειρογράφων που σχετίζονται με τον μοναχό Liuthar, επικεφαλής του εργαστηρίου στο Ράιχεναου στην περίοδο του millenium. Το βιβλίο του Όθωνα Γ΄ περιέχει 29 σελίδες μινιατούρες, που εξιστορούν τα γεγονότα από τη γέννηση μέχρι την ανάσταση του Χριστού. Τις εικονογραφήσεις χαρακτηρίζει αδιαμφισβήτητα ο υφολογικός εκλεκτισμός, υπό την έννοια της δημιουργικής ανασύνθεσης ετερόκλητων εικαστικών τρόπων σε μία νέας πνοής ματιέρα.
Στη σκηνή του νιπτήρα γινόμαστε θεατές ενός ύφους αυτοκρατορικού, μεγαλοπρεπούς και πολυτελούς. Αν κοιτάξουμε προσεκτικά αναγνωρίσουμε, σε διαδικασία ανασύνθεσης, α. ζωγραφικές αρχές της αρχαιότητας, β. τρόπους της βυζαντινής ζωγραφικής και γ. στοιχεία Καρολίγγειας ματιέρας να διαμορφώνουν ένα νέας πνοής ύφος: το ύφος της οθωνικής εικαστικής τέχνης.
Η τρισδιάστατη ατμοσφαιρική και χρωματική προοπτική του ουρανού σε γαλάζιους και ροζ τόνους, θυμίζει έντονα τοπία οποία ελληνιστικής και ρωμαϊκής ζωγραφικής παράδοσης, όπως στη γνωστή σκηνή των **Λεστριγώνων και του Οδυσσέα,**

από την οικία στον λόφο Esquilin στη Ρώμη. Το αρχιτεκτονικό κτίριο στο δεύτερο πλάνο θυμίζει έντονα τη σκηνή με τα αρχιτεκτονικά κτίρια από τη Vila στο Boscoreale (Architectural view, vila at Boscotereal). Εδώ όμως αυτό το ρωμαϊκό δάνειο ανασυντίθεται μέσα από το πρίσμα της Βυζαντινής ματιέρας, για να φιλοτεχνηθεί τελικά το ολόχρυσο 3D κτίριο που παραπέμπει στην Ιερουσαλήμ (heavenly Jerusalem). Οι τρόποι δηλαδή της κλασσικής ζωγραφικής της αρχαιότητας αφενός, και το βυζαντινό ύφος, αφετέρου, διαμόρφωσαν τους βασικούς εκφραστικούς κανόνες για τη δημιουργία αυτού του οθωνικού εικονογραφημένου χειρόγραφου. Η βυζαντινή ζωγραφική παράδοση έχει καταλυτικά χαρακτηρίσει και το ύφος της σκηνής του πρώτου πλάνου, με τις ιερατικού ύφους (Μιχελής) φιγούρες του Χριστού και των μαθητών του. Η ένταση και το δράμα είναι προφανές, από τα διογκωμένα μάτια, τους υπερφυσικά ενεργούς και παραμορφωμένος βραχίονες, τις εξπρεσιονιστικές χειρονομίες. Όλα τα παραπάνω βασικά χαρακτηριστικά του ιερατικού ύφους, που επινόησε η Βυζαντινή ζωγραφική.
Όμως ακόμα και αυτή η αυστηρά χριστιανικού περιεχομένου σκηνή θα μπορούσε υπό όρους κλασικής αρχαιότητας εικονογραφίας, να ερμηνευτεί ως σκηνή του θεράποντα ιατρού, του ασθενούς και τους συγγενείς του ασθενούς, σκηνή πολυαγαπημένη στο ρεπερτόριό της αρχαιοκλασικής εικονογραφίας.
Το χειρόγραφο κληρονομήθηκε στον απόγονο του Όθωνα, Henry II, ο οποίος το έδωσε στον Καθεδρικό της Βαυαρίας, μετέπειτα (1803) κρατική βιβλιοθήκη της Βαυαρίας.

4: Ένα παράδειγμα Ρομανικής τέχνης.
Βίβλος. Πιθανότατα Winchester, 1160, χειρόγραφο εικονογραφημένο σε περγαμηνή μέγεθος 52,5 x 36 cm. Σήμερα: Boldeneian library, Οξφόρδη.

Η ρομανική τέχνη με το διεθνές ύφος (από τη Σκανδιναβία έως την Ιβηρική και τη Σικελία) τον 12ο αιώνα διαμορφώνει μία σχολή με ύφος επηρεασμένο: α. από τη βυζαντινή τέχνη και το ιερατικό ύφος, β. την αντί κλασική έκφραση των Γερμανικών φίλων, γ. την αρχαία κλασική παράδοση.
Το εικονογραφημένο χειρόγραφο με το χαρακτηριστικό πρώτο γράμμα παρουσιάζει ένα ευφάνταστο και αλλόκοτο ενσταντανέ, ένα επεισόδιο πολύ συνηθισμένο τη ρομανική τέχνη, με πρωταγωνιστές ανθρώπους, ανθρωπόμορφα τέρατα, ανθρωποειδή, σε μία σκηνή δράσης μεταξύ τους. Ο άγιος Βερνάρδος του Clairvaux ιδρυτής του Κιστερσιανου τάγματος και ένας από τους σπουδαιότερους θεολόγους του 12ου αιώνα έχει χαρακτηρίσει αυτές τις μορφές που εμφανίζονται σε πολλές εικαστικές τέχνες της εποχής, όπως στη χρυσοχοεία, ελεφαντόδοντα, υφαντική, τοιχογραφίες, γλυπτική, χειρόγραφα, σαν γελοία τέρατα. Η εικονογράφηση εδώ είναι από χειρόγραφο αγγλικό, αλλά είναι χαρακτηριστική εικονογράφηση ύφους της ρομανικής τέχνης. Αυτά τα τυπικά χαρακτηριστικά της ρομανικής τέχνης, αφορούν σε ανθρώπινες φιγούρες, ζώα και τέρατα, τα οποία όλα μαζί είναι μπλεγμένα στη σάρκα των μίσχων, στο φύλλωμα τους και στα άνθη. Ένα σουρεαλιστής του 20ου αιώνα θα θαύμαζε τις διαρκείς μεταμορφώσεις των πλασμάτων μέσα στη σπείρα: ένα φύλλωμα εξελίσσεται μέσα από τη σπείρα, το οποίο γίνεται στη συνέχεια ουρά τέρατος με τα νύχια του να συγκρατούν ένα κεφάλι ανθρώπινο και ταυτόχρονα μεταμορφώνεται περαιτέρω σε λαιμό ενός άλλου πλάσματος ενός ερπετού, το οποίο καταλήγει σε ένα μεγάλο κεφάλι ανθρώπινο, εστεμμένο, με γενειάδα και κέρατα αντί για αυτιά, που είναι

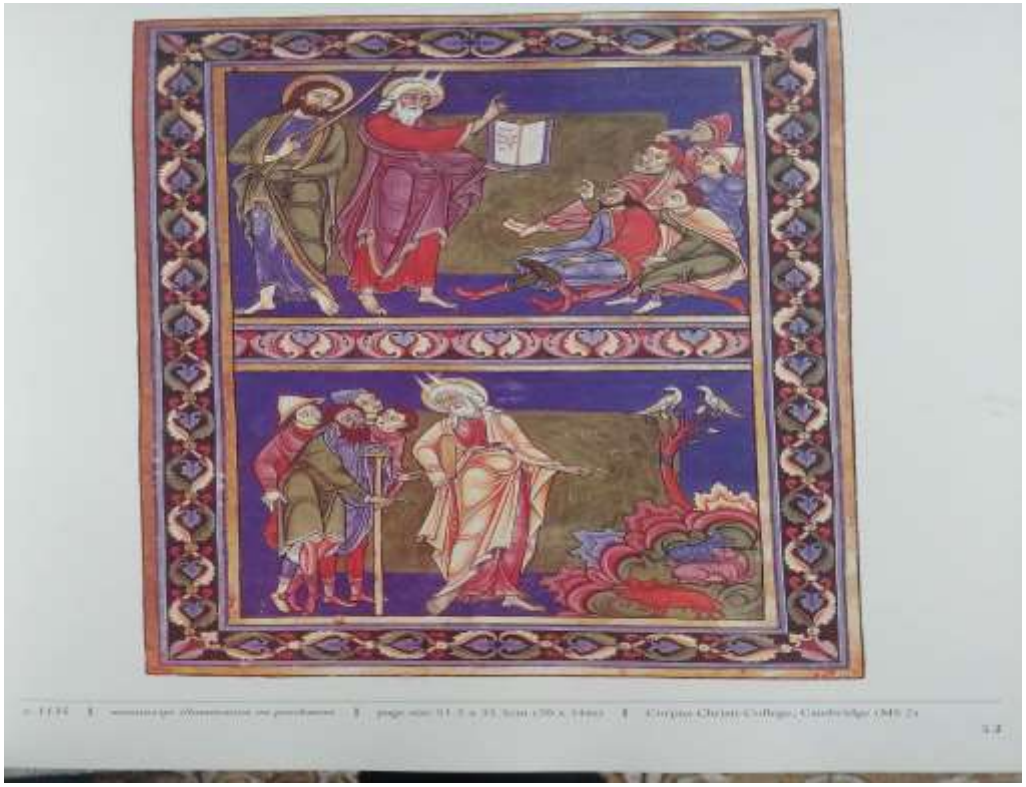
ίδια με το κεφάλι που έχει πιάσει τα νύχια του; Το κεφάλι αν και εστεμμένο έχει μία έκφραση αγωνίας. Στο κέντρο της σπείρας υπάρχει ένας νέος άντρας γυμνός, μπλεγμένος στις βόλτες της σπείρας, που προσπαθεί να αποδράσει μάταια από αυτή την παγίδα.

Τι σημαίνουν όλα αυτά παραμένει χωρίς απάντηση. Πάντα υπάρχει η σκέψη ότι τέτοιες σκηνές ερμηνεύονται ως η καθημερινή μάχη του ανθρώπου ενάντια στον σατανά, στην αθλιότητα. Τα φιλοσοφικά συγγράμματα του 12ου αιώνα είναι πλήρη από παραδείγματα ιστοριών με ανθρώπους που αναζητούν τάξη μέσα σε ένα χαοτικό κόσμο.

Ο Alan (of Lille) της Λιλ , το1202, περιγράφει ένα επεισόδιο όπου η φύση πλησιάζει τη θεία πρόνοια παρακαλώντας να μεριμνήσει για τάξη στο χάος του σύμπαντος. Ένα τέτοιο σενάριο ταιριάζει στην εικονογράφηση του χειρόγραφου. Ο καλλιτέχνης αυτού του χειρογράφου, που είναι γνωστός και για άλλα χειρόγραφα της Αγγλίας από το 1130 έως το 1160, ως μέτρ της εικονογράφησης των λεγόμενων φιγούρων ήταν σαφώς ένας itinerant (πλανόδιος) ελεύθερος επαγγελματίας λαϊκός (όχι κληρικος) καλλιτέχνης. Το χειρόγραφο από τα 1170 βρίσκεται στο Winchester και είναι πιθανόν να φιλοτεχνήθηκε και στο Winchester. Πηγές αναφέρουν ότι το βιβλίο χρησιμοποιούνταν στην τραπεζαρία στην ώρα των γευμάτων.

5: Ένα παράδειγμα νατουραλιστικής αναζήτησης.

Η Βίβλος του Bury, η σκηνή του μωυσή που διδάσκει 1135 μ.Χ. εικονογραφημένο στη ρομαντική τέχνη χειρόγραφο σε περγαμηνή διαστάσεις έργου 51,5 x 35,5 cm. Σήμερα στη βιβλιοθήκη του Parker στο Corpus Crist College, στο Κεμπριτζ της μεγάλης Βρετανίας.

Ο 12ος αιώνας για την τέχνη στην Ευρώπη είναι πολύ σημαντικός αφού πλέον ο, παλαιότερης εποχής, τοπικός χαρακτήρας της καλλιτεχνικής έκφρασης, μετατρέπεται σε ένα ύφος με ευρύτητα γεωγραφική, ένα διεθνές ύφος που κάνει την ιστορία της τέχνης να εκτιμά ότι η ρομανική τέχνη είναι το πρώτο μετά τη ρωμαϊκή αυτοκρατορία, διεθνές καλλιτεχνικό ευρωπαϊκό ύφος. (Από τη Σκανδιναβία στην ιβηρική και από τη Σικελία στην Αγγλία). Το ύφος αυτό διαμορφώνεται τόσο από τη ματιέρα του κλασικού νότου, όσο και από το αντικλασικό του βορρά, των γερμανικών φύλων, και το ιερατικό ύφος του Βυζαντίου (Gombrich). Γενικότερες αλλαγές στο κοινωνικό πολιτιστικό πλαίσιο δηλώνουν την έναρξη μιας νέας πολιτιστικής εποχής. Ένα χαρακτηριστικό της εποχής είναι η μετακίνηση. Αυτή την περίοδο, προσκυνητές, δάσκαλοι, έμποροι, ανώτεροι κληρικοί, μετακινούνται διαρκώς. Παράδειγμα ο Anslem, Abbot του Bury, γεννημένος στη Λομβαρδία σπούδασε στο Conterbury, έγινε Abbot του St. Sabba στη Ρώμη και Papae Legate στην Αγγλία, όλα αυτά πριν γίνει Abbot of Bury το 1121.
Η Βίβλος του Bury θεωρείται ότι έγινε στο 1135 στο Abbey του Bury St. Edmunos στο Suffolk στα ανατολικά της Αγγλίας. Για την καταγωγή της βίβλου του Bury γνωρίζουμε ότι ο Hervey, μοναχός της μονής Bury, αδερφός του Prior Tablot, εξασφάλισε όλα τα έξοδα ώστε η εικονογράφηση να γίνει από τον δάσκαλο Master Hugo. Όλα αυτά περίπου το 1135. Γνωρίζουμε ότι η Βίβλος του Bury, αποτελούνταν από δύο τόμους με περίπου 1.400 σελίδες συνολικά και για τους δύο. Όμως σώθηκε μόνο ένας εκ των δύο. Αυτός των 714 σελίδων. Δεδομένου του όγκου του έργου το κόστος των χειρογράφων πρέπει να ήταν υψηλότατο. Γνωρίζουμε (gesta sacrum) επίσης πως η ανάθεση έγινε στον δάσκαλο Hugo (Master) ένας από τους πρώτους Άγγλος καλλιτέχνες γνωστός ονομαστικά, ο οποίος ήταν λαϊκός, επαγγελματίας καλλιτέχνης, άρα η ανάθεση έγινε επ' αμοιβή. Στα αρχεία του μοναστηριού το όνομα έχει αναφερθεί και σε άλλες καλλιτεχνικές παραγγελίες. Ο Hugo αναζήτησε την ιδανική ποιότητα περγαμηνής που τελικά εντόπισε στην Ιρλανδία. Το Bury βέβαια, ένα από τα πιο πλούσια μοναστήρια της Αγγλίας, άντεχε έξοδα πολυτελών παραγγελιών.
Η εικονογράφηση με τη σκηνή του Μωυσή που διδάσκει στους ισραηλίτες τους νόμους, (αναγνωρίζονται από τα Ισραηλιτικά καπέλα τους) όπως φαίνεται στο επάνω ενσταντανέ, επισημαίνει τι ναι ή όχι μπορούν να φάνε όπως φαίνεται στο κάτω ενσταντανέ, είναι η επιτομή του εκφραστικού δράματος και του σοβαρού ύφους που χαρακτήριζε την θρησκευτική τέχνη του 12ου αιώνα.
Ο Μωυσής και ο Ααρών ζωγραφισμένοι σε μεγαλύτερο σε μέγεθος είναι πιο όμορφοι και επιβλητικοί από τις υπόλοιπες φιγούρες. Η ισχύς που εκπέμπουν τονίζεται με ένα εύρημα βυζαντινού τρόπου. Οι τολμηρές εξπρεσιονιστικές χειρονομίες με τα υπερφυσικά τονισμένα δάχτυλα, ιδίως του δείκτη του Μωυσή προσθέτουν στην κατεύθυνση επιβολής της παρουσίας του Μωυσή. Ο τρόπος απόδοσης των πτυχών με πλαστικότητα έχει ένα ιδιαίτερα σημαντικό ενδιαφέρον στη Βίβλο. Ρυθμικά διπλωμένες εξυπηρετούν στο να αναδείξουν τη φόρμα της ανθρώπινης φιγούρας, δηλώνοντας όμως ανατομικές λεπτομέρειες. Αυτός ο νέος τρόπος απόδοσης των πτυχών με πλαστικότητα διαφοροποιεί τη Ρομανική εικονογράφηση από την οθωνική εικονογράφηση με την ιερατικού ύφους πτυχολογία της σκηνής του νιπτήρα από τον Ράιχεναου. Μία άλλη σημαντική ιδιαιτερότητα του χειρογράφου είναι ο τρόπος χρήσεως του χρώματος από τον Hugo, ο οποίος επηρεάστηκε σαφώς τόσο από τη δυτικό ευρωπαϊκή όσο και από τη βυζαντινή παράδοση, ιδιαίτερα στο πολυτελές μπλε Lapis lazuli. Σχετικά, σαν ιδιαιτερότητα της βίβλου Bury μπορεί να αναφερθεί η ύπαρξη διπλών δερμάτων στα πεδία για εικονογράφηση, το οποίο διευκολύνει τη λαμπρότητα στην απόδοση των χρωμάτων. Επίσης για τα μοτίβο ενδιαφέρον υπάρχει και στους τρεις και τέσσερις διαφορετικούς τόνους και αποχρώσεις που δημιουργούν τρισδιάστατο αποτέλεσμα και μία λευκή γραμμή που δείνει τον τελικό φωτισμό (βυζαντινό πλάσιμο). Ενδιαφέρον παρουσιάζει το πράσινο σκούρο έντονο ορθογώνιο ταμπλό μέσα σε ένα μπλε πλαίσιο πίσω από τις πρωταγωνιστικές φιγούρες το οποίο βοηθάει τον θεατή να εστιάσει στο κυρίως θέμα. Εάν θυμηθούμε τα αρχιτεκτονικά σχεδιασμένα 3D κτίριο από τη σκηνή του νιπτήρα στο Ράιχεναου εντυπωσιάζει το έντελως επίπεδο φόντο του Bury. Σε πλήρη αντίθεση λοιπόν ο ατμοσφαιρικός τρόπος απόδοσης του χώρου, ρωμαϊκής ματιέρας, στο οθωνικό χειρόγραφο, από το επίπεδο, 2 πλάνο του Bury για την απόδοση του χώρου. Ωστόσο η εγκατάλειψη του ιερατικού ύφους και η προσπάθεια για πλαστικότητα στη πτυχολογία, γνωρίζοντας τι θα ακολουθήσει στην Γοτθική και στην τέχνη της Αναγέννησης σηματοδοτεί την έναρξη μιας νέας εποχής στην εικαστική σκέψη.

6: Ένα παράδειγμα πλαστικότητας της φόρμας.
Οι τέσσερις βασικές αρετές. Somme Le Roi, Παρισι, πιθανότατα δημιουργός ο Maitre Honore, μινιατουριστας, 1220-1295. Εικονογραφημένο χειρόγραφο σε περγαμηνή. Διαστάσεις 18 x 12 cm. Σήμερα British library, Λονδίνο.

Αυτή η εικονογράφηση από το Somme Le Roi , παρουσιάζει τις τέσσερις αρετές: τη σύνεση, την εγκράτεια, την ισχύ, τη δικαιοσύνη μέσα σε ένα Γοτθικής αρχιτεκτονικής σκηνικό. Οι τέσσερις αρετές είναι προσωποποιημένες σε γυναίκες όμορφες, σεβαστές φιγούρες. Και οι τέσσερις φορούν στέμμα. Η σύνεση διδάσκει τρεις καθισμένες νεαρές κοπέλες σε ένα σκηνικό διδασκαλείου. Η εγκράτεια μπροστά σε μία τραπεζαρία συμβουλεύει ένα νεαρό κορίτσι να αρνηθεί ένα ποτήρι (με ποτό) που της προσφέρεται. Η ισχύς κρατάει ένα μετάλλιο με μία εικόνα ενός λιονταριού επάνω του, στέκεται στις όχθες του ποταμού Τίγρη, (ένα ποταμό του παραδείσου) που σύμφωνα με τον Άγιο Αμβρόσιο αντιπροσωπεύει τη δύναμη). Η δικαιοσύνη κάθεται σε ένα θρόνο κρατώντας ένα ξίφος και μία ζυγαριά. Αυτές οι φιγούρες είναι η επιτομή του ύφους της υψηλής αριστοκρατικής ευγενείας της γαλλικής γοτθικής τέχνης στα τέλη του 13ου αιώνα. Ενδεικτικά, τα φινετσάτα χαρακτηριστικά των προσώπων με τις προσεγμένες κομμώσεις, οι ελαφρώς φιλάρεσκες φιγούρες με της elegant, ευγενικές χειρονομίες, κυρίως, η

πλαστικότητα στη πτυχολογία, που δηλώνει γνώση της ανθρώπινης ανατομίας και της φωτοσκίασης είναι τα χαρακτηριστικά που βεβαιώνουν τη νέα εποχή στην εικαστική ματιέρα. Ο (πιθανότατα) καλλιτέχνης, ο Maitre Honoré, είναι γνωστός και από άλλα σπουδαία έργα όπως και η σύνοψη του Φιλίππου Le Bel, βασιλιά της Γαλλίας, (Εθνική βιβλιοθήκη στο Παρίσι). Ο παραγγελιοδόχος, πρέπει να ήταν ο βασιλικός οίκος. Η ύπαρξη του συμβόλου Fleurdelis και του Ναβαρε (Εραλδικά γαλλικά και ισπανικά σύμβολα) στο βιβλίο φανερώνουν ότι αναφερόταν στο γάμο του Φιλίππου Le Bel και της Jeanne de Navare το 1284.

Το Somme le Roi μία λατρευτική πραγματεία περί Αρετής και κακίας συντάχθηκε από τον Δομίνικιανο Αδερφό Laurent για τον Φίλιππο τον ΙΙΙ, βασιλιά της Γαλλίας που κυβέρνησε 1270 -1285. Είναι η γαλλική παραλλαγή του λατινικού Summae, της συστημικής συλλογής θρησκευτικών οδηγιών για τους λαϊκούς του 13ου αιώνα. Διαπραγματεύεται τις 10 εντολές, την απληστία, τα 7 θανάσιμα αμαρτήματα, την τέχνη του ζειν, τα 7 θαύματα του Αγίου πνεύματος, και τις επτά αρετές. Δεκαπέντε εικονογραφήσεις έχουν φιλοτεχνηθεί για αυτό το σκοπό, από τις οποίες οι 8 αναφέρονται στις αρετές και στα ελαττώματα. Το θέμα των αιρετών είναι γνωστό από την κλασσική αρχαιότητα. ο Σωκράτης της προσδιορίζει σαν ψυχές οι οποίες εργάζονται παράλληλα για να τελειοποιήσουν την ανθρώπινη ύπαρξη. Από τον Κικέρωνα έγινε θέμα ι γνωστό στη χριστιανική θεολογία. Ο άγιος Αμβρόσιος τις "χριστιανοποίησε" θεωρώντας τες δώρα. Στη μεσαιωνική τέχνη οι αρετές συνήθως παρουσιάζονται να μάχονται ενάντια σε ελαττώματα. Από την Καρολίγγεια εποχή η καθεμία Αρετή απέκτησε και το σύμβολο της. η σύνεση κρατάει ένα βιβλίο, η δικαιοσύνη τη ζυγαριά, η εγκράτεια τον πυρσό και μία κανάτα με νερό, η ισχύς το ξίφος ή δόρυ ή ασπίδα. Το μετάλλιο με το λιοντάρι εδώ έχει αντικαταστήσει το ξίφος και το δόρυ λόγω της αυξανόμενης χρήσης των συμβόλων της εραλδικής τον 13ο αιώνα, το οποίο το συναντάμε και στην βόρεια πύλη του καθεδρικού ναού στη Σάτρ (Γαλλία). Αν και τα βιβλία συνήθως γράφονται στα Λατινικά ένα αυξανόμενο κύμα συγγραφής βιβλίων σε τοπικές γλώσσες βρισκόταν σε εξέλιξη. Επί βασιλείας του Φιλίππου Le Bel (1285-1314) μία ολοκληρωμένη Βίβλος στα Γαλλικά δημιουργήθηκε για πρώτη φορά. Τον 12ο αιώνα η φιλοτέχνηση εικονογραφημένων χειρογράφων ανθει στη Γαλλία, στη Γερμανία στις μοναστηριακές εστίες. Παράδειγμα το μνημειακό εγκυκλοπαιδικού τύπου έργο Hortus Delicarium (ο κήπος της Χαράς). Τα Ευαγγελιάρια με ευχολόγια του Σαιν Μαρσιαλ της Λιμόζ (με επιρροές από τα έντονα χρώματα των οθωνικών παραδειγμάτων και από τους Beatus. Τον 12ο αιώνα το στυλ των χειρογράφων α. εμπνέεται από την βυζαντινή τέχνη, β. χαρακτηρίζεται από αυθορμητισμό, γ. διακοσμείτε με φυτικό διάκοσμο, δ. αποπνέει φρεσκάδα χρωμάτων.

ΜΕΛΕΤΗ 2η "Το αίνιγμα του ύφους" στις διακοσμητικές τέχνες της αρχαιότητας και του μεσαίωνα (E.H. Gombrich, Art and illusion)

Βιβλιογραφία: Jones Owen (2016) The grammar of ornament. A visual reference of form and colour in architecture and decorative arts Ivy Press.

Φωτογραφίες: Jones Owen (2016) The grammar of ornament. A visual reference of form and colour in architecture and decorative arts Ivy Press.

Η παρούσα μελέτη εξετάζει την υφολογία στις διακοσμητικές τέχνες σε μεγάλους πολιτισμούς της αρχαιότητας και του μεσαίωνα.

<u>Υφολογία διακοσμητικών τεχνών στην αρχαία Αίγυπτο</u>

Το ύφος των διακοσμητικών τεχνών στην αρχαία Αίγυπτο, κατά Owen Jones, χαρακτηρίζεται αυθεντικό, αληθινό, ειλικρινές υπό την έννοια ότι η φύση αποτελεί την απευθείας έμπνευση του δημιουργού. Η φύση όμως, όχι σαν το « μοντέλο» προς αντιγραφή , αλλά σαν το ανεξάντλητο πεδίο έμπνευσης για αναπαράσταση, συμβατική σε αυτή τη περίπτωση αλλά και εξιδανικευμένη. Οι διακοσμητικές τέχνες της αρχαίας Αιγύπτου είναι το απόλυτο «μάθημα» περί σχεδιαστικής συμμετρίας, τάξης, συνθετικής

ικανότητας, γεωμετρικότητας, πολύχρωμης χρωματολογίας. Στο βασικό ρεπερτόριο πρωταγωνιστούν: οι λωτοί, οι πάπυροι, οι φοίνικες, τα φτερά πουλιών που δηλώνουν την βασιλική ισχύ. Η αρχαία Αιγυπτιακή διακόσμηση είχε και δομικό ρόλο στην αρχιτεκτονική της αρχαίας Αιγύπτου, με ύφος εξιδανικευμένο, συμβατικής και αυστηρής αναπαράστασης, συμβολικό. Χαρακτηριστικά παραδείγματα στους κίονες στο Λούξορ και στο Καρνακ . Η ανάπτυξη του κίονα, βάση, άξονας, κιονόκρανο, ακολουθεί τη μορφολογία του φυτού πάπυρου, σε μεγεθυμένη και εξιδανικευμένη εικόνα. Η αναπαράσταση της ρίζας του φυτού σχηματίζει τη βάση στον κορμό του κίονα, το στέλεχος του φοίνικα, δηλαδή το κοτσάνι, σχηματίζει τον άξονα του κίονα, και το άνθος του φυτού το κιονόκρανο.

Η εξιδανικευμένη εικόνα του πάπυρου, του λωτού και του φοίνικα. Οι πάπυροι , οι λωτοί, οι φοίνικες αποτελούσαν το βασικό ρεπερτόριο στη διακόσμηση των ναών του κάτω και του άνω βασιλείου. Πολλοί Ευρωπαίοι αρχιτέκτονες δανείστηκαν αυτές τις αναπαραστάσεις χωρίς όμως να γνωρίζουν τους συμβολισμούς που απέδιδαν οι αρχαίοι Αιγύπτιοι. Παράδειγμα ο πάπυρος συνδεόταν με τη δημιουργία και τον ήλιο. Σε πολλά κιονόκρανα το άνθος αναπαριστάται είτε ανοιχτό είτε κλειστό, συμβολίζοντας τον δρόμο προς τον θεό ήλιο. Ομοίως και με τον λωτό, που συμβόλιζε την πρωτόγονο ωκεανό της δημιουργίας. Ο θεός ήλιος Re συχνά αναπαριστάτε ξαπλωμένος σε ένα άνθος λωτού ενώ η ουράνια θεότητα Hathor κρατούσε ένα άνθοε λωτού στο χέρι της (4).

Οι αναπαραστάσεις συνδέονταν με ιερές πρακτικές.

<u>Υφολογία διακοσμητικών τεχνών στην Αρχαία Ελλάδα.</u>

Οι διακοσμητικές τέχνες στην Αρχαία Ελλάδα, ως προς τη διαμόρφωση του ρεπερτορίου τους, αναπτύχθηκαν, αφομοιώνοντας ιδέες και δάνεια σε μεγάλο βαθμό από την αρχαία Αίγυπτο, λιγότερα από τους Ασσύριους, όμως και για τις δύο περιπτώσεις σε μία νέα κατεύθυνση. Η νέα κατεύθυνση υπαγορευόταν από το πνεύμα της ελευθερίας, στη θρησκεία, στην πολιτική, στη φιλοσοφία, στην τέχνη που κατεύθυνε την ανθρώπινη σκέψη γενικότερα, εδώ ειδικότερα την καλλιτεχνική έκφραση στην έρευνα νέων εννοιών, ιδεών, αντιλήψεων. Χαρακτηριστικά αρχαιοελληνικά υφολογικά μοτίβο των διακοσμητικών τεχνών, αλλά και της αρχιτεκτονικής αποτελούν:

1. Ο μαίανδρος (the fret)
2. Το φύλλωμα με παραλλαγές άλλοτε αγιόκλημα, άλλοτε ανθέμιο κ.α. (the honey suckle ornament).
3. Ο έλικας (parts of a scroll)

1. <u>Ο μαίανδρος και οι παραλλαγές του.</u>

   Ο ελληνικός μαίανδρος ανέπτυξε πολλές παραλλαγές όπως: α. Ο απλός μαίανδρος (Νο 1, σελ 100). Μία γραμμή τρέχει προς μία κατεύθυνση. β. Ο διπλός μαίανδρος (Νο 14) μία δεύτερη γραμμή μπλέκεται με την πρώτη. γ. Πολλές γραμμές

περιπλέκονται μεταξύ τους και τρέχουν σε διαφορετικές κατευθύνσεις (No 16) πλάτη με πλάτη, αγκαλιαστά, (No 17), (No 22) περιστοιχίζουν ένα τετράγωνο (No 19).

Η πρώτη, αρχική φόρμα του Μενάνδρου

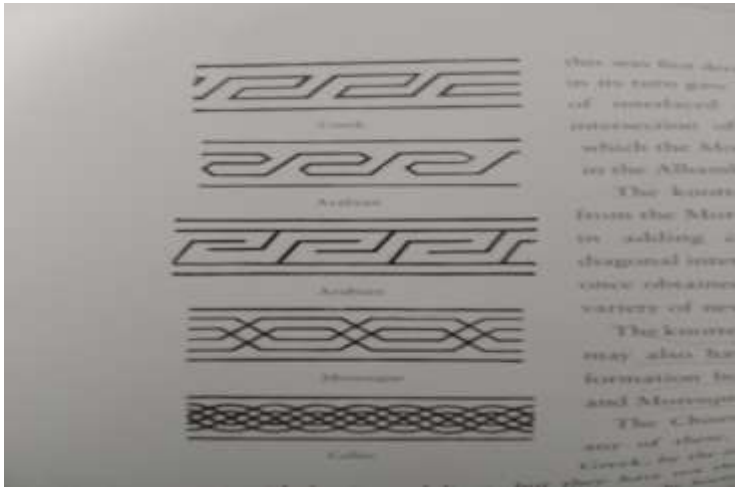
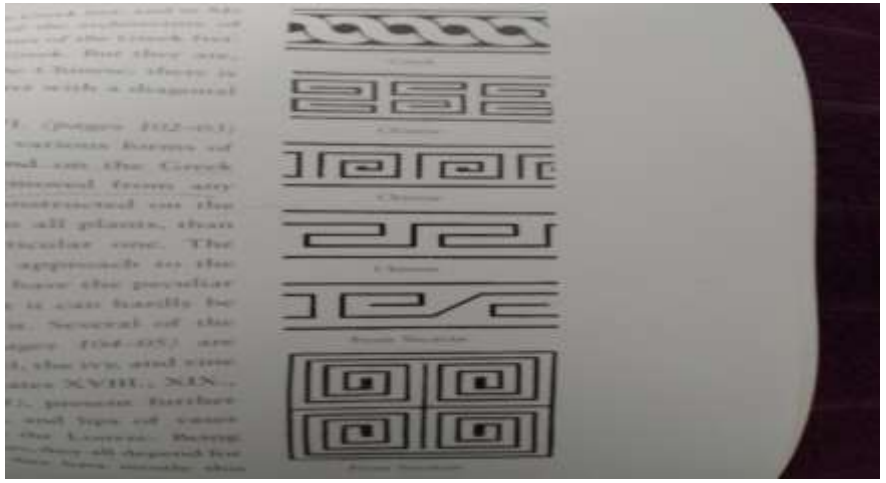
Η πρώτη, αρχική φόρμα του Μενάνδρου από την οποία γεννήθηκαν όλες οι παραλλαγές του είχε αυτή τη μορφή. (εικ. 2). Ήταν η εικαστική μεταφορά του κύματος. Χρησιμοποιούσαν δηλαδή τον μαίανδρο για να δηλώνουν τη θάλασσα στην εικονογράφηση σε αντίθεση με την εικόνα της στεριάς.

Μαίανδροι κοσμούν γλυπτά και ανάγλυφα μέρη από το αρχιτεκτονικό σύνολο της Ακρόπολης των Αθηνών, εδώ συγκεκριμένα από τα Προπύλαια (σελ112, εικ. 11,14).

Μαίανδροι από τα Προπύλαια

Το μοτίβο του Μαιάνδρου ήταν εξαιρετικά δημοφιλές σε πολλούς πολιτισμούς και εκφράστηκε σε παραλλαγές όπως βλέπουμε (σελ. 96,97).

Μαιάνδρου σε διάφορους πολιτισμούς.

Το μοτίβο του Μαιάνδρου ενέπνευσε δραματικά την αρχιτεκτονική του νεοκλασικισμού.

2. Το φύλλωμα και οι παραλλαγές του. Σε αυτό το μοτίβο, το φύλλωμα, οι αρχαίοι Έλληνες καλλιτέχνες δεν προσπάθησαν να φτιάξουν μία εικόνα φυλλώματος ως πίστη μίμηση, σαν αντιγραφή δηλαδή της φύσης, αλλά περισσότερο αυτό που ήθελαν ήταν η εικόνα του να παραπέμπει σε μορφή φυλλώματος. Αυτό που σήμερα θα λέγαμε το ιδεόγραμμα ενός ανθισμένου φυλλώματος, όχι ενός συγκεκριμένου άνθους, αφού πολλές φορές αναγνωρίζουμε φόρμες διαφόρων φυτών όπως : δάφνες, κισσούς, κλίμα (104,105), αγιόκλημα (No 2, όπου παρατηρούμε τα φύλλα να παίρνουν μία παράξενα κατεύθυνση προς τα πάνω).

Παραλλαγές του φυλλώματος από αρχαίο- ελληνικά έργα που βρίσκονται στο βρετανικό μουσείο και στο Λούβρο.

Μία χαρακτηριστική ανάπτυξη είναι αυτή που τα φύλλα ανθίζουν από ένα στέλεχος καμπύλο-μορφών βλαστών, με ελικοειδείς άκρες. Όλο το άνθος που γεννιέται από αυτό το στέλεχος, αποτελείται από πεταλό- μορφα καμπυλωτά σχήματα τα οποία εφάπτονται. Μία διάσημη παραλλαγή του μοτίβου του φυλλώματος είναι το ανθέμιο που μοιάζει με το φύλλωμα αγιοκλήματος (No 1, 5, 6 σελ. 102).

Σχέδια με ανθέμια από αρχαιοελληνικά κεραμικά.

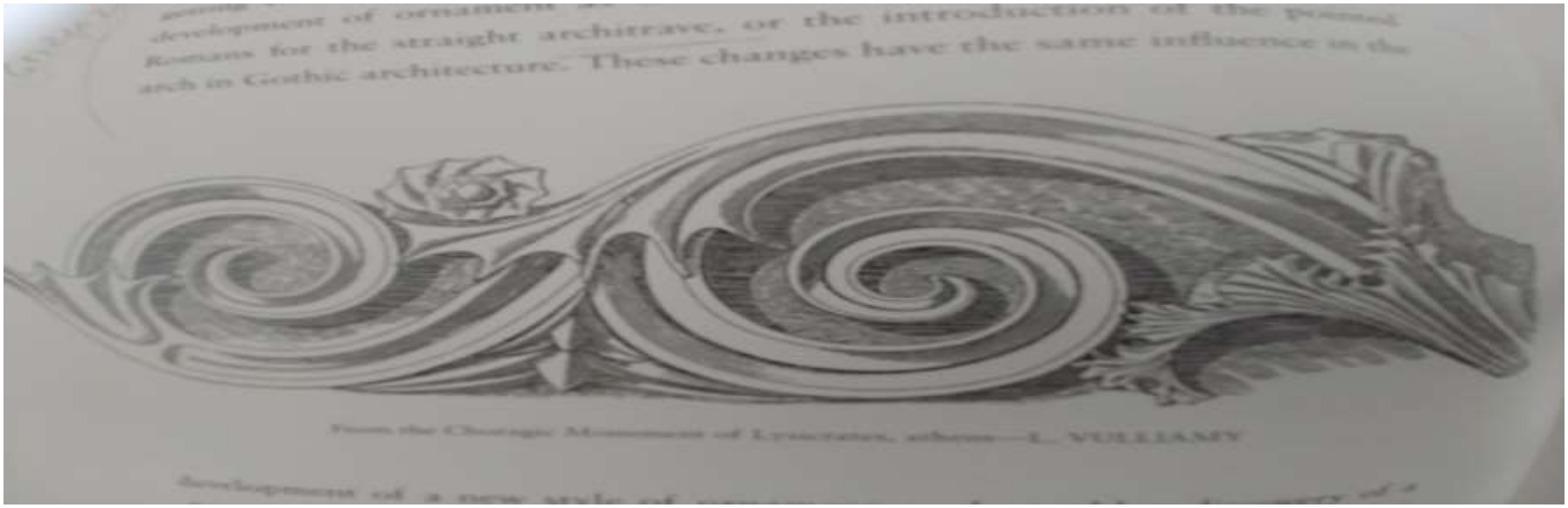
Χαρακτηριστικά είναι τα ανθέμια από την Ακρόπολη των Αθηνών.

Σχέδια ανθεμίων από την Ακρόπολη των Αθηνών

3. Ο έλικας . Ελλειπτικές γραμμές, μέρη από τόξα, που γεννιούνται μέσα από άλλα μέρη από τόξα στη σειρά, φτιάχνοντας έναν ελικοειδή μίσχο με φύλλα που στρέφονται συνήθως προς τη μία κατεύθυνση.

Το μοτίβο πρωταγωνιστεί χαρακτηριστικά στο χορηγικό, μνημείο του Λυσικράτη στην Αθήνα.

Λεπτομέρεια από το χορηγικό, μνημείο του Λυσικράτη στην Αθήνα

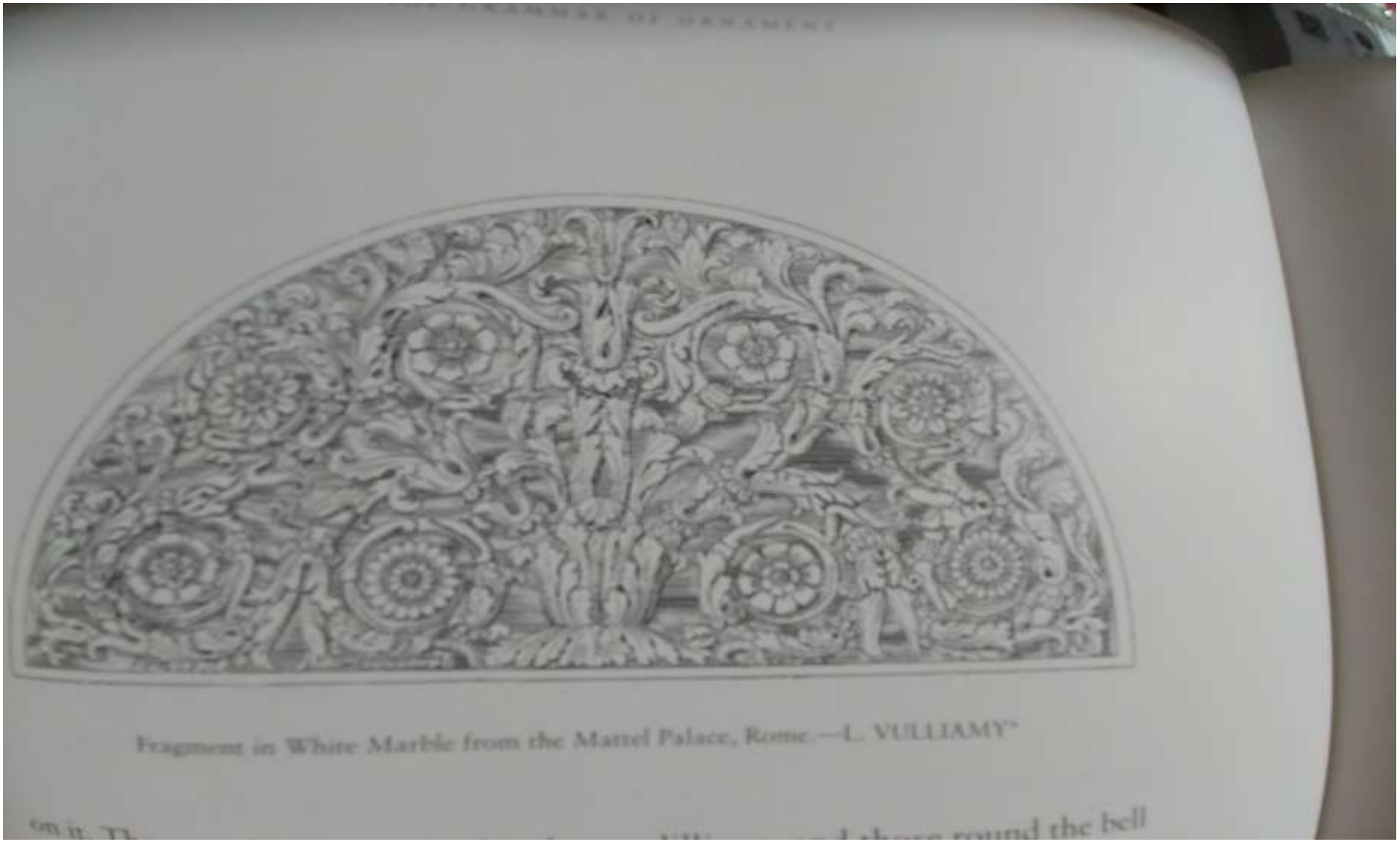
Το μοτίβο αυτό ακολουθήθηκε και από τους Ρωμαίους με διαφορετική αισθητική όμως, φορτώνοντας τον έλικα με ακάνθους απομακρυσμένος έτσι από την κομψότητα της Ελληνικής αισθητικής. Ο Καλλίνικος αρχιτέκτονας και γλύπτης, μαθητής του σπουδαίου Πολυκλείτου, θεωρείται ο δημιουργός που εισήγαγε τον έλικα ε την άκανθο στο ρεπερτόριο των διακοσμητικών τεχνών. Οι βυζαντινοί απεγκλώβισαν το μοτίβο από την πολύ φορτωμένη άκομψη ρωμαϊκή version του, προσφέροντας στις διακοσμητικές τέχνες έναν νέας αισθητικής έλικα. Ο Βυζαντινός έλικας αποτέλεσε έμπνευση για τη Δυτική μεσαιωνική τέχνη. Εντοπίζουμε το μοτίβο στο Saint Deni στην Γαλλία,στην Αγγλία στο πετραχήλι του Αγίου Κάθμπερτ, 909-916, στη σχολή Μετζ στη Γαλλία στα μέσα του 9^{ου} αι.σ το περίφημο ευχολόγιο του DROGO όπου σκηνές με πρόσωπα είναι κλεισμένες μέσα σε αρχικά γράμματα φτιαγμένα από περικοκλάδες ακάνθου, σε περγαμηνή του 11 ου αιώνα σ τη Λιμόζ, κοντά στο Κλινί.

Από το αβαείο του St. Dennis, Παρίσι

<u>Υφολογία διακοσμητικών τεχνών στη ρωμαϊκή τέχνη.</u>

Ο στόχος της ρωμαϊκής διακοσμητικής τέχνης ήταν η δόξα, η αποθέωση, ο θρίαμβος, ο πανηγυρισμός. Το ρεπερτόριο στη ρωμαϊκή τέχνη μπορεί να στράτευε αρχαιοελληνικά πρωταγωνιστικά μοτίβο αλλά με άλλη αισθητική η οποία καταφεύγει σε ευκολίες, όπως ισχυρίζεται ο Owen Jones, οι οποίες ευκολίες θαμπώνουν με την ποσότητα του υπερ- θεάματος, υπερφορτωμένες. Η περίπτωση του υπερθεάματος ρωμαϊκού έλικα με τα φύλλα ακάνθου είναι χαρακτηριστική στο παλάτι Ματέλ. (της σελ. 126).

Ρώμη, Από το Παλάτι Ματτελ.

Παρατηρούμε ότι τα φύλλα βρίσκονται σε συνωστισμό, μέσα σε συνθέσεις άκομψες. Τα φύλλα δεν ξεκινούν από έναν λαιμό αλλά κάθονται το ένα μέσα στο άλλο. Δεν θυμίζουν σε τίποτα κομψότητα ιδίως στο σημείο της ένωσης. Φαίνονται σαν να είναι μόνιμα σε πλάγια όψη ισοπεδωμένα 132, 35, σελ 131, σελ 127.

Fragments of Imperial Rome. Forum of Trajan , Rome

Οι Ρωμαίοι αδυνατούν να εκφράσουν με όρους κλασικού ύφους την αισθητική τους επιπλέον η στενότητα στην ικανότητα επινοητικής σκέψης στις διακοσμητικές τέχνες φαίνεται και σε παράδειγμα που αφορά στους τύπους κιονόκρανων.

Κορινθιακού ρυθμού ρωμαϊκά κιονόκρανα

Στα κιονόκρανα είχαν πολλές ευκαιρίες για πρωτοτυπία. Όλοι όμως οι τύποι είναι πανομοιότυποι, χωρίς διαφορετική αισθητική και υφολογική πρόταση. (σελ. 131).

Ωστόσο μέσα στη ρωμαϊκή καλλιτεχνική έκφραση έχουμε και παραδείγματα του μοτίβου της ακανθου με κομψότερη απόδοση συγκριτικά με άλλα βαριά και φλύαρα.

Μία ενδιαφέρουσα έκφραση στις διακοσμητικές τέχνες της ρωμαικής εποχής έρχετε από την τέχνη της Πομπηίας. Διακρίνονται δύο στυλ.

1. Το πρώτο ύφος , όπως ισχυρίζεται ο Owen Jones είναι το ελληνικής παράδοσης ύφος, με φωτεινά και σκοτεινά φόντα πίσω από αντίθετα πρώτα πλάνα, με γραμμικά χωρίς κίνηση (σελ 120, 121) σχέδια, φτιαγμένα με stencils.

2. Τα ρωμαϊκής παράδοσης με βάση την άκανθο της ρωμαϊκής version και περιπλεκόμενες κορδέλες με μίμηση της φύσης (ρ. 122) επίπεδα, πλάκε σαν χαλκομανίες.

Υφολογία διακοσμητικών τεχνών στη βυζαντινή τέχνη.

Ο Owen Jones χαρακτηρίσει το ύφος των βυζαντινών διακοσμητικών τεχνών ως εκκεντρικό, ιδιόμορφο ιδιαίτερο έχοντας κατά νου το "μηδέν εκ μηδενός" (ex nihilo nihil fit) του Καρτέσιου, πού προήλθε από τα φιλοσοφικά κείμενα του Παρμενίδη.

Στη παρούσα μελέτη παρουσιάζονται:

α. Οι πρωταγωνιστικές φόρμες του βυζαντινού διακοσμητικού ύφους.

β. Οι επιρροές και τα δάνεια που συνέβαλαν στη διαμόρφωση του.

γ. Η επίδραση του στην καλλιτεχνική ματιέρα των μεταγενέστερων σχολών.

Πρωταγωνιστικά μοτίβο του βυζαντινού διακοσμητικού ύφους.

i. Τα οξυκόρυφα φύλλα με τις επικλινείς πλευρές αυλακωμένα γύρω- γύρω

ii. Το αδιάκοπα σε σειρά λεπτό φύλλωμα βλαστού.

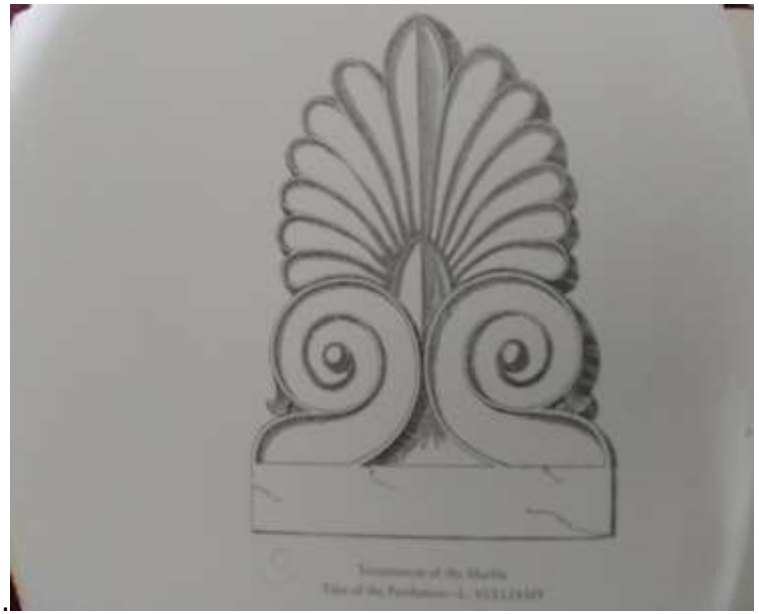
i. Ως προς **τα οξυκόρυφα φύλλα με τις επικλινείς πλευρές**. Ενδεικτικά, εντοπίζονται χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτού του μοτίβο σε δύο λεπτομέρειες έργων από την Αγία Σοφία της Κωνσταντινούπολης. Το πρώτο είναι λίθινο ανάγλυφο, το δεύτερο από χάλκινη θύρα.

Από την Αγία Σοφία Κωνσταντινούπολης, 6ος αι. **Από την Αγία Σοφία Κωνσταντινούπολης, 6ος αι.**

Αυτό το μοτίβο ξεκάθαρα θυμίζει το αγαπημένο διακοσμητικό μοτίβο των αρχαίων Ελλήνων καλλιτεχνών, το ανθέμιο

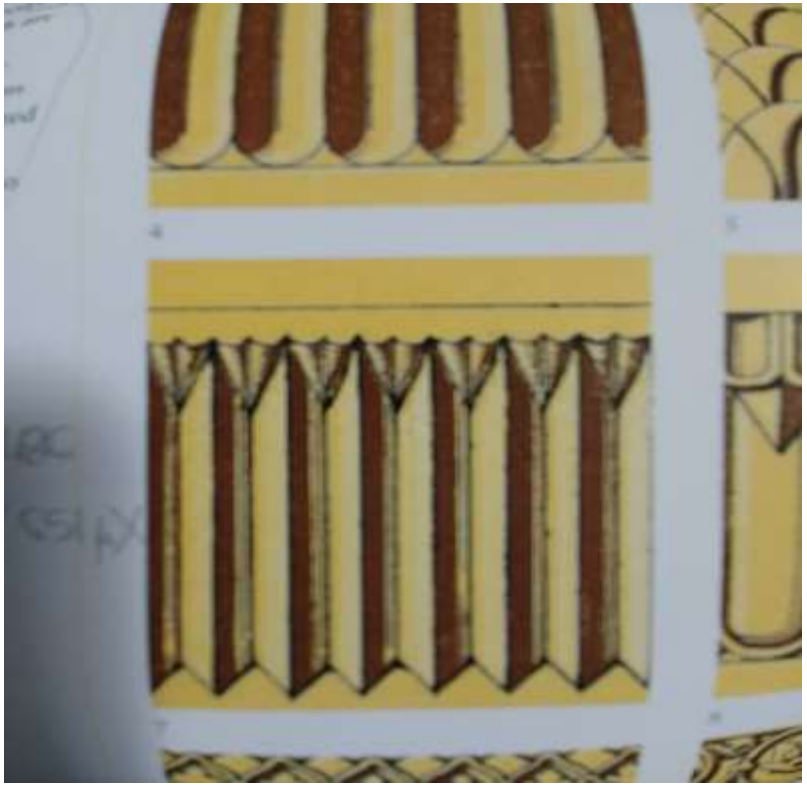

.

Από τον Παρθενώνα στην Ακρόπολη της Αθήνας

Περαιτέρω, όμως είναι δυνατό να αναγνωριστούν επιδράσεις και από άλλους πολιτισμούς. Προς αυτή την κατεύθυνση, ισχυρή επιρροή φαίνεται να ήταν κάποια ανάγλυφα της Περσέπολης, επί Δαρείου του Ι (521-486 πΧ.). Ο Δαρείος το πιο ισχυρό μέλος της δυναστείας των Αχεμενιδών, ίδρυσε την Περσέπολη, την έχρισε πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας του, και οικοδόμησε σε αυτή υπερπολυτελή συγκροτήματα παλατιών. Σε αυτά τα παλάτια της Περσέπολης, όπου είναι διάσημες οι αίθουσες δεξιώσεων με τις σειρές από κίονες (ονομάζονται .apadana) Οι ανασκαφές του 1810 από τον βρετανό James Morries, έφεραν στο φως ανάγλυφα,στα οποία υπάρχουν χαρακτηριστικά του μοτίβο με τα λογχοειδή φύλλα και τις επικλινείς επιφάνειες (σελ. 86 εικ. 3,7,6)

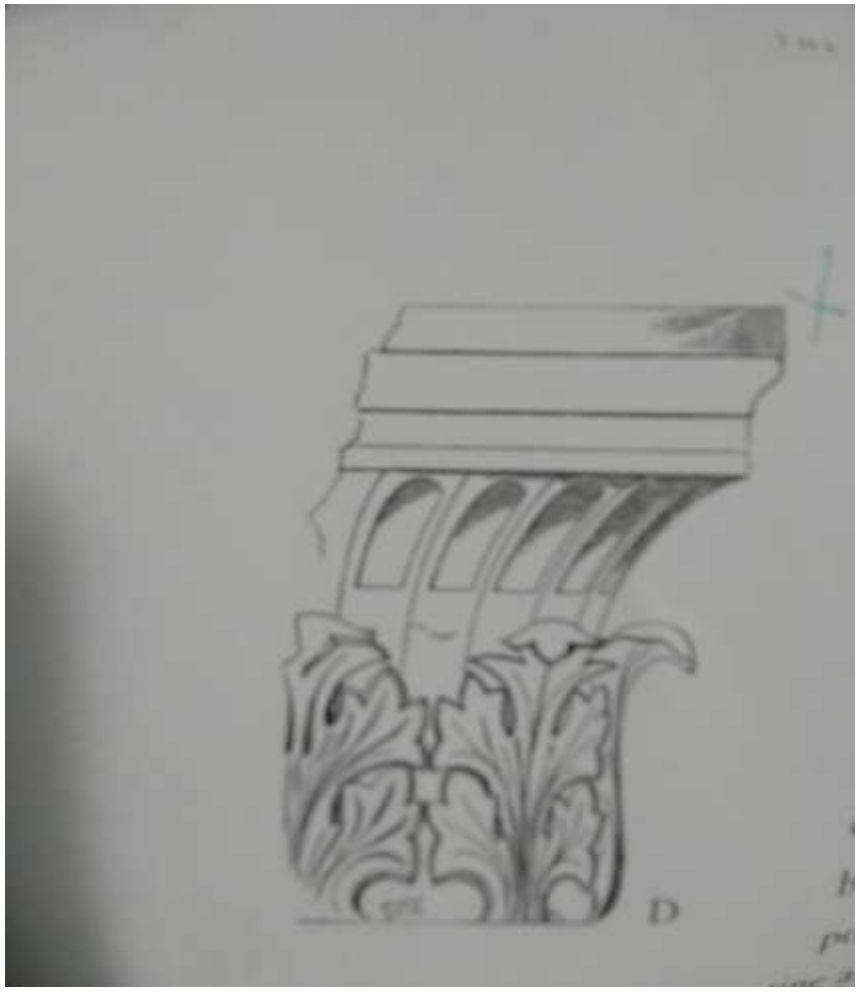

Σχέδια από περιστύλια στην Περσέπολη

Επιπλέον η ισχυρή επιρροή στο συγκεκριμένο μοτίβο φαίνεται να αποτέλεσαν μνημεία και θέατρα της Μικράς Ασίας τα οποία χτίστηκαν επί Ιουλίου Καίσαρα και λίγο αργότερα. Συγκεκριμένα σε μνημείο του 1ου αιώνα στα Πάταρα της Λυκίας σε κιονόκρανο παραστάδας διακρίνετε ένα μοτίβο με πολλές ομοιότητες με μοτίβο από κιονόκρανο του 525 μ.Χ. της Ιουστινιάνειας περιόδου που βρέθηκε στη Σμύρνη.

Σχέδιο από κιονόκρανο στα Πάταρα της Λυκίας , 1°; αι. μ .Χ.

Σχέδιο από κιονόκρανο που βρέθηκε στη Σμύρνη, Ιουστινιάνειας περιόδου, 525 μ. Χ.

Το μοτίβο φαίνεται να ήταν αρκετά ισχυρό γιατί επηρέασε το διακοσμητικό ύφος μεταγενέστερων καλλιτεχνικών σχολών. Χαρακτηριστικά αναγνωρίζουμε το βυζαντινό μοτίβο των οξυκόρυφων φύλλων με τις επικλινείς πλευρές στα λίθινα ανάγλυφα του Αγίου Μάρκου στη Βενετία, 11ος αιώνας (σελ. 146), στη μετώπη της υστεροροµανικης εκκλησία του Αγίου Ιωάννη του βαπτιστή, Gmunf Swabia.

Από τον Άγιο Μάρκο στη Βενετία, 11ος αιώνας

Από μετώπη της εκκλησία του Αγίου Ιωάννη του βαπτιστή, Gmunf Swabia.

Επίσης στα (Σασανικα) Περσικά Μνημεία Tak-i-gero και Tak-i-Bostan, και Bi-Sutoun περί του Ισπαχάν αναγνωρίζουμε το βυζαντινό διακοσμητικό μοτίβο. [Οι σασανιδες ήταν Περσική δυναστεία από το 224 μ.Χ. μέχρι την άφιξη του Ισλάμ το 651 μ.Χ.]

Σασανικά Περσικά Μνημεία Tak-i-Gero και Tak-i-Bostan, και Bi-Sutoun περί του Ισπαχάν

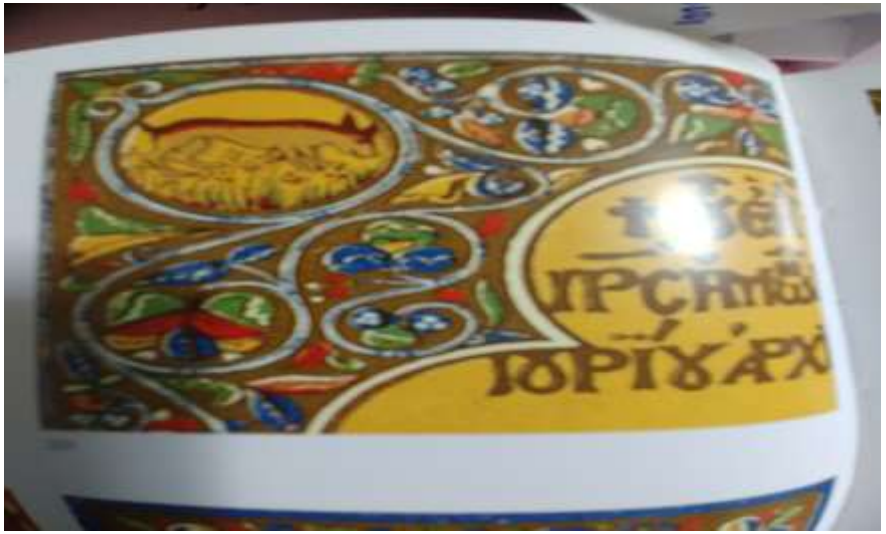
ii. Ο άλλος πρωταγωνιστής στο ρεπερτόριο του βυζαντινού διακοσμητικού ύφους είναι το μοτίβο που αναπτύσσεται σαν μία **λεπτή αδιάκοπα συνεχόμενη εικόνα βλαστού με φύλλωμα σαν έλικας**. Εντοπίζεται χαρακτηριστικά: 1. σε μωσαϊκά της Αγίας Σοφίας της Κωνσταντινούπολης του 6ου αιώνα (εικ. από σελ. 148), 2. σε χειρόγραφα βυζαντινά όπως π.χ. στο διάσημο χειρόγραφο ομιλίες του Γρηγορίου του Ναζιανζηνού του 12ου αιώνα (σελ. 149, εικ. 14, σελ 150 εικ 20) , 3. στις χάλκινες θύρες της Αγίας Σοφίας στην πόλη τον 6ο αιώνα (σελ.146, εικ. 5)

Σχέδιο από μωσαϊκά της Αγίας Σοφίας της Κωνσταντινούπολης του 6ου αιώνα

Σχέδιο από βυζαντινά χειρόγραφα

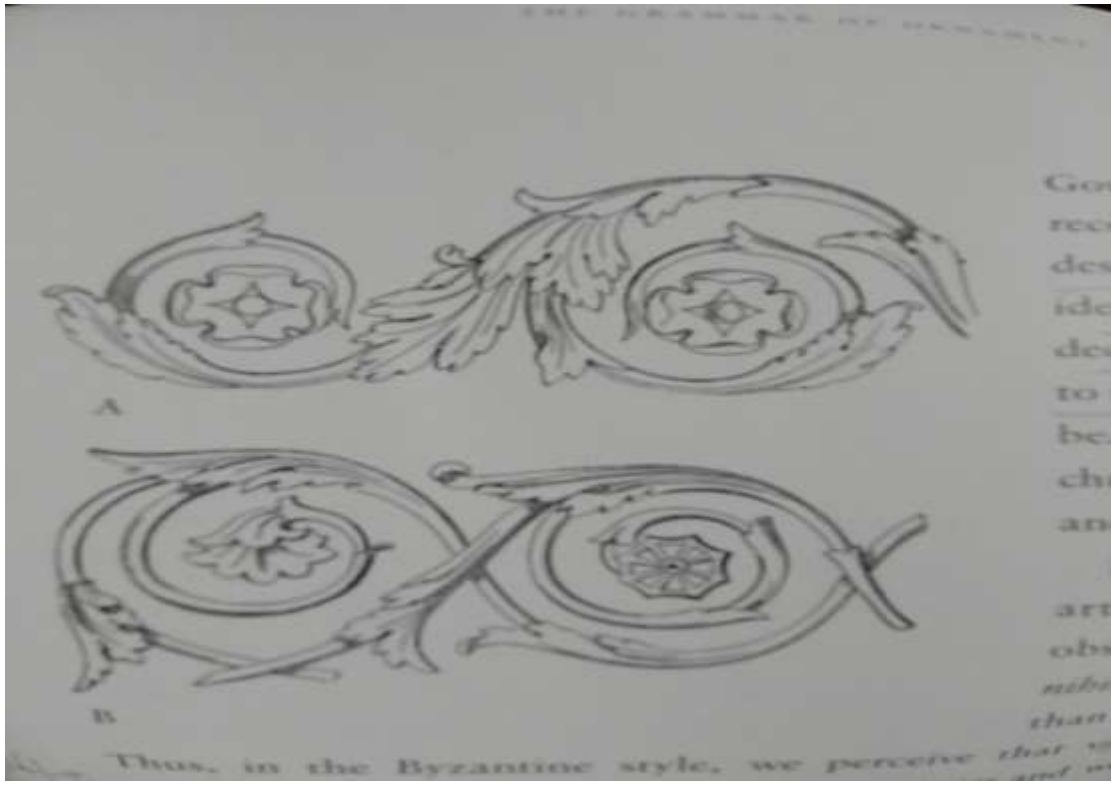
Σχέδιο από το χειρόγραφο Ομιλίες του Γρηγορίου του Ναζιανζηνού, 12^{ου} αιώνα μ.Χ..

Σχέδιο από τις χάλκινες θύρες της Αγίας Σοφίας στην πόλη τον 6ο αιώνα μ.Χ.

Η αρχαιοελληνική παράδοση είναι εμφανής στο βυζαντινό μοτίβο με τον βλαστό-έλικα και φύλλωμα εσωτερικά και εξωτερικά. Η επιρροή από το χορηγικό μνημείο του Λυσικράτη (του 4ου αιώνα στην Αθήνα), στο οποίο εντοπίστηκε το μοτίβο νωρίτερα στη μελέτη, εύκολα αναγνωρίζεται και στα βυζαντινά έργα της διακοσμητικής έκφρασης

Περαιτέρω επί Ιουλίου Καίσαρα στη μικρά Ασία, στο θέατρο Πάταρα της Λυκίας εντοπίζεται μια παραλλαγή του μοτίβο του βλαστού που ενδεχομένως να αποτέλεσε μία αναφορά για να εμπνεύσει τους Βυζαντινούς.

Σχέδιο από το θέατρο Πάταρα της Λυκίας, 1^{ο};επί Ιούλιου Καίσαρα.

Επίσης την Περσία επί Σασσανιδών σε κιονόκρανα στο Ισπαχάν διακρίνουμε πανομοιότυπο μοτίβο, σε παραστάσεις του Tak-i-Bostan παρομοίως. (σελ 86,εικ. 13, σελ 87, εικ. 25)

Ο Βυζαντινός έλικας με το λεπτό φύλλωμα σε βλαστό εντοπίζετε χαρακτηριστικά στο Duomo του 12ου αι. (σελ. 147, εικ. 27) στην εκκλησία Attenberg στον καθεδρικό ναό του Μόνρεαλε 37, σελ 135), όπως επίσης στη σχολή Μετζ, σε χειρόγραφα της Λιμόζ στη Γαλλία και στην Αγγλία σε ιερατικά Άμφια της Οθωνικής περιόδου στη δυτική Ευρώπη.

Σχέδιο απόDuomo, 12^{ος} αι, Ιταλία

Σχέδιο από τονκαθεδρικό ναό του Μόνρεαλ

Αξίζει να αναφερθούν και άλλα βυζαντινά διακοσμητικά μοτίβα με επίδραση σε άλλους πολιτισμούς όπως για παράδειγμα:

- το μοτίβο σκαλοπάτι (σελ. 149, εικ. 10, 11) από μωσαϊκό της Αγίας Σοφίας της πόλης

- το μοτίβο τριφύλλι (σελ.149, εικ 15) βυζαντινά χειρόγραφα και σελ 147 εικ. 24 Κολονία, σελ 153, εικ 34)

Το μοτίβο τριφύλλι σε βυζαντινό χειρόγραφο

Το μοτίβο τριφύλλι στον Άγιο Μάρκο της Βενετίας

Το μοτίβο τριφύλι σε ρομανικόναό

- το μοτίβο τετράφυλλο (σελ. 148, εικ1, εικ. 3) από μωσαϊκό της Αγίας Σοφίας της πόλης, σελ 151 εικ. 30 από st Denis του 12ου αι., Γαλλία.

Το μοτίβο τετράφυλλο από την Αγία Σοφία Κωνσταντινούπολης Το μοτίβο τετράφυλλο από το St. Denis, 12^{ου} αι.

<u>5. Θέματα υφολογίας της ρομανικής και της γοτθικής διακόσμησης.</u>

Από τα χαρακτηριστικά μοτίβο του ρομανικού και του γοτθικού ύφους στις διακοσμητικές τέχνες από αποτελούν:

- το χρωματιστό, εκτός χρυσού, φόντο, άλλοτε μπλε, κόκκινο ή πράσινο εικ 26, 28, 29 σελ 151

Γαλλία, 13^{ο}ς αιώνας

- το διαμαντό- σχημο μοτίβο στο γεωμετρικό μωσαϊκό στην Ιταλία του 12ου και 13ου αιώνα με δύο παραλλαγές:

i. Η απλή μορφή στην κεντρική Ιταλία

San Lorenzo Fuori, Rome, 12^{ος} αι.

ii. Η περίπλοκη μορφή, των επαρχιών του νότου και της Σικελίας, όπου οι Σαρακήνοι δημιούργησαν μία ιδιότυπη παραλλαγή του διαμαντόσχημου μοτίβο με χαρακτηριστικά έργα στο Μόνρεαλε, κοντά στο Παλέρμο

Μονρεαλ, 12^{ος} αι.

Στην ίδια της Σικελίας διακρίνονται δύο στιλ.

-Το πρώτο με τις διαγώνιες συμπλεκόμενες-

, κατεξοχήν Μαυριτανικό (Moresque) σε χαρακτήρα.

.

Μονρεαλ, 12^{Ος} αι

Και το δεύτερο με χαρακτηριστικές καμπύλες χαρακτηριστικό του Μονρεαλ στις οποίες φαίνεται αν όχι ο Βυζαντινός καλλιτέχνης σίγουρα όμως η βυζαντινή επιρροή

